

LOS HECHOS

*Jesús īgū buedoregu beyenerārē: “Ōāgū deyomarīgū aarigukumi”, ārī weredea
(Lc 1.1-4)*

¹ Opʉ Teófilo, yʉ mʉrē gojadupiyudea pūguere Jesú斯 neōgorague irinugādeare, īgū buedea āārīpererire gojabu. ² īgū ūmugasigue mʉrīaburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgū turaro merā īgū buedoregu beyenerārē: “Āsū irirāko”, ārī weredeadere gojabu. ³ Jesú斯 īgū boa, masādero pʉru, īgūsārē cuarenta nūrīgora deyoayupu. Irasirigu īgū dupaturi okarire īgūsārē ūārō masimakū iriyupu. Marīpu īgūyarārē doreri kerere īgūsārē wereyupu.

⁴ Jesú斯 īgūsā merā āārīgū, īgūsārē āsū ārīyupu:
—Jerusalēta dujaka dapa! Iripoegue Yʉpu:
“Ōāgū deyomarīgūrē mʉsārē iriughra”, ārīdeare yúka! Irire weresiabu. ⁵ Juan mʉsārē deko merā wāiyedi āārīmí. Yʉ gapu mérōgā pʉru mʉsārē Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukoa, īgū mʉsā merā āārīnīkōāburo, ārīgū, ārīyupu.

Jesús ūmugasigue mʉrīadea

⁶ Pʉru ūtāñ Olivos wāikudigue Jesú斯 merā nerē, īgūrē sērēñāñurā:

—Gua Opʉ, ¿dapagorare gajigu guaya nikūmʉrē guare dorebure, opʉ píguakuri? ārīñurā.

⁷ Jesú斯 īgūsārē yʉjuyupu:

—Yupu sugata masimi. Ígū irasūta waaburo, ãrīmakū irasūta waarokoa. Musāya meta ãārā i. ⁸ Mérögā pūru Yupu Óagū deyomarígūrē iriugū, mūsārē Ígū turarire opamakū irigukumi. Ígū irasirimakū, mūsā güiro marīrō gūñaturari merā masakare yaa kerere wererā waarāko. Jerusalén marārē, Judea nikū marārē, Samaria nikū marārē, ãārīperero i nikūgue ãārīrārē wererā waarāko, ãrīyupu Jesús Ígū buedoregu beyenerārē.

⁹ Ígū irasū ãrī wereadero pūru, Marīpu ûmugasigue Ígūrē ãimurīákōayupu. Ígūsā Ígūrē ïāmutuyamakū, su yebo ñimikáyebo túbiakóayuro. Irasirirā Ígūrē neō ïānemobiriñurā. ¹⁰ Ígūsā ïāmutuyaripoe gūññaña marīrō pērā ûma surí boreri sâñanerā Ígūsā puro deyoa, ¹¹ ãsū ãrīñurā:

—Galilea marā, ¿nasirirā ûmugasire ïāmunírī? Jesús ûmugasigue murīagata dupaturi i ûmuguerre aarigukumi doja. Musā Ígūrē murīamakū ïārōsūta aarimakū ïārāko, ãrīñurā.

Judare gorawayurā, Matías wāikugure beyedea

¹² Irasiri, pūru Jesús buedoregu beyenerā Olivos wāikudi ûtāngue ãārānerā dijáa, Jerusaléguе dujáakóañurā doja. Iri makā pūrogā ãārīyuro iri ûtāa. ¹³ Dujaja, Ígūsā kârīrī taribu ûmarōma taribugue ñajákóañurā. Íisāku ãārīñurā: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote wāikuri bumu, Santiago Alfeo magu, Judas Santiago magu ãārīñurā. ¹⁴ Gajirāde Ígūsā merā nerēñurā: Jesús pagupürā, Jesús pago María, gajirā nome ãārīñurā. Ùmariku iri taribugue Marīpu re sērēmurā nerēnañurā.

15 Sunu Ígūsā merā gajirā Jesúre b̄uremurā ciento veinte gora nerēñurā. Irasirigu Pedro Ígūsā watopegue wāgāñugā, Ígūsārē ãsū ãrīyupu:

16-17 —Yaarä, gua Judas merā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora ãärādibu. Jesús guare beyederosūta Ígūdere beyeadimi, gua merā Ígūya kerere weredoregu. Judas gapu Jesúre peresugue ñeāwāgāmurārē Ígūrē Ímumi. Õagū deyomarígu Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosūta diayeta waabu. **18** Ígū Jesúre oparāguere Ímudea wajare Ígūsārē wia, makā ojarogue waa, dipuru gapu merā meémejā, Ígūya paru meé ooreakōā, ḡramisi wirisiri kōmoakōñyupu. Irasirirā oparā iri niyeru merā Ígū meémejādea nikūrē wajariñurā. **19** Judas irasū waadeare ãärīpererā Jerusalén marā péperekōñurā. Irasirirā, Ígū irasū waaderore: “Acéldama” wāiyenurā. “Acéldama”, ãrīrō, Ígūsā ya merā: “Dí bēodero”, ãrīdharo irikoa. **20** Iripoegue Salmos wāikuri pūgue ãsū ãrī gojasūdero ãärībá Judare:

Ígūya wii ãärīdero masaka marīrō dujaburo. Neō sugu Ígū ãärīderore dupaturi ãärībirikōñburo, ãrī gojasūdero ãärībú.◊

Ãsū ãrī gojasūdero ãärībá doja:
Gajigū Ígūya moādeare gorawayuburo, ãrī gojasūdero ãärībú.◊

21-22 Irasirirā marīrē sugu Judas gorawayugure beyero gāâmea. Sugu, gua merā ãärīdire, Juan marī Opu Jesúre deko merā wāiyemakū ñādire, ãärīpereri Jesús irideare ñādire, Marīpu Ígūrē

◊ **1:20** Sal 69.25   ◊ **1:20** Sal 109.8

ñmugasigue ãimhriñmakã ñädire beyero gãämea. Irasirigu, Jesús boadigue masädeare gua merã weregu waagukumi, ãrïyupu Pedro.

23 Igü irasü ãrïmakü pé, përärë beyeñurã. Sugü José wäikuyupu. Gajirã ïgürëta “Justo”, gajirã “Barsabás” wäiyenerä ãärímá. Gajigu Matías wäikuyupu. **24-25** Beye odo, ãsü ãrï sërëñurã Marípure:

—Gua Opü, mu ãärípererä masaka gũñarirë õärö masña. Judas igü dapagora ãärírögue waagü, mya kere weredoredeare piriköämi. Sugü ïgü gorawayubure beyesiabu mu. Irasirigu mu beyeadire ñmuka guare! ãrïñurã.

26 Irasü ãrï odo, peye ñtäyegägue Matías, José wäirë goja, puuigägue sã, suye ãiññurã. Matías wäi gojatúadeayere ãi bokañurã. Irasirirã Matíare: “Gua pe mojöma pere su gubu suru përëbejarã ãäränerä merä Jesúya kerere weregu waagukoa”, ãrïñurã ïgürë.

2

Õägü deyomarígü Jesúre bñremurärë ejadea

1 Pentecostés* wäikuri bosenü ãärímakü, ãärípererä Jesúre bñremurä ïgüsä nerëdea wiigueta nerëñurã. **2** Purü gũñaña marirö ñmugasigue mirü bñro aarirósü, ïgüsä ãärírögüere bñro busü dijiriyuro. **3** Irasü waari poe peame ñjärí pürä dijari, nediru irirosü deyori masakakure dipu weka deyoayuro. **4** Ñärípererä Õägü deyomarígürë

---

* **2:1** Pascua bosenü waadero purü, cincuenta nñrï purü, Pentecostés wäikuri bosenü waayuro.

opatari, ūgū iritamurā merā gaji masā ya ūgūsā dupiyuro wereníbirideare wereníngāñurā.

⁵ Iripoere wárā judío masaka ããrīpereri nikū marā Jerusalēgue ejanerā ããrīmá. ūgūsā bùremurīrē õärō tuyarimasā ããrīñurā. ⁶ Irasū bùsūrire pérā, Jesúre bùremurā pùrogue neréwāgāñurā. Irogue masakakū ūgūsāya werenírī merā Jesúre bùremurā werenímakū péñurā. Irasū waariре pémasibiriñurā. ⁷⁻⁸ Irasirirā ūgūka, ãsū ãrī gāme wereníñurā:

—¿Nasirirā ūgūsā Galilea marā ããrīkererā, marī yare õärō werenírī? Marī deyoadea nikū marā irirosū wereníma. ⁹ Marī gajiro marā ããrā. Partia marā, Media marā, Elam marā, Mesopotamia marā, Judea marā, Capadocia marā, Ponto marā, Asia marā, ¹⁰ Frigia marā, Panfilia marā, Egipto marā, Libia Cirene wãikuri nikū turo marā ããrā. Marī Roma marāde õõguere naarīmasā ããrā. ¹¹ Surāyeri judío masaka, gajirā judío masaka ããrībirikererā, judío masaka irirosū bùremurā õõguere ããrā. Creta marā, Arabia marāde marī merā ããrīma. Irasirirā marī ããrīpererā gajiro marā ããrīkererā, marī ya merā ūsā õärō werenímakū péa. ūgūsā Marīpu õärō iridea kerere werenírā yáma, ãrīñurā.

¹² Irasirirā ããrīpererā pégukakōñurā.

—¿Nasiriro irasū waari? ãrī gāme wereníñurā.

¹³ Gajirā gapū:

—Mejārā yáma, ãrī bùridañurā.

Pedro masakare weredea

14 Ìgūsā irasū ārīmakā pégħ, Pedro gajirā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā Jesús buedoregħ beyenerā merā wāgħanġagħ, buro bussuro wereníyup:

—Musā āārīpererā judío masaka õðgue Jerusalēgue āārīrā õðarō péka yu wererire! **15** Musā guare: “Mejārā yáma”, ārī gūñarā, diaye gūñabea. Goeripoe dupiyuro āārā dapa. Irasirirā gua mejārā meta yáa. **16** Guu irasū werenírē Joel Marīpħya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmí:

17-18 Marīpħ āsū ārīmi: “I uumu pereburo dupiyuro Őāgħi deyomarīgħurē iriugħura, masaka āārīpereri buri marārē. Irasirirā musā pūrā umma, nomede yaa kerere wererākuma. Maamarā kērō irirosū, mħarrā kērōgue yu īmurīrē īārākuma. Yu dorerire irirārē umarē, nomedere Őāgħi deyomarīgħurē iriugħura. Irasirirā, yaa kerere wererākuma.

19 Yu uumgasiguere gajirosūperi deyoamakā irigħura. I nikūdere dí, peame, īmikā deyoamakā irigħura.

20 Abe uumħamha naħtiägħukumi. Abe nħamimha dí irirosū deyogħi waagħukumi. Musā Opu i uumħażuere dupaturi aariburo dupiyuro irasū waarokoa. Igħi aaririnu goerinu āārīrokha. Ubu āārīrīnha āārībirikoa.

21 ‘Yu Opu, tauka yurel!’ ārīgħnorē taugħura”, ārīmi Marīpħ, ārī gojadi āārīmí Joel.[✳]

22 ‘Musā Israel bumarā yu wererire õðarō péka! Marīpħ Jesúre Nazaretmħarrē iriudi āārīmí.

[✳] **2:21** Jl 2.28-32

Jesús musā purogue ããrígú, Marípu turari merã purírikurãrẽ tau, watëa masakare ñajãnerãrẽ beowiu, boanerãrẽ masûdi ããrímí. Irasirigu Jesús, Marípu iriudi ããrísñä, ìgu turari merã irire iri ìmudi ããrímí. Irire musā ðarð masia. 23 Musā ñerãrẽ ìgarẽ curusague pábiatu wejédoremaku, Marípu iripoegue Jesúre irasu waarokoa, ãriderosuta waabu. 24 Irasu waakeremaku, Marípu gapu ìgu boadiguere masûkõädi ããrímí. Boanerã ããrírõrẽ ìgarẽ wiudi ããrímí. Irasirimaku, boari Jesúre tarinugamasibiridero ããríbu. 25 Iripoegue David ãsu ãri gojadi ããrímí, Jesús Marípure wereníburire:
Yu Opu, murẽ ïaníkõäa. Mu yu diaye gapu, yu merã ããríníkõäa. Irasirigu yu neõ güibea.

26-27 Yaa yujpurágue buro usuyari merã ããrã. Irasirigu usuyari merã werenía. Yu boamaku, boanerã ããrírõgue beobirikoa. Yu maságobegue ããrímaku, yaa dupu neõ boabirikoa. Yure dupaturi okamaku irigukoa doja. Irasirigu yu güiro marírõ ããrígukoa.

28 Mu, yu dupaturi okaburire yure ðarð masimaku yáa. Irasirigu yu merã mu ããrímaku, buro usuyari merã ããrã, ãri gojadi ããrímí David. 29 Yaarã, yu musãrẽ diayeta weregura. Marí ñeku David boadi ããrímí. Marí ñekusámarã ìgure yáanerã ããrímá. Ìguya maságobe i makáguere ããrã dapa. 30-31 Iripoegue Marípu Davire ãsu ãri weredi ããrímí:

Yu murẽ diayeta werea: “Puruguere mu parámi i niku marã Opu ããrígukumi. Yu murẽ píderosuta pígukoa ìgudere”, ãridi ããrímí.

28 **2:28** Sal 16.8-11

David Marīp̄ya kerere weredupiyug₄ ãār̄idi ãār̄imí. Irasirig₄ Jesúre Marīp₄ píburire mas̄s̄iā, ãsū ãr̄i weredi ãār̄imí ïg₄ mas̄burire:

Íg₄ boadero p̄ar₄, boanerā ãār̄irōgue neō béošibirkumi. Íg₄ya d̄ap₄ mas̄gobegue neō boabirkoka, ãr̄i gojadi ãār̄imí. [☆]

³² Marīp₄ Jesúre boadiguere mas̄udi ãār̄imí. Íḡurē mas̄uaderō p̄ar₄, g₄a ãār̄ipererā ïḡrē ïābu. “Duplicati okami”, ãr̄i mas̄i. ³³ Íg₄ Pag₄ ïḡrē mas̄u, ãm̄gasigue ãim̄ur̄ia, ïg₄ diaye gap₄ do-bodi ãār̄imí. Íg₄ ãr̄iderosūta Jesúre Õag₄ deyomar̄iḡrē iriudi ãār̄imí. Irasirig₄ Jesúr̄ ḡuare Õag₄ deyomar̄iḡrē iriumi. Irasirir̄a m̄usā, ïg₄ ḡaguere ejamak₄ ïāa. Íg₄ iritamur̄ merā ḡua werenimak₄ péa. ³⁴⁻³⁵ David[†] gap₄ ïg₄ boadero p̄ar₄, Jesúr̄ m̄ur̄aderosū m̄ur̄abiridi ãār̄imí. Íg₄ boaburo dupiyuro ãsū ãr̄i gojadi ãār̄imí, Marīp₄ Jesúre ãr̄ideare gojagu:

Marīp₄ y₄ Op̄ure ãsū ãr̄imi: “Óo y₄ diaye gap₄ doaka, y₄ merā dorebu! Irasiriripoe m̄ur̄e ïāturir̄ar̄e m̄u dorerire tarin̄uḡānemobirimak₄ iriḡura”, ãr̄imi, ãr̄i gojadi ãār̄imí. [☆]

³⁶ ’Irasirir̄a m̄usā Israel bumar̄ ãār̄ipererā õār̄o pémasika! Marīp₄ Jesúre, m̄usā curusague pábiatú wējēdire mar̄i Op̄a ãār̄imak₄ iridi ãār̄imí. Marīp₄ ïḡrē iriudi ãār̄imí, mar̄r̄e tauburo, ãr̄ig₄, ãr̄i wereyup₄ Pedro masakare.

[☆] **2:30-31** Sal 132.11   [†] **2:34-35** David ïg₄ boadero p̄ar₄, ïg₄ d̄ap₄ merā ãm̄gasigue m̄ur̄abiridi ãār̄imí. Irasirig₄ Jesúr̄ m̄ur̄aderosū m̄ur̄abiridi ãār̄imí. [☆] **2:34-35** Sal 110.1

37 Ígū irasū ãrīmakū pérā, Ígūsāya yuþypürärīgue buro bujawereri merā gūñariku, Pedrore, gajirā Jesús buedoregu beyenerārē ásū ãrī sérēñañurā:

—Guayarā, ¿nasirirákuri gua?

38 Pedro Ígūsārē yuþyupu:

—Müsā ñerō irideare bujawere, müsā gūñarīrē gorawayuka! Irasirirā müsā ãärípererā Jesucristo store bùremua, ãrī, guare deko merā wāiyedoreka! Müsā irasirimakū, Marípu müsā ñerō irideare kātigukumi. Óágū deyomarīgūrē iriugukumi, müsā merā ãäríñikōäburo, ãrīgū. **39** Marípu ãrīderosūta müsārē, müsā pürā ãäríturiarārē, gajiro marādere ãärípererā Ígū beyenerārē Óágū deyomarīgūrē iriugukumi, ãrīyupu.

40 Irire ãrī odo, gaji wári werenemoyupu Pedro Ígūsārē:

—Óärō pémasíka müsā! I nikū marā Jesúre wéjenerā ñerā ãäríma. Ígūsā ñerō iridea waja Marípu Ígūsārē wajamoägukumi. Ígūsā ñerā irirosū neõ irinemobirikōäka pama! Irasiribirimakū, Marípu Ígūsārē wajamoägū, müsā gapure wajamoäbirikumi, ãrīyupu.

41 Wárā Ígū wererire õärō péñurā. Irasirirā deko merā wāiyesññurā Jesúre bùremurīrē ñmurā. Irasirirā Jesúre bùremupurorinerā merā ãäríñugāñurā. Pedro Ígūsārē wereadeanu merāta wárā tres mil gora masaka bùremunugāñurā. **42** Irasirirā ãmúrikū Jesúre bùremupurorinerā merā nerēnañurā, Ígū buedoregu beyenerā buerire pémurā. Irasū nerēnarā, Marípure sérē, pãrē dukawa, siiu baanañurā.

Jesúre bùremupurorinerā iridea

43 Jesús buedoregu beyenerā īgū iriderosūta wári Marípua turari merā iri īmunañurā. Irasirirā pūrīrikurärē tau, wātēa masakare ñajānerärē béoziu, boanerärē masūnañurā. Īgūsā irasirimakū īārā, masaka ãārīpererā īāgukanañurā.

44 Æārīpererā Jesúre būremurā su bumarā irirosū õārō ãārīrikunurā. Irasirirā īgūsā oparire gāme sīnañurā. **45** Gajinorē oparā, irire dua, iri waja merā gajino opamerärē sīnañurā. **46** Ùmurikū ãārīpererā surosū gūñarī oparā Marípuya wiigue nerēnañurā. Īgūsāya wiirigue pārē dūkawa, õārō ùsuyari merā siiu baanañurā. **47** Marípure: “Óātaria mu”, ãrī, ùsuyari sīnañurā. Gajirā masaka īgūsārē: “Óārā ãārīma”, ãrī īāñurā. Ùmurikū marī Opū Jesús gajirärē īgūrē būremumakā iriyupu. Irasirirā īgūrē būremurā wárā ãārīñurā.

3

Sugu waamasibire waamasimakū iridea

1 Sunu, ñamika tres ãārīmakū Pedro, Juan merā Marípuya wiigue waañurā. Iri horata masaka Marípure sērēnañurā. **2** Iri wiima makāpurore sugu masakū deyoagugueta waamasibī ãārīdi doayupu. Iri makāpuro: “Óārī makāpuro” wāikuyuro. Ùmurikū īgū merāmarā īgūrē ãīwāgā, iri makāpurogue dobonañurā, iri wii ñajārārē niyeru sērē doanídorerā. **3** Pedrosā iri wii ñajāmurā iriripoe īgūsārē ïā, niyeru sērēyupu. **4** Ígūsā pērāgueta īgūrē ïā, Pedro gapu īgūrē ãīlyupu:

—Guare ïāka!

5 Ígū irasū ãrīmakā: “Yure niyeru sīmurā irikuma”, ãrī gūñarī merā būro ïāyupu. **6** Pedro gapu ïgūrē ãrīyupu:

—Niyerure opabea. Irire opabirikeregū, yū opari merā mūrē iritamugūra. Jesucristo Nazaretmu wāī merā, Ígū turaro merā wāgānugā waaka! ãrīyupu.

7 Pedro ïgūrē irasū ãrīgūta, diayema mojōrē ñeā, tēāwāgūnúyupu. Irasirimakāta, Ígūya guburi, Ígūya ãñagubuyeri turanugājayuro. **8** Irasirigu pari wāgānugāja, waapūrori, pūru ïgūsā merā Marīpuya wiigue Marīpure: “Óātaria mu”, ãrī gaguiní, pariñajāyupu. **9-10** Ígū usuyari merā Marīpure: “Óātaria mu”, ãrī, pariñajāmakū ïārā, iri wiigue ãārīrā ãārīpererā ïgūrē ïāmasī:

—Íi, i wii õārī makāpūrogue niyeru sērē doaníadita ãārīmi, ãrīñurā. Irasirirā Ígū waamasīmakū ïārā, “¿Naásū waari?” ãrī ïāgūkakōāñurā.

Pedro masakare Marīpuya wiigue weredea

11 Waamasībiradi Pedrosārē duúbirimakū, ãārīpererā masaka iri wii ãārīrā ïāgūkari merā, Ígūsā pūrogue “Pórtico de Salomón” wāikūrogue ûmanerēñurā. **12** Ígūsā irasū ûmanerēmakū ïāgū, Pedro ïgūsārē ãrīyupu:

—Muśā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa gūkari? ¿Nasirirā guare būro ïārī? “Ígūsā Marīpure būremurī merā, Ígūsā turaro merā ïīrē waamasīmakū iriama”, ãrī gūñabirikōāka! **13** Jesú斯 Ígū turaro merā ïgūrē waamasīmakū iriami. Marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob Marīpure

ñmugasigue ãärígürẽ bãremunerã ãärímá. Marípü ïgü magü Jesúre, ïgü doreri õärõ iridire: “Óätarigü ãärími”, ãrïdi ãärími. Musã gapü ïgürẽta oparãguere wiabu. Pilato ïgürẽ wiudakeremakü, musã gapü gãämebiribü. ¹⁴ Jesú ôägü, ñerirẽ neõ iribi ãäríkeremakü, ïgürẽ neõ wiudorebiribü. Sugü ñegü masakare wëjëdi gapure wiudorebu musã. ¹⁵ Irasirirã, Jesú marírẽ okari sígü gapure wëjëdorebu. Ígü boadero purü, Marípü gapü ïgürẽ masüdi ãärími. Gua ïgürẽ Marípü masüdire ïäbü, ãrï masia. ¹⁶ Jesúta ïgü turaro merã ïi waamasíbiradire musã ïämasígürẽ waamasímakü iriami. Gua Jesú taumasírře bãremumakü ïagü, ïgürẽ tauami. Musã ãärípererã ïgü tauadire ïgü waamasímakü ïää.

¹⁷ 'Yaarã, musã, musã oparâde Jesúre: “Marípü magüta ãärími”, ãrï pémasíbirisiä, ïgürẽ wëjëdorebu. ¹⁸ Iripoegue Marípü ïguya kerere weredupiyunerã ãärípererärẽ: “Cristo yü iriubu ñerõ tarigükumi”, ãrïderosüta Jesúre waabu. ¹⁹ Irasirirã musã ñerõ irideare bujawere, musã gũñarře gorawayuka! Marípü dorerire irika! Irasirimakü, Marípü musärẽ musã ñerõ irideare käti, siñajärï merã ãärírikümakü irigükumi. ²⁰ Irasirigu musärẽ Cristore dupaturi iriugükumi. Cristo, Marípü beyedi musärẽ taugü, Jesúta ãärími. ²¹ Jesucristo ñmugasigue maríadi, irogueta ãärími dapa. Marípü iripoegue ïgü iriburire ïguya kerere weredupiyunerärẽ weredorederosüta ãärípererire õärõ ãmu, purü Jesúre iriugükumi. ²² Iripoegue Moisés irimarẽ marí ñeküsämarärẽ ãsü ãrïdi ãärími: Purague Marípü marí Opü sugü ïguya kerere werebure iriugükumi. Yare iriuderosüta ïgündere

iriugukumi. Ígude mariyaguta ãärígukumi. Æärípereri ígú wererire péka! Ígú dorerire õärō irituyaka!

23 Ígú dorerire irituyamerā gapu beosürákuma. Irasirirā Maríphuvarā merā neõ ãärínemobirkuma pama, ãrīdi ãärímí Moisés.²⁴

24 'Æärípererā iripoegue marā Maríphuya kerere weredupiyunerāku, Samuel puru marāde dapagora waaríre irasūta ãrī gojanerā ãärímá.

25 Iripoegue Maríphu marī ñekū Abrahārē: "Yu, mu parāmi ãäríturiagh merā i umu marā ãärípererārē õärō irigura", ãrīdi ãärímí. Íguya kerere weredupiyunerārē ígú Abrahārē ãrīdeare weredoredi ãärímí marī ñekusāmarārē. Irasirigu Maríphu ígusārē ãrīderosūta musārē iridi ãärímí.

26 Irasirigu ígú magu Jesús boadiguere masū, marīrē judío masakare iriupuroridi ãärímí, marīrē õärī gapure iri, marī ñerō iririre piriburo, ãrígū, ãrī wereyupu Pedro ígusārē.

4

Pedrore, Juãrē oparā phrogue ãiadea

1-2 Pedro, Juan merā masakare wereníriope paía, Maríphuya wii korerā surara opu, gajirā saduceo bumarā ejañurā. Pedrosā masakare: "Jesús boadero puru masādi ãärímí. Irasirirā marīde boadero puru ãärípererā masārāko", ãrī buenañurā. Ígusā irasū ãrī buemakū pérā, saduceo bumarā, masaka boanerā masārīrē būremubirisīā, ígusā merā bero guañurā.

²⁴ **3:23** Dt 18.15-19; 34.10

³ Irasirirā abe ñajāripoe ãārīmakū, Pedrosārē ñeā, iri ñamirē peresu iriñurā. ⁴ Irasirikeremakā, gajirā wárā Jesúya kerere pénerā, īgūrē buremunugārā ãārīñurā. Irasirirā dupiyurogue Jesúre buremuphrorinerā merā wárā ãārīñurā. Ùma ditare keomakā, cinco mil ãārīñurā.

⁵ Pedrosārē peresu iriadero p̄ru, gajinu gapu Jerusalégue judío masaka oparā, gajirā m̄rā, gajirā Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā.

⁶ Gajirāde, paía opu Anás, Caifás, Juan, Alejandro, gajirā paía opuyarā īgūsā merā ãārīñurā. ⁷ Irogue nerē, Pedrosārē īgūsā puro ãīridore, īgūsā ejamakā:

—¿Noā m̄sārē doreri, noā m̄sārē inorē irasiridoreri? ãrī sērēñañurā.

⁸⁻⁹ Pedro Óágū deyomarīgūrē opatarisā, ãsū ãrī yujayupu īgūsārē:

—¿M̄sā judío masaka oparā, m̄rāde guare ñi waamasibradire õārō iriadeare, īgūrē tauadeare sērēñarā yári? ¹⁰ M̄sārē ire weregura, ãārīpererā Israel bumarā õārō pémasiburo, ãrīgū. Jesucristo Nazaretmu turaro merā, īgū wāi merā ñi waamasibradi waamasíami. M̄sā īgūrēta curusague pábiatú wējēdorebu. īgū boadero p̄ru, Marípu gapu īgūrē masū, dupaturi okamakā iridi ãārīmí. ¹¹ Iripoegue Maríphya kerere weredupiyudi ãsū ãrī gojadi ãārīmí: “Suye ûtāye wii iririmasa īgūsā béoadeaye merā gajigu gapu õārō turari wii irigukumi”, ãrī gojadi ãārīmí. Jesús iri ûtāye īgūsā béoadeaye irirosū ãārīmí. Marípu īgūrē beyedi ãārīmí marírē taubure. ¹² I nikūguere Jesús suguta marírē taugu ãārīmí. Gajigu marírē taugu neō mámi. Marípu īgūrēta iriudi ãārīmí marírē taubure, ãrī wereyupu Pedro īgūsārē.

13 Judío masaka oparā Pedro, Juan buebirinerā ãārīkererā, õārō gũñaturari merā, pémasírī merā weremakū pérā, péguakakōāñurā. Ígūsārē: “Diayeta Jesú merāmarāta ãārīma”, ãrī ïāmasíñurā. **14** Waamasibiradi Pedrosā puro nímakū ïārā, Ígūsārē: “Ñerō irirā iriabu”, ãrī werewuamasibiriñurā.

15 Irasirirā, Ígūsārē Ígūsā nerērī taribugue ãārīrārē wiriadoreñurā, Ígūsā basi gāme werenímurā:

16 Ñasū ãrīñurā:

—¿Nasirirākuri Ígūsārē? Íi waamasibiradire Ígūsā waamasimakū iriadeare Jerusalén marā péperekōāñurā. Irasirirā: “Iribirama”, ãrimasibirkoka marī. **17** Gajirārē irire neō pénenmomakū iribirikōārō gāamea marīrē. Irasirirā: “Jesúamarē gajirāguere neō werenemobirikōāka pama!” ãrīrā Ígūsārē, ãrī wereníñurā.

18 Irasū ãrī werení odo, Pedrosārē siiu, ñasū ãrīñurā:

—Gajirāguere neō Jesúamarē werenemobirikōāka! Neō Ígūya kerere buenemobirikōāka! ãrīñurā.

19 Ígūsā irasū ãrīkeremakū, Pedro, Juan gapu ñasū ãrī yujuñurā Ígūsārē:

—¿Marípu mūsā guare dorerire irimakū gāamerī, o Ígū doreri gapure gua irimakū gāamerī? ¿Naásū gūñariñ mūsā irire? **20** Guá Ígū dorerire irituyarā ãārā. Irasirirā gua ïādeare, gua pédeare neō were-duúmasíñna máa, ãrīñurā.

21-22 Ígūsā irasū ãrimakū pérā, judío masaka oparā gapu dupaturi ãrīñurā:

—Jesúyamarẽ neõ werenemomerãta pama! Irire pirimerã, wajamoãsüräko, ãrĩurã. Gajirã gapu usayari merã Maríphare: “Mu ñi waamasibadiradire tauadea õätaribu”, ãrĩurã. Ígû cuarenta bojori nemorõ opagu ãärîyupu. Irasirirã oparã gapu Pedrosärẽ: “Ñerõ irirã iriama”, ãrîmasibiri, wajamoãmerãta Ígûsärẽ wiukööñurã.

Jesúre báremurã Maríphare iritamuri sérëdea

23 Pedrosã irogue ãärânerã wiria, Ígûsã merãmarã phrogue waakööñurã. Irogue eja, paía oparã, judío masaka murã Ígûsärẽ ãrâdeare Ígûsã merãmarãrẽ wereñurã. **24** Ígûsã weremakã pérã, ãärîpererã iro ãärîrã Maríphare sérëñurã:

—Gua Opu, mu diayeta ûmagasi, i nikû, dia wádiya, i ûmuma ãärîpererire iridi ãärã. **25** Iripoegue gua ñekã Davire murã moäboegure Õágû deyomarígû merã ãsû ãrî weredoredi ãärîbá: Judío masaka ãärîmerã Maríphu merã buro guama.

Israel bumaräde Maríphayare: “Gââmebea”, ãrî gûñadima.

26 I nikû marã oparã Maríphu merã gâmekëäduarã nerêrâkuma. Ígû beyedi merâdere irasûta gâmekëärâkuma, ãrî weredoredi ãärîbá. ²⁶

27 Mu weredorederosûta diayeta waabu. I makâguere opu Herodes, Poncio Pilato, gajirã Israel bumarã, gajirã judío masaka ãärîmerã nerêma Jesùs mu magûrẽ wêjêmurã. Ígû Õágû, mu beyedi ãärîmi. **28** Irasirirã, iripoegue mu turaro merã mu beyedire: “Irasû waarokoa Ígûrẽ”, ãrîderosûta irima. **29** Gua Opu, dapagora paía oparã maya

---

²⁶ **4:26** Sal 2.1-2

kerere: “Werebirikōāka! Muñsa irire wererā, wajamoāsūrāko”, ārāma guare. Ígūsā irasū ārādeare gūñaka mu! Guá mārē moāboerā āārā. Irasirigu guare mayare gajirārē güiro marīrō weremakā irika! ³⁰ Guare mu turaro merā pūrīrikurārē tau-makā irika! Irasirigu guare mu turaro merā Jesús mu magū, Óágū wāi merā iri ñimurīrē irimakā irika! ārī sērēñurā Marípuya.

³¹ Ígūsā irasū ārī sērēadero puru, Ígūsā āārīrī wii gāmeñayuro. Āārīpererā Óágū deyomarīgūrē opatariñurā. Irasirirā, Ígū iritamurī merā güiro marīrō Marípuya kerere wererā waañurā.

Jesúre bāremurā Ígūsā oparire gāme dākawadea

³²⁻³³ Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Marípua turaro merā masakare: “Marī Opu Jesús boadero puru masādi āārīmí. Ígū dupaturi okadero puru, guá Ígūrē Íabu”, ārī wereñurā. Āārīpererā Jesúre bāremurā surosū gūñañurā. Irasirirā Ígūsā oparire: “Yaa āārā”, ārīrō marīrō gāme dākawañurā. Marípua Ígūsārē āārīpererārē Óárō iritamuyupu. ³⁴⁻³⁵ Irasirirā wiiri oparā, nikū oparā, gajirārē irire duañurā. Ígūsā duadea wajare Jesús buedoregu beyenerārē sīnañurā. Jesús buedoregu beyenerā irire Ígūsā watope āārīrārē gajino opamerārē dākawañurā. Irasirirā Ígūsā watopegue boporā marīñurā pama. ³⁶ Iripoere sugu Jesús bāremugū José wāikugu āārīyupu. Ígū Chipre wāikuri naugūrōmu, Levíya bumu āārīyupu. Jesús buedoregu beyenerā Ígūrē “Bernabé” wāiyēñurā. “Bernabé”, ārīrō, griego ya merā: “Masakare Óárō yujupūrākumakā irigu”, ārīdhuaro

irikoa. ³⁷ Ígū nikū opagʉ aārīsīā, su pooe ejatuarō gajirārē duayupʉ. Ígū duadea wajare Jesús buedoregʉ beyenerārē sīpeokōāyupʉ.

5

Ananías, Safira merā ārīkatodea

¹ Gajigu Ananías wāikugʉ Ígū marāpo Safira merā su pooe ejatuarō nikūrē duayupʉ. ² Ígū duadea wajare Ígū basi deko merā duripíkōāyupʉ. Irasirigʉ aārīpereri niyerure Jesús buedoregʉ beyenerārē sīpeobirikeregʉ: “Iropata wajariama”, ārīkatooyupʉ. Ígū marāpo aārīpereri Ígū irasiriadeare masīyupo.

³ Pedro ãsū ārīyupʉ Ígūrē:

—Ananías, ¿nasirigʉ wātīrē maya gūñarīguere ñajādoreari? Ígū ñajāmakūta, maya nikū duadea wajare gʉare sīpeobirikeregʉ, mʉ Õāgū deyomarīgūrē ārīkatoa. ⁴ Iri nikū mʉ duaburo dupiyuro maya nikū aārībú. Mʉ duadea waja maya niyeruta aārā. Noó mʉ sīdharopa sīboakuyo. ¿Nasiribu irasū ārīkatori? Gua ditare ārīkatogʉ meta yáa. Marīpudere ārīkatoa mʉ, ārīyupʉ.

⁵ Ígū irasū ārīmakū pégʉ, mata Ananías meémejā kōmoakōāyupʉ. Ígū irasū waadea kerere pérā, aārīpererā bero gūiñurā. ⁶ Ígū kōmoadero purʉ, gajirā maamarā ñajāja, Ígūya dʉpʉre suríro gasiro merā õma, ãiwiriakōāñurā Ígūrē yáarā waarā.

⁷ Ure hora purʉ, Ananías marāpo aārādeo ñajājayupo. Ígū boadeare neō masībiriyupo. ⁸ Igo ñajāmakū Ígū, Pedro igore sērēñayupʉ:

—Wereka yure! ¿M̄asāya pooere duarā, iropata niyeru wajatari m̄asā? ãr̄iyupu. Igo ïḡurē yujayupo:

—Iropata wajatabu, ãr̄iyupo.

⁹ Pedro ãr̄iyupu igore:

—¿Nasirirā m̄asā, marī Opu Õaḡu deyomariḡurē ãr̄ikatoari? “Gua irasirimakā masibirkumi”, ¿ãr̄i gūñadari m̄asā? Íaka! Mu marāp̄are yáarā ejanerā s̄isā dujorama. M̄aya d̄apudere ãiwiriarākuma, m̄a marāp̄aya d̄ap̄are ãiwiria derosūta, ãr̄iyupu. ¹⁰ Íḡu irasū ãr̄imakūta, igode Pedroya guburi p̄uro meémejā kōmoakd̄ayupo. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igoya d̄ap̄are ãiwiria, igo marāp̄u dagure ïḡusā yáaderō p̄urogueta igodere yáañurā. ¹¹ Irasirirā ãär̄ipererā Jesúre b̄uremurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere pérā, b̄uro güiñurā.

Jesús buedoregu beyenerā Marípu turaro merā iri ñmudea

¹² Iripoere masaka watopegue Jesús buedoregu beyenerārē Marípu ïḡu turari merā wári iri ñmurirē irimakā iriyupu. Ñäär̄ipererā Jesúre b̄uremurā Maríp̄aya wii t̄ero biaña marīrī taribu “Pórtico de Salomón” wālk̄uri taribugue nerēnañurā. ¹³ Masaka ïḡusārē: “Óärā ãär̄ima”, ãr̄ikeremakā, gajirā gapu ïḡusārē güiñurā. Íḡusā merā neō nerēdhabiriñurā. ¹⁴ Gajirā gapu marī Opu Jesúre wárā ûma, nomede b̄uremuñurā. ¹⁵ Irasirirā p̄ür̄ikurārē ïḡusā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa t̄ero píñurā. “Pedro ïḡusārē ñapeobirikeremakā, ïḡu wātī meépíro ïḡusā weka ejamakā, ïḡusārē p̄ür̄irī tariroko”, ãr̄i

gūñarā, irasiriñurā. ¹⁶ Wárā Jerusalén turo marāde pürírikurärē, wātēa ñajásñerärē irogue ãiânañurā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā ïgūsā ãäripererärē taunañurā.

Oparā Jesús buedoregu beyenerärē ïâturidea

¹⁷ Irasirirā paía opu, gajirā ïgū merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoregu beyenerärē buro ïâturi, ¹⁸ ïgūsā merā buro gua, ïgūsārē ñeā, peresu iriñurā. ¹⁹ Irasirikeremakā, sugu Marípura wereboegu iri ñamita peresu wii makäphrorire tūpā, ïgūsā ãäriñi taribugue ñajāja, ïgūsārē ãsū ãri ãiwiriyupu:

²⁰ —Marípuya wiigue waaka! Irogue eja, Marípua Jesúre burremurärē ïgū merā õärō ãäriñimakā iriburi kerere wereka masakare! ãriyupu Marípura wereboegu ïgūsārē.

²¹ ïgū irasū ãriñimakā pérā, ïgūsā peresu ãäriñerā wiriakõâñurā. Gajinu gapu boyoripoe ãäriñimakā, Marípuya wiigue ñajāa, masakare buenugāñurā, Marípura wereboegu ïgūsārē weredoreaderosúta.

ïgūsā irogue bueripoe paía opu gapu, ïgū merāmarāde, Pedrosā peresu ãäriñerā wiriadeara masibiriñurā dapa. Irasirirā ïgūsā Israel bumarā oparärē ãäripererärē neeoñurā. ïgūsā nerëperemakā ïärā, surarare peresu iriri wiigue Jesús buedoregu beyenerärē ïgūsā biadoboanerärē ãiriñoreñurā. ²² Irasirirā surara ïgūsārē ãirā waadiñurā. Irogue eja, Pedrosārē neoñ bokabiriñurā. ïgūsārē bokabisisā, oparaguere wererā dujáakõâñurā doja. ²³ Dujaja, oparärē:

—Peresu iriri wii makäphrori õärō biadea makäphrori ãäriñabu. Irogue biadoboanerärē

korerāde iri makāphororikʉ níadama. Irasū ãārīkeremakʉ, gua īgūsā ãārādea taribure makāphoro tūpāmakʉ neō marāma, ãrīñurā.

24 Īgūsā irasū ãrīmakʉ pérā, paía opʉ, Marīphya wii marā surara opʉ, paía oparāde: “¿Naásū waayuri īgūsārē?” ãrī gūñarikʉñurā. **25** Īgūsā irasū gūñarikʉripoe sugʉ masaku īgūsā phro eja:

—Musā peresu irianerā Marīphya wiigue ãārāma. Masakare buerā iriama, ãrīyupʉ.

26 Īgū irasū ãrīmakʉ pérā, Marīphya wii marā surara opʉ, īgūyarā surara merā īgūsārē ñeārā waañurā. Irogue eja, īgūsārē ñeā, paía oparā phro ãiñurā doja. Masakare güisiā, īgūsārē tārābiriñurā. “Gua īgūsārē tārāmakʉ ñārā, masaka guare ñtāyeri merā deabukuma”, ãrī gūñiañurā. **27** Īgūsārē judío masaka oparā phro ãijamakʉ, paía opʉ īgūsārē turiyupʉ:

28 —Gua musārē: “Jesúyare neō buenemobirikōāka!” ãrādibʉ. Gua irasū ãrīkeremakʉ, musā ãārīperero Jerusalén marārē buegorenáa. Jesúz boadea waja guare waja opamakʉ iridharā yáa musā, ãrīyupʉ.

29 Īgū irasū ãrīmakʉ, Pedro gajirā Jesúz buedoregu beyenerā merā īgūrē ñsū ãrī yujuyupʉ:

—Masaka doreri nemorō Marīphya gapʉre iriro gāāmea. Gua musā dorerire irirā, Marīphʉ doreri gapʉre iribiribukoa. **30** Musā Jesúre curusague pábiatú wējēdoredire Marīphʉ, marī ñekʉsāmarā Opʉ gapʉ īgūrē masūdi ãārīmí. **31** īgūrē masū odo, ñmugasigue ãimurīagʉ, īgū diaye gapʉ dobodi ãārīmí. Marīrē taubure, marī Opʉ ãārībure irasiridi ãārīmí. Irasirigʉ marī judío masaka marī

ñerõ irideare bujawere, gũñarirẽ gorawayumakã kâtigukumi. ³² Gua ãärípereri Jesú斯 irideare ñánerã ãärã. Irasirirã irire werea. Õagã deyomarigãde guare irire pémasimakã yámi. Irasirirã ïgã iritamurí merã werea. Marípu dorerire péränodere Õagã deyomarigãre iriugukumi, ãrí wereyupu Pedro paía opure.

³³ Ígã irasú ãrímakã pérã, oparã gapu guataria, Pedrosãrẽ wéjedhadiñurã. ³⁴ Sugu fariseo bumu Gamaliel wãikugu gapu wáganugãyupu ïgússãrẽ werebu. Ígã judío masaka oparã merãmu Moisés gojadeare buerimasú ãäríyupu. Masaka Ígúrẽ: “Õagã ãärími”, ãrí báremuñurã. Ígã wáganugã, surarare: “Ílsãrẽ ãiwiriaka dapa!” ãríyupu. ³⁵ Ígússãrẽ ãiwiriadero puru, oparárẽ ãsú ãríyupu:

—Musã Israel bumarã, musã Ígússãrẽ iriduarire ãärõ gũñaka! ³⁶ Teudas wãikugu waadeare gũñaka! Irinuguere Ígã masakare: “Masitarinugãgã ãärã yu”, ãrídi ãärâdimi. Irasirirã wárã cuatrocientos ûma Ígã merãmarã ãärínerã ãärâdima Ígã buerire pédharã. Puru gajirã Ígúrẽ wéjekõánerã ãärímá. Ígúrẽ wéjeadero puru, Ígã merãmarã ãärâdinerã waasiriakõánerã ãärímá. Irasú waadero puru, Ígã buuedea perekõádero ãäríbú. ³⁷ Puru i nikú marãrẽ Ígússã keoripoe gajigu Judas wãikugu Galileamu ãärídi ãärâdimi. Wárã Ígã merãmarã ãärínerã ãärâdima. Puru gajirã Ígúdere wéjekõánerã ãärímá. Ígúrẽ wéjeadero puru, Ígã merãmarã ãärâdinerã waasiriperekõánerã ãärímá. ³⁸ Irasirigu musãrẽ werea. Sílsãrẽ, marí peresugue biadoboanerârẽ wiuka! Musã Ígússãrẽ iriduarire iribirikõáka! Ígússã

bueri, Maríphaya bueri ãäríbero, pereakõäroko
Teudas, Judas buedea perederosüta. ³⁹ Ígüsã
bueri, Maríphaya bueri ãärírõ, neõ perebirikoa.
Ígüsärẽ irire pirimakã iringbirikoa. Irasirirã irire
õärõ pémasïka! Ígüsã bueri, diayeta Maríphaya
bueri ãärímakã, mäsä Ígüsärẽ wéjëdhaarã, Maríph
merã gämekëädhaarã irirosü iringbukoa, ãrñyuph
Gamaliel.

⁴⁰ Ígüsã irasü ãärímakã pérã: “Jáh, marírẽ diayeta
weremi ññ”, ãrñ péñurã. Irasirirã Jesús buedoregù
beyenerärẽ siiu, surarare tárãdoreñurã. “Jesúyare
neõ werenemobirikõäka!” ãrñurã. Irasü ãrñ
odo: “Waaka!” ãrñ, wiuñurã Ígüsärẽ pama.

⁴¹ Irasirirã Jesús buedoregù beyenerä judío
masaka oparã puro ãärännerä waakõäñurã.
“Marí Jesúyare bueri waja marírẽ tárãdoreama
guyasírburo, ãrñurã”, ãrñurã. “Maríph gapù
marírẽ: ‘Irile bokatíükõäma’, ãrñ masími”, ãrñurã.
Irasirirã oparã Ígüsärẽ ñerõ iringkeremakã, buro
usheyañurã. ⁴² Irasirirã umarikù Maríphaya wiigue,
wiriguedere masakare: “Jesúta Maríph iriudi,
Cristo ãärími”, ãrñ buenañurã.

6

*Jesús buedoregù beyenerä Ígüsärẽ iritamu-
murärẽ beyedea*

¹ Irasirirã irinurírẽ wárã judío masaka Jesúre
buremunugäñurã. Suräyeri hebreo ya merã
wereníñurã. Gajirã griego ya merã wereníñurã.
Ígüsã wapiweyarã nomerë umarikù Ígüsã
baarire keoro guerebirimakã ñärã, hebreo ya
merã werenírã gapure turiñurã. ² Irasirirã

Jesús buedoregu beyenerā Jesúre b̄uremurārē ãārīpererārē Ígūsā p̄rogue siiu neeō, ãasū ãrī wereñurā:

—Gua baarire guererā, Maríphya kere gapure wereduúmakū õabiribukoa.³ Irasirirā m̄usā ḡayarā, Jesúre b̄uremurā m̄usā watope ãārīrārē su mojōma pere gaji mojō peru p̄erēbejarāgora beyeka! “Óārō masírā, Óāgū deyomarīgū turarire opatarirā ãārīma”, m̄usā ãrī ñārārē beyeka! M̄usā beye odomakū, gua Ígūsārē baari gueremurārē sóorāko. ⁴ Irasirirā gua ûm̄uriku Marípure s̄erē, Ígūyare buerāko, ãrīñurā.

⁵ Ígūsā irasū ãrīmakū pérā, ãārīpererā: “Jáh, irasūta irirāra”, ãrī, Esteban wāikugure beyeñurā. Ígū Jesúre õārō b̄uremugū, Óāgū deyomarīgūrē opatarigū ãārīyupu. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wāikurārē beyeñurā. Nicolás Antioquíam̄ judío masaku ãārībirikeregu, judío masaka irirosū b̄uremugū ãārīyupu. ⁶ Ígūsārē beye odo, Jesús buedoregu beyenerā p̄uro ãiāñurā. Ígūsā ãijamakū ñārā, Marípure: “Óārō iritamuka Ígūsārē!” ãrī s̄erēbosa, Ígūsāya dipu weka mojōrī merā ñapeoñurā.

⁷ Irasirirā Maríphya kerere weregorenamakū, wárā masaka irire péñurā. Wárā Jerusalén marā masaka, paíade Jesús b̄uremunugāñurā.

Estebārē peresu iridoredea

⁸ Esteban Maríphya iritamurī merā Ígū turaro merā p̄urīrikurārē tau, gaji õārī iri ñimurīrē iriyupu masaka wárā watopere. ⁹ Ígū irasirimakū ñārā, surāyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wāikuri bumarā Ígū merā guaseop̄roriñurā. Ígūsā:

Cirene marā, Alejandría marā, Cilicia marā, Asia marā su wii judío masaka īgūsā nerērī wiigue nerēnarā aārīñurā. ¹⁰ Esteban, Óāgū deyomarīgū īgūrē õārī masīrī sīrī merā werenímakū pérā, īgūrē neō werení bokatīñubiriñurā. ¹¹ Irasirirā masaka fāberogue gajirārē niyeru wajari: “Āsū ārīkatoka masakare!” aārīñurā:

—“Esteban Moisére, Marīpūre ñerō werenímakū péabū gua”, ārīka! aārīñurā. ¹² Irasirirā īgūsā ārīkatodoresūanerā irire weremakū pérā, iri makā marā, mūrā, Moisés gojadeare buerimasāde Esteban merā būro gua, īgūrē ñeā, oparā pūro aāñurā. ¹³ īgūrē irogue aāja, gajirārē āsū ārīkatonemodoreñurā doja:

—Íi ûmarikū Marīpūya wiire, Moisés gojadeadere ñerō werenígorenami. ¹⁴ Masakare: “Jesús Nazaretmu, Marīpūya wiire bēogukumi. Moisés marīrē pídeadere gorawayugukumi”, ārīmakū péabū gua, ārīkatoñurā oparārē.

¹⁵ īgūsā irasū ārīmakū pérā, oparā aārīpererā irogue doarā Estebārē būro iāñurā. īgūsā iāmakū, īgūya diapu Marīpūre wereboeguya diapu irirosū deyoyuro.

7

Esteban oparārē weredea

¹ īgūsā Estebārē iāripoe paía opū īgūrē sērēñayupū:

—¿Diayeta ārīrī, īgūsā mārē weresārā? ārīyupū.

² Esteban yūjūyupū īgūrē:

—Yaarā, yure õārō péka! Marī ñekū Abraham, Harán wāikuri makāgue waaburo dupiyuro

Mesopotamiague ăārīdi ăārīmí Caldea masaka ăārīrōgue. Īgū irogue ăārīripoe Marīpū őärō gos-esiriri merā īgūrē deyoa, ³ ăsū ărīdi ăārīmí: “I nikūrē, m̄yayarārē bēowāgāka! M̄u waamakū, yu gaji nikū mu ăārīburi nikūrē īmugukoa”, ărīdi ăārīmí Marīpū Abrahārē. ⁴ Marīpū irasū ărīmakă pégū, Abraham Caldea nikū ăārādi Harāgue waadi ăārīmí. Irogue ejadero p̄urū, īgū pagū boadi ăārīmí. Īgū boadero p̄urū, Marīpū Abrahārē wiridoredi ăārīmí doja. Irasirigū Abraham őö, marī ăārīrī nikūrē ejadi ăārīmí pama. ⁵ Īgū őögue ejamakă, Marīpū īgūrē neō nikūrē s̄ibiridi ăārīmí dapa. S̄ibirkeregū, īgūrē: “P̄rugue m̄uya, mu parāmerā ăārīturiarāya nikū ăārīrokaoa”, ărīdi ăārīmí. Īgū irasū ărīripoere Abraham neō p̄urā marīdi ăārīmí dapa. ⁶ Gaji Marīpū īgūrē ărīnemodi ăārīmí doja: “Mu parāmerā ăārīturiarā gaji nikūgue waarrākuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikū marārē moăboerākuma. Īgūsārē moădore, păbirarākuma. ⁷ Yū gapū iri nikū marārē wa-jamoăgūra īgūsā irasiriri waja. Yū īgūsārē wa-jamoă odoadero p̄urū, mu parāmerā ăārīturiarā iri nikūrē wirirākuma. Wiri, yu īgūsārē s̄iburi nikūgue eja, yure b̄uremurā yu dorerire irirākuma”, ărīdi ăārīmí Marīpū Abrahārē. ⁸ Īgū irasū ărādero p̄urū, ăsū iridoredi ăārīmí doja: “Ăārīpereră ămarē

Ígūsāya daphma gasirogārē* wiirika! Irasirirā masā yu werenírī bāremurīrē yure Ímurākoa”, ārīdi āārīmí. Irasirigü Abraham ígū magū Isaare su semana ígū deyoadero puru, ígūrē wiiridi āārīmí. Mārārōta Isaade ígū magū Jacore iridi āārīmí. Jicode mārārōta ígū pūrārē pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari buri āārīmurārē iridi āārīmí.

⁹⁻¹⁰Jacob pūrā marī ñekūsāmarā ígūsā pagumurē Josére iāturusīā, Egiptogue waarrārē duanerā āārīmá, iro marārē moāboegü aārīburo, ārīrā. Marīpu gapü ígū merā aārīnīkōādi aārīmí ígūrē iritamugü. Ígū ñerō tarikeremakü, aārīpereri ígū ñerō taririre taudi āārīmí. Wāri masīrī sīdi aārīmí. Irasirigü faraón[†] Egiptomu i nikū marā opu Josére beyedi āārīmí, ígū dokamu opu aārīburo, ārīgū. Ígūya wiimadere moādoregu sóodi āārīmí.

¹¹ Puru aārīperero Egiptoguere, Canaán nikūguedere baari perekōādero aārībū. Irasirirā masaka buro ñerō tarinerā āārīmá. Marī ñekūsāmarā uaboanerā āārīmá. ¹²Irasirigü Egiptogue trigo aārīrī kerere pégu, Jacob ígū pūrārē marī ñekūsāmarārē: “Wajarirā waakal!” ārī iriudi āārīmí. Ígū irasū aārīmakü pérā, neō waarrā irinerā āārīmá irogue. Irogue eja, baari wajari odo, gāme dujarikōānerā āārīmá doja. ¹³Ígūsā baari wajariadeare baapeo, dupaturi

---

* ^{7:8} Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē ígū pūrā ûmarē: “Yaarā aārīburo”, ārīgū, Ígūsāya daphma gasirogārē wiiridoredi āārīmí. Puru iri dorerire Moisére pídi āārīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā aārīturiarā iri dorerire irirā, ígūsā pūrā ûmarē su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurī waaró merā ígūsā deyoadero phru irasū yáma. † ^{7:9-10} “Faraón”, ārīrō, Egipto marā ya merā: “opu”, ārīduaro yáa.

wajarirā waanerā ãārīmá doja. Iripoeta pama José Ígūsārē: “M̄sā pagum̄ta ãārā yu”, ãrī weredi ãārīmí. Irasirigu Egipto marā opu José t̄frārē masidi ãārīmí. ¹⁴ Puru José Ígū t̄frā merā kerere iriudi ãārīmí Ígū pagure. “Yupu, Ígūyarā merā aariburo”, ãrī iriudi ãārīmí. Jacoyarā setenta y cinco gora ãārīnerā ãārīmá. ¹⁵ José kere iriuadeare pégu, Jacob Ígū pūrā merā Egiptogue waadi ãārīmí. Jacob irogue boadi ãārīmí. Ígū pūrā, marī ñekūsāmarāde boanerā ãārīmá. ¹⁶ Purugue Ígūsā parāmerā ãārīturiarā Ígūsāya gōārīrē Siquem wāikuri makāgue Abraham, Hamor pūrārē Ígū ûtāgobe wajaridea gobegue pímurā ãiānerā ãārīmá.

¹⁷’Maripu Abrahārē: “M̄ parāmerā ãārīturiarārē i nikūrē s̄igura”, ãrīdero ejawāgāripoe Abraham parāmerā ãārīturiarā Egiptogue ãārīrā wárā masāporenerā ãārīmá. ¹⁸ Ígūsā irogue ãārīmakū, José boadero puru yoadero puru, gajigu iri nikū marā opu ñajādi ãārīmí doja. Ígū, José õārō irideare õārō masibirdi ãārīmí. ¹⁹ Irasirigu marī ñekūsāmarā wárā masāporemakū ïágū, Ígūsārē tarinugāduagu, ñerō iridi ãārīmí. Ùma pūrā deyoarārē boaburo, ãrīgū, bēodoredi ãārīmí. ²⁰ Iripoeta Moisés deyoadi ãārīmí. Ígū Maripu ïürōrē õágū ãārīdi ãārīmí. Irasirirā Ígū deyoaderopuru, Ígū pagusāmarā Ígūsāya wiigue umerā abegora duri merā Ígūrē masūnerā ãārīmá. ²¹ Ígūrē duúnemomasimerā, diague puui merā paubéonerā ãārīmá. Puru Egipto marā opu magō Ígūrē boka, igoya wiigue ãimajā, igo magū diaye irirosū masūdeo ãārīmō. ²² Moisés iri wiigue masā, ãārīpereri Egipto marā buerire buepeodi ãārīmí.

Irasirigu ïgã masírõ merã werení, ãärípereri õärõ iridi ãärími.

²³ 'Purã cuarenta bojori opagu ïgãyarârë Israel bumarârë ïdãagã, ïgãsã purogue waadi ãärími. ²⁴ Irogue ejagu, sugã Egiptomu ïgãyagure ñerõ irimakã ïädi ãärími. Irasirigu ïgãrë gãmibosagu Egip-tomurë wéjekõädi ãärími. ²⁵ ïgã basi: "Marípu yaarârë wijatadoregu iriuami, ïgãsã irire õärõ pémasíkuma", ãrã gûñadi ãärími. ïgãsã gapu ïgã gûñarõsã gûñabirinerã ãärímá. ²⁶ Gajinu gapu Moisés ïgãsã purogue waadi ãärími doja. Irogue ejagu, gajirã ïgãyarã pérã ïgãsã basi gãmekêämakã ïädi ãärími. "Iropata gãmekêäka! ¿Nasirimurã su bu-marã ãäríkererã, iropa gãmekêäkõäri?" ãrïdi ãärími Moisés ïgãsârë. ²⁷ ïgã irasú ãrîmakã pégu, buro pádi gapu, Moisére túmeénú: "¿Noã mûrë gúa opu, gúaare dorebu ãäríburo", ãrã sóoari? ²⁸ ¿Namika Egip-tomurë mu wéjéaderosã yudere wéjéduagu yári?" ãrïdi ãärími Moisére. ²⁹ ïgã irasú ãrîmakã pégu, Moisés Egiptore wiri, gaji nikú Media wâikuri nikûgue waadi ãärími. Irogue ïgãsã watopegue ãärígú, iromorë marãpoku, pérã ûma pürâkudi ãärími.

³⁰ 'Moisés cuarenta bojorigora iri nikûguere ãärïdi ãärími. Iriku bojori purã Sinaí wâikudi ûtâaã puro, masaka marîrõgue waadi ãärími. Irogue sugu yukugã dûpuri watopegue peame ûjämakã ïädi ãärími. Maríphre wereboegu iri peame ûjärí pürâ dekogue deyoadi ãärími ïgãrë. ³¹ Moisés iri peame ûjämakã ïágú, ïágukakôädi ãärími. "¿Naású waari?" ãrã, iri yukugã purogâgue ïágú waagú, marí Opu ãsú ãrã werenímakã pédi ãärími: ³² "Yu,

mu ñeksamara: Abraham, Isaac, Jacob Opu ãära”, ãridi ãärimí. Ígu irasu ãrimaku pégu, buro güi narada, neo iñemoduabiridi ãärimí. ³³ Marpu Ígré: “Yu purota nía mu. Irasirigu muya gubu suríre túweaka, yure buremuríre ïmubu. ³⁴ Yaara Egiptogue ãärirare buro poyamaku iäa. Ígsá buro bujawereri mera gaguinímaku péa. Irasirigu Ígsäre taubu dijijabu. Irasirigu mure Egiptogueta iriugura Ígsäre iritamudoregu”, ãriw eredi ãärimí Marpu Moisére.

³⁵ Í Moiséreta mari ñeksamara Ígré gäämemera: “‘Noa mure gua opu, guare dorebu ãäriburo’, ãris sóoari?” ãrinera ãärimá. Marpu gapu Ígré: “Ígsá opu pígura mure”, ãri, Ígré iriudi ãärimí Ígsäre taudoregu. Marpu Ígré wereboegu yukuga dupari watopegue peame ãjäderogue deyoadi mera Ígré iriudi ãärimí. ³⁶ Irasirigu Moisé Egiptogue eja, Marpu turaro mera wári iri ïmurré iridi ãärimí. Puru mari ñeksamarare Egiptogue ãäranerare siiuwäga, wádiya deko diiadiyague eja, Marpu turaro mera irasuta iridi ãärimí doja. Puru cuarenta bojorigora masaka marrögu Ígsá waagorenamakudere, irasuta iridi ãärimí doja. ³⁷ Moiséta mari ñeksamara Israel bumarare ãsu ãriw eredi ãärimí: “Purugue maryagure Marpu iriugukumi Ígsya kerere werebure. Yure Ígu iriuderosuta Ígudere iriugukumi. Ígu wererire õäró péduripíka!” ãriw eredi ãärimí. ³⁸ Mari ñeksamara masaka marrögu neremaku, Moisés Ígsá mera ãridi ãärimí. Irogue Sinaí wáikudi ûtågue Marpure wereboegu Ígré weredi ãärimí. Ígu irasu

weremakā péadeare Moisés marī ñekūsāmarārē weretaudi ãārīmí. Marī irire pémakā, Marīpū marīrē ïgū merā õārō ãārīmakā yámi. Iri neō perebirikoa.

39 'Moisés irire werekeremakā, marī ñekūsāmarā gapu neō būremubirinerā ãārīmá. Ígūdere būremubiri: "Egiptogue dujáakōārā", ãrī gūñanerā ãārīmá. **40** Irasirirā Moisés ûtāÿgue ãārīripoe Ígū tīgū Aarōrē: "Marīrē Egiptogue ãārīrārē ãrīdi, ¿naásū waayuri? Marī neō masībea", ãrīnerā ãārīmá. Irasirirā Aarōrē: "Keori weabosaka guare! I keori weadea merā kōādupiyurāko, marī waaburi maarē ïmuburo, ãrīrā", ãrīnerā ãārīmá. **41** Irasū ãrī odo, sugu weku majīgū keori oro merā weanerā ãārīmá. Purū ïgūsāyarā waimurā ejorārē wējē, soepeonerā ãārīmá iri weadeare būremurā. Purū irire ushayari merā ïärā, bosenu irinugānerā ãārīmá. **42** Ígūsā weadeare būremumakā ïágū, Marīpū ïgūsārē bēodi ãārīmí, ïgūsā gāāmerō iriburo, ãrīgū. Irasirirā neñukārē, abeare būremunugānerā ãārīmá. Marīpuya kerere weredupiyunerā ãsū ãrī gojanerā ãārīmá Marīpū ãrīdeare gojarā:

Musā, Israel bumarā masaka marīrōgue cuarenta bojori ãārīrā, yu gapure musāyarārē waimurā ejorārē wējē soepeo būremubiribu.

43 Irasirirā musā Moloc wāïkugu keorire būremurā, ïgūrē būremurī wiire, musā surí gasiri merā iridea wiire kōāgorenabu.

Gajigū Refán wāïkugu neñukāmu keori musā weadeadere būremubu. Musā iri keorire weabu būremuduarā. Irasirigu, musā yure būremubiridea waja musārē Babilonia

wāikero koregue bēogura, ārī gojanerā
āārīmá.⁴³

44 Irasū ārī odo, Esteban oparārē Marīpuya wi-imā gapure wereyupu doja:

—Marī ūekūsāmarā masaka marīrōgue āārīrā, Marīpue būremurī wii, waimurā gasiri merā īgūsā iridea wiire opanerā āārīmá. Iri wiiguere Marīpue pe mojōma doreri gojadea majī ūtā majī āārīdero āārībū. Īgūsā iri wiire iriburo dupiyuro Marīpue Moisére iri wii keorire: “Āsūpero irika!” ārīdi āārīmí. Irasirirā marī ūekūsāmarā iri wiire Marīpue dorederosūta keoro irinera āārīmá. **45** Īgūsā boadero pūru, īgūsā pūru marā iri wiire opaturianerā āārīmá. Pūru Josué īgūsārē siiuwāgāmakū, iri wiire īgūsā noó waaró āiānanerā āārīmá. Īgūsā ūōgue ejamakū, Marīpue i nikū marārē judío masaka āārībirinerārē bēokōādi āārīmí. Yoaripoe marī ūekūsāmarā Marīpue iri wiigue būremunerā āārīmá. David opu ūajādero pūruguedere opanerā āārīmá. **46** Marīpue Davire īgū ūrō ūārō iridire usuyari merā ūādi āārīmí. Irasirigū David Marīpue ūsū ārīdi āārīmí: “Gua ūekū Jacob būremudi āārā mū. Irasirigū yu mūrē wāri wii mū āārīburi wiire iribosasi”, ārīdi āārīmí. Īgū irasiridukeregū, iri wiire iribiridi āārīmí. **47** Īgū magū Salomón gapu iri wiire iridi āārīmí pama. **48** Irasirikeremakū, Marīpue gapu āārīpererārē doregu āārīsīā, masaka iridea wiirigue dita āārībemi. Iripoegue īgūya kerere weredupiyudi ūsū ārī gojadi āārīmí Marīpue ārīdeare gojagu:

---

⁴³ **7:43** Am 5.25-27

49 Y^h, ããr̄ipererā Op^h ããrā. Ùmagasi y^h doaro irirosū ããrā. I nikū yaa guburi kuraña doanírō irirosū ããrā. Irasirirā, y^h ããr̄iburi wiire irimasībea m^hsā.

50 Y^hta ããr̄ipererire irib^h, ãr̄imi Mar̄ip^h, ãr̄i gojasūdero ããr̄ibú.[✳]

51 Esteban irasū ãr̄i odo, ãsū ãr̄i werenemoyup^h doja:

—M^hsā Mar̄ip^h dorerire tarinugāa. Ígürē masímerā irirosū Íg^h wererire neõ péduabea. Óag^h deyomarīg^h dorerire neõ irid^habea. Mar̄i ñeküsāmarā iriderosūta iririkukōõa. **52** Ígūsā ããr̄ipererā Mar̄ipuya kerere weredupiyunerārē ñerō waamak^h irinerā ããr̄imá. Gajirärē: “Jesús mar̄irē taibu, Mar̄ip^h doreri iribu aarigukumi”, ãr̄i wererārē wējēnerā ããr̄imá. Ígürēta Íg^h ejadero p^har^h, m^hsā gap^h ñeã, gajirärē wia wējēdorebh. **53** Mar̄ip^h Ígürē wereboerā merā Íg^h dorerire mar̄i ñeküsāmarārē píkeremak^h, m^hsā irire buro tarinugāa, ãr̄i wereyup^h Esteban oparārē.

Estebārē wējēdea

54 Íg^h irasū ãr̄imak^h pérā, buro guari merā Ígūsāya guikare kûr̄iduútúñurā. **55** Esteban gap^h Óag^h deyomarīg^h opatariyup^h. Ùmagasigue ñamu, Mar̄ip^h goesisiririre ñayup^h. Mar̄ip^h diaye gap^h Jesús nímak^h ñayup^h. **56** Esteban Ígürē ñág^h: “Íkā!” ãr̄iyup^h. “Ùmagasi tûpāmak^h ñaa. Jesús ããr̄ipererā tîg^h Mar̄ip^h diaye gap^h nímak^h ñaa y^h”, ãr̄iyup^h oparārē.

[✳] **7:50** Is 66.1-2

57-58 Ígū irasū ãrīmakã péduamerā, bero gaguiní, Ígūsāya gāmipūrīrē biañurā. Suro merā ūmawāgā, Ígūrē ñeā, iri makā turogue ãiāñurā. Ígūsāya surí wekamarē túwea pí, sugu maam⁹ Saulo wāikugure irire koredoreñurā. Odo, Estebārē ûtāyeri merā dea wējēñurā.

59 Ígūsā irasirimak⁹, Esteban ãsū ãrī sérēyup⁹:

—Jesús y⁹ Op⁹, y⁹ kōmomak⁹, yaa yujupūrārē ñeāka! ãrīyup⁹. **60** Puru ígūya ñadukupuri merā ejamejāja, bero gaguinírī merā:

—Y⁹ Op⁹, kātika, ïsārē yure Ígūsā irasiririre, ãrīyup⁹. Irasū ãrī, kōmoakõáyup⁹ pama.

8

Saulo Jesúre buremurārē ñerō iridea

1 Saulo Ígūsā Estebārē dea wējēmak⁹ ïág⁹: “Óärō irirā irasū yáma”, ãrī gūñayup⁹. Irinuta Jesúre buremumerā Ígūrē buremurārē Jerusalēgue ãärīrārē ñerō irinugāñurā. Irasirimak⁹ ïā, Jesúre buremurā gap⁹ ãärīpererā Judea nikūgue, Samaria nikūgue waasiriakõáñurā. Jesús buedoregu beyenerā dita Jerusalēguere dujañurā. Gajirogue waabiriñurā. **2** Gajirā ûma Maríp⁹re buremurā Estebāya dupare yáarā, bero ore bujawereñurā. **3** Saulo gap⁹ neō sugu Jesúre buremug⁹ maríkõáburo, ãríg⁹, Jesúre buremurāya wiirigue ñajāa, ûmarē, nomedere ñeā, peresu iribu ãiāñayup⁹.

Felipe Samaria marārē buuedea

4 Ígū irasirimak⁹, Jesúre buremurā Jerusalērē wirirā, noó Ígūsā waaró Maríp⁹ masakare

tauri kerere werenañurā. ⁵ Felipe wāïkugʉ Samaria nikū ãärírī makāgue waa, irogue eja, iro marārē Jesucristoya kerere werenayupʉ. ⁶ Igã iri kerere weremakã pérã, Igã Marípʉ turaro merã iri īumakã īärā, Igã puro nerēnañurā Igã wererire õärō pémurã. ⁷ Wárã wātēa ñajásñerārē tauyupʉ. Wātēa gapʉ Igãsāguere ãärínerã buro gaguinírī merã wiriñurā. Wárã dʉpʉ buarārē, waamasímerādere tauyupʉ. ⁸ Irasirimakã īärā, iri makã marã buro usuyañurā.

⁹ Iri makārē sugʉ Simón wāïkugʉ yé ãäríyupʉ. Igã yoaripoe yéa iririkurire irigorenamakã īärā, Samaria marã īágãkanokõāñurā. “Yʉ masítarinʉgāgã ãärā”, ãrī werenayupʉ Igãsārē. ¹⁰ Irasirirã ãärípererã iri makã marã oparã, oparã ãärímerāde Igãrē: “Íi ûmʉgasigue marã Opʉ irirosũ turari opagu ãäríkumi”, ãrī gûñadiñurā.

¹¹ Igã sôõ gapʉ merã wári yéa iririkurire irimakã īärā, wárã masaka Igãrē buremuñurā. ¹² Felipe gapʉ Samaria marārē: “Marípʉ ãärípererã Opʉ ãärími. Igã magã Jesucristo marírē taugʉ ãärími”, ãrī wereyupʉ. Uma, nome, Igã wererire pé buremumakã īágã, Igãsārē deko merã wāiyeyupʉ. ¹³ Simõde Jesúre: “Buremua yʉ”, ãrímakã pégʉ, Felipe Igãdere wāiyeyupʉ. Pʉrʉ Felipe merã waagorenayupʉ. Felipe Marípʉ turaro merã iri īumakã īágã, īágãkanokõāyupʉ.

¹⁴ Jesús buedoregʉ beyenerã Jerusalégue ãärírã: “Samaria marã Marípuyare õärō buremunʉgãñurā”, ãrīrī kerere pérã, Pedro, Juárē īádorerã iriuñurā. ¹⁵ Irogue ejarã, Jesúre buremurārē Marípʉre sérēbosañurā, Õágã

deyomarīgūrē bokatīrīñeāburo, ārīrā. **16** Ígūsā marī Opū Jesúre būremunugādero pūru, Ígū wāi merā dita wāiyestūñurā. Óágū deyomarīgū Ígūsārē ejabiriyupū dapa. **17** Irasirirā Pedrosā Ígūsāya mojōrī merā Jesúre būremunugānerāya dipu weka ñapeoñurā. Ígūsā ñapeomakū, Óágū deyomarīgū Ígūsāguere ejayupū.

18 Pedrosā ñapeomakū, Óágū deyomarīgū ejamakū Íágū, Simón gapū Ígūsā turarire gāāmegū, niyeru merā wajariduadiyupū. Ásū ãrīyupū:

19 —Iri turarire sīka yudere! Yū ñapeorāguere Óágū deyomarīgū ejamakū iriduakoa, ãrīyupū.

20 Ígū irasū ãrīmakū, Pedro Ígūrē yujuyupū:
—Mu Marīpū turari sīrīrē: “Niyeru merā wajarigukoa” ãrī gūñarī waja, muya niyeru, mu merāta beosūroko. **21** Marīpū ïürōrē mu gūñarī diaye ãärībea. Irasirigu gua irirosū irimasibirkoka. **22-23** Mu ñerō iririre iripautariadi ãärā. Irasirigu mu ñerō iririre bujawere, mu gūñarīrē gorawayuka! Marīpure sērēka, mu ñerō gūñarīrē kātiburo, ãrīgū. Gajipoe irigu irire kātibukumi mu Ígūrē sērēmakū, ãrīyupū.

24 Irasū ãrīmakū pégu, Simón Ígūsārē ãrīyupū:
—Musā Marīpure sērēbosaka, yare musā ãrādea waabirikōāburo, ãrīrā, ãrīyupū.

25 Pedrosā, Jesús irimakū ïādeare, Ígū buemakū pédeare iri makā marārē were odo, Jerusalēgue goedujáañurā. Goedujáarā, wárā masakare Samaria nikū ãärīrī makārī marādere Jesúya kerere werewāgāñurā.

Felipe Etiopíamurē weredea

26 Páru sugʉ Marípʉre wereboegʉ Felipere ãsũ ãrãyupʉ:

—Jerusalén merã ãärñugâwãgãrĩ maa, Gaza wãikʉri makã buari maague waaka! Iri maa masaka marírõgue ãärñwãgãa, ãrãyupʉ.

27 Ígã irasũ ãrãmakã pé, Felipe iri maague buagʉ, sugʉ Etiopíamʉrẽ bokajayupʉ. Ígã iri nikũ marã opo dokamʉ, ãärñpereri igoya niyerure korerimasã ãärñyupʉ. Ígã Jerusalégue Marípʉre bãremugã ejadi ãärñyupʉ. **28** Irogue ejadi ígãya nikügue goedujáagʉ, ígãya türündiru caballua tãadiru wekague doagʉ, Isaías Marípʉya kerere weredupiyudi gojadea pürẽ buegʉ iriyupʉ. **29** Ígã bueripoe Õágã deyomarígã Felipere:

—Iriru pároweya waaka! ãrãyupʉ.

30 Ígã irasũ ãrãmakã pé, Felipe iriru páro ûmawãgã, Etiopíamʉ Isaías gojadea pürẽ buemakã péyupʉ. Ígã irire buemakã pégu:

—¿Mʉ buerire pémasírĩ? ãrĩ sêrêñayupʉ.

31 Ígã gapʉ yahayupʉ:

—¿Nasiri pémasíbukuri, yʉ gajigʉ yare i irasũ ãrãduaro yáa, ãrígã maríkeremakã? Mʉrínajãka, irire yare buebu, ãrãyupʉ Felipere.

32 Ígã bueri ãsũ ãrãyuro:

Ovejare ñeã wëjëderosúta ígãdere ñeã wëjërãkuma.

Oveja majigãrẽ ígãya poarire ígãsã peramakã, ígã gaguiníbiriderosúta ï masakude gaguiníbirikumi.

33 Masaka ígãrẽ bãridarãkuma. Ígã ñerõ iribirikeremakã, neõ sugʉ ígãrẽ: “Waja opabemi”, ãrãbirikuma.

Irasirirā, īgū i nikūgue ãārīripoe īgūya nikū marā
 īgūrē ñerō iri, wējērākuma. īgūsā ñerō irideare
 neō sugu werepeomasibirkumi, ãārī
 gojadea ãārīyuro.[☆]

34 Irire bue odo, Felipere sērēñayupu:

—Wereka yure! ¿Noārē gojagu iriyuri Isaías, īgū
 basi, o gajiguguere?

35 Felipe ãasū ãārī yujuyupu īgūrē:

—Iri Jesúre ãārī gojadea ãārā, ãārīyupu. Irasirigu
 Jesúyare īgū õārō iridea kerere wereyupu īgūrē.

36 Irasū wereniwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri di-
 tarure īāgū, Etiopíamu Felipere:

—Íaka! Deko ãārā. ¿Mu yure wāiyemakū
 õāgorabukuri? ãārīyupu.

37 Felipe gapu īgūrē:

—Mu Jesucristore õārō būremumakū, mūrē deko
 merā wāiyegura, ãārīyupu. Etiopíamu īgūrē ãārīyupu
 doja:

—Jesucristore būremua yu. īgūta Marīpu magu
 ãārīmi, ãārīyupu.

38 Irasirigu Etiopíamu īgūya tūrūdiru wejatugure
 dujupídore, īgūsā pērā dijinugā, ditarugue
 ñumuwija, Felipe īgūrē deko merā wāiyeyupu.

39 īgūrē wāiyé odo, ñumuwāgāriripoe gūñaña
 marīrō merā Õāgū deyomarīgū Felipere
 gajirogue ãākōñayupu. Etiopíamu īgūrē dupaturi
 ñānemobirkeregū, īgūrē waadeare gūñña, buro
 usuyari merā īgūya makāgue dujáakōñayupu.

40 Felipe gapu Õāgū deyomarīgū īgūrē ãādero
 puru, Azote wāikhri makāgue ejayupu. Irogue eja,

makārīkʉ Jesúya kerere weregorenagū, Cesarea wāikʉri makāgue weretūnujayupʉ.

9

*Saulo Jesúre buremunʉgādea
(Hch 22.6-16; 26.12-18)*

¹ Felipe buegorenaripoe Saulo gapʉ Jesúre buremurārē ñāturigʉ: “Wējēpeokōgʉra”, ārīrīrē piribirisiñā, paía opʉ pʉrogue waa, ãsñ ārīyupʉ:

² —Yure papera pū ãmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pūrē marī nerērī wiiri marā oparārē wiabu yáa. Iri makā marā Jesúre buremurārē ûma, nomerē, noó yʉ bokajarārē ñeñ ãrīgʉra Jerusalēgue peresu iribu, ārī sērēyupʉ Saulo paía opʉ. ³ Iri pūrē sñadero pʉru, Saulo gajirā merā Damascogue waakōñayupʉ. Ígū iri makā ejabu iriripoe gûññañā marīrō ûmugasigue merā bʉro kñmijñrō Ígū pʉrore goesiridiñuyuro. ⁴ Irasñ waamakʉ, Saulo yebague meémejāgū, ãsñ ārī werenímakʉ péyupʉ:

—Saulo, ¿nasirigʉ yure ñerō yári mʉ?

⁵ Ígū irasñ ārīmakʉ pégʉ: “¿Noñ ãārīrī mʉ?” ãrīyupʉ.

—Yʉ Jesús, mʉ ñerō irigʉta ãārā. Mʉ yure ñerō irigʉ, mʉ basita ñerō yáa, ãrīyupʉ.

⁶ Ígū irasñ ārīmakʉ, Saulo bʉro güi naradari merā:

—Yʉ Opʉ, ¿naásñpero gapʉ yʉ irimakʉ gāñmerñ? ãrīyupʉ.

Ígū irasñ ārīmakʉ, Ígūrē:

—Wāgānugā, makāgue waaka! Irogue sugu yu mārē iridoreburire weregukumi, ārīyupu Jesús Saulore.

⁷ Saulo merā waanerāde Jesús werenírīrē pérā guka, werenímasibiriñurā. Irire pékererā, Jesús gapure neō īābiriñurā. ⁸ Saulo yebague oyadi wāgānugāja, īāpāgū, neō īābiriñupu. Irasirirā īgū merāmarā īgūrē tūāwāgāñurā Damascogue waara. ⁹ Irogue eja, urenhgora koye īābiri, neō baabiri, iiribiri iriyupu.

¹⁰ Damascoguere sugu Jesúre bāremugū Ananías wāikugu ãārīyupu. Kērō irirosūgue Jesús īgūrē wereníyupu:

—¿Ananías, ãārīrī mu?

—Yu Opu, ñōta ãārā, ãrī yujuyupu.

¹¹ īgū irasū ãrīmakū, Jesús īgūrē:

—Wāgānugāka! “Diayema maa” wāikuri maague waaka! Iri maague waagá, Judaya wiigue ñajāa, sugu Tarsomarē Saulo wāikugure sērēñaka! Dapagorare īgū yure sērēgū yámi. ¹² īgūdere neāgue kērō irirosū ãārīrī merā īmuabu. Mu īgū puro ñajāa, īgūya dipurure ñapeori merā dupaturi īgūya koye īāburire īmuabu. Mu wāidere īmuabu īgūrē, ãrīyupu Jesús Ananíare.

¹³ īgū irasū ãrīmakū pégū, ãsū ãrīyupu:

—Yu Opu, īgū mārē bāremurārē Jerusalégue ãārīrārē ñerō iriadeare wárā masaka yure wereama. ¹⁴ I makā marādere mārē bāremurārē ãārīpererā mu wāi merā Marípurre sērērārē peresu iribu, paía oparā: “Ãsū irika!” ãrī iriuadea pū merā ejáayupu, ãrī wereyupu.

¹⁵ īgū irasū ãrīkeremakū, Jesús gapu:

—Ígū purogue waaka! Ígū yu beyesüdi ãārīmi. Irasirigū yaa kerere gaji nikū marārē, Ígūsā oparārē, Israel bumarādere weregukumi. ¹⁶ Irire weregorenagū, buro ñerō tarigukumi. Yu basi Ígūrē weregura, ãrīyupu.

¹⁷ Ígū irasū ãrīmakū pé, Ananías Judaya wiigue waa, iri wiigue ñajāa, Saulore bokaja, Ígūya dipurure ñapeo, ãsū ãrīyupu:

—Yaagu Saulo, péka yare! Marī Opa Jesúta mārē maague deyoadi yare iriuami, mārē dupaturi koye ïāburo, ãrīgū. Õāgū deyomarīgūdere opatariburo, ãrīgū, iriuami, ãrīyupu.

¹⁸ Ígū irasū ãrīripoeta Sauloya koyeguere waaí nātārī irirostū deyori tuuyadea yurisiridijakōāyuro. Óārō ïākōāyupu doja. Irasirigū wāgānugā, deko merā wāyiesüadi dujayupu. ¹⁹ Puru baa, turakōāyupu. Iri makāguere yoaweyaripoe Jesúre bāremurā merā dujayupu dapa.

Saulo Damasco marārē Jesúyare buenugādea

²⁰ Iro ãārīgū, judío masaka nerērī wiirigue waa, irogue ãārīrārē: “Jesús, Marīpū magū ãārīmi”, ãrī werenayupu. ²¹ Ígū weremakū pérā, ãārīpererā péguka, Ígūsā basi ãsū ãrī gāme wereníñurā:

—Íi Jerusalēgue Jesúre bāremurārē Ígū wāi merā Marīpūre sērērārē wējēdoredita ãārīmi. Dapagorare i makāguedere õō marārē Jesúre bāremurārē ñeāgū aarigū iriañumi Jerusalēgue ãia, paía oparāguere wiabu, ãrīñurā.

²² Ígūsā irasū ãrīkeremakū, Saulo gapu ãmūrikū judío masakare, Damascogue ãārīrārē güiro marīrō õārō merā: “Jesús diayeta Marīpū iriudi,

Cristo ããr̄mi”, ãr̄i werenayupu. Ígū irasū ãr̄i weremakū pérā, Ígūrē: “Ãr̄ikatogu yámi ñi”, ãr̄imasibiriñurā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero p̄urū, surāyeri judío masaka Saulore Ígūsā wējēburire werenímurā nerēñurā. ²⁴ Irasirirā ûm̄uriku, ñamiriku makā t̄ro Ígūsā ùtā koeri merā weadea sâr̄irō makāpurore korenañurā Ígūrē wējēduarā. Saulo gapu Ígūsā Ígūrē wējēduarire masikōáyupu. ²⁵ Irasirirā su ñami Jesúre b̄uremurā wári puui merā Ígūrē iri sâr̄irōma gobegue yótaudijuñurā. Åsū irisīä, Saulo iri makārē wiriyupu.

Saulo Jerusalēgue goedujáadea

²⁶ P̄urū Jerusalēgue goedujayupu doja. Irogue ejagu, Jesúre b̄uremurā merā ããr̄iduaduyupu. Ígūsā gapu Ígūrē güigorañurā. “Jesúre b̄uremugū ããr̄ibemi ñi”, ãr̄iñurā. ²⁷ Ígūsā irasirimakū ñagū, Bernabé gapu Saulore Jesús buedoregu beyenerā p̄uro ãñayupu. Irogue eja, Ígūsärē Saulo maague waagá Ígū Jesúre ñādeare, Jesús Ígū merā wereníadeare, Ígū Damascogue Jesúya kerere güiro marirō merā wereadeadere Ígūsärē wereyupu. ²⁸⁻²⁹ Ígū irasū ãr̄i wereadero p̄urū, Saulo Ígūsā merā ããr̄inugāyupu. Irasirigū Ígūsā merā Jerusalēgue güiro marirō marī Opu Jesúya kerere weregorenayupu. Iri kerere weregorenagū, surāyeri judío masaka, griego ya merā werenírārē were, Ígūsā merā gāme wereníyupu. Ígūsā gapu Ígū wererire pédubirisīä, Ígūrē wējēduadiñurā. ³⁰ Irasirirā Ígūsā wējēduamakū ñarā, Jesúre b̄uremurā gapu

Ígūrē Cesarea wāik̄ari makāgue ãia, irogue eja, Ígūya makā Tarsogue iriukōāñurā pama.

³¹ Ígū irogue waadero pura, ãārīpererā Jesúre būremurā Judea marā, Galilea marā, Samaria marā siñajārī merā dujañurā. Óágū deyomarīgū iritamurō merā būremunemōñurā. Jesúyare goepeyari merā irituyañurā. Gajirā wárā Ígūrē būremunugāñurā.

Pedro Eneare ūtaudea

³² Pedro ãārīpereri makārī marārē Jesúre būremurārē Íágorenagū waagá, Lida wāik̄ari makāguedere ejayupu. ³³ Irogue eja, sugu Eneas wāik̄ugure bokajayupu. Su mojōma pere gaji mojō hreru pērēbejari bojorigora Ígūya wiiguere dūpu būadi peyayupu. ³⁴ Pedro Ígūrē ãārīyupu:

—Eneas, Jesucristo mārē taugukumi. Wāgāñugā, mā peyaderore ãmu duripíka!

Ígū irasū ãārīmakūta, Eneas wāgāñugākōāyupu. ³⁵ Æārīpererā Lida marā, Sarón marāde Ígūrē Íārā, iripoegue Ígūsā būremunadeare piri, Jesús gapure būremunugāñurā.

Pedro Dorcare masūdea

³⁶ Gaji makā Jope wāik̄ari makāgue sugo nomeō Jesúre būremugō “Tabita” wāik̄ugo ãārīyupo. Griego ya merā “Dorcus” wāik̄uyupo. Igo õārīrē irigo, boporārē ðārō iritamugō ãārīyupo.

³⁷ Iripoere Pedro Lidague ãārīripoe igo pūrīrikā kōmoakōāyupo. Igo kōmoaderu pura, Ígūsā irinaderosūta igo merāmarā igoya dūpu darore koeñurā. Koe odo, ûmarōma taribugue píñurā.

³⁸ Jope, Lida pura ãārīyuro. Irasirirā Jope marā

Jesúre b̄aremurā Pedro Lidague ãārīmakā pérā, ūma pērārē īgā p̄rogue iriuñurā. Irogue ejarā, īgārē:

—Mumurō merā Jopegue waaka! ãrīñurā.

³⁹ Īgūsā irasū ãrīmakā pégū, mata Pedro īgūsā merā Jopegue waayupu. Irogue ejarā, īgārē Dorcas boadeo peyari taribugue siiu m̄erīñurā. īgā iri taribugue ejamakā, wapiweyarā nome Pedro puro nerēnugājañurā. Orerāta, igo īgūsārē surí eabosadeare īmuñurā īgārē. ⁴⁰ Pedro iri taribugue ãārīrārē ãārīpererārē wiriadoreyupu. Īgūsā wiradero p̄uru, ñadukapuri merā ejamejāja, Marīpūre sērēyupu. Sērē odo, boadeore gāmenugā īā:

—Tabita, wāgāñugāka! ãrīyupu.

īgā irasū ãrīmakāta, koye īāpā, Pedrore īāgōta wāgādoayupo. ⁴¹ Pedro igoya mojōgue ñeā, t̄āwāgūnú, p̄uru wapiweyarā nomerē gajirā Jesúre b̄aremurādere siiumu, īgūsārē wiayupu igore. ⁴² Ñārīpererā Jope marā igore īgā masūadea kerere péperekōñurā. Irasirirā wárā Jesúre b̄aremunugāñurā. ⁴³ Pedro yoaripoe Jopeguere sugū Simón wāikugū, waimurā gasirire ãmurīmasāya wiigue ãārīyupu.

10

Cornelio Pedrore siiudoredea

¹ Cesareaguere Cornelio wāikugū wárā surara, “Italiano” wāikuri bumarā opu ãārīyupu.
² Cornelio, ãārīpererā īgāya wii marā merā Marīpūre goepayari merā b̄aremunurā. Irasirigū judío masaka boporārē iritamugā wári niyeru s̄inayupu. Ùm̄rikū Marīpūre sērēnayupu. ³ Sunu

ñamika tres ããrõmakã, kẽrõ irirosãgue sugã Marípure wereboegã deyoa, ïgã puro ñajãmakã ïãyupã. Ñajãa, ïgãrẽ:

—Cornelio, ãrãyupã.

⁴ Cornelio buro güiri merã ïgã ditare ïã:

—Yu Opã, ¿ñeénorẽ gããmerĩ? ãrãyupã.

Ígã irasã ãrõmakã, Marípure wereboegã ïgãrẽ ãrãyupã:

—Marípu mu sérerirẽ pémi. Mu boporãrẽ niyeru sãridere ïãmi. ⁵ Irasirigã Simón Pedro wãikugure siiudoregã, Jopegue iriuca m̄yarã ûmarẽ! ⁶ Ígã gajigã Simón wãikugã waimurã gasirire ãmurõmasãya wiigue ããrõmi. Iri wii wádiya turo ããrã, ãrãyupã.

⁷ Marípure wereboegã irasã ãrõ odo, waadero purã, Cornelio ïgãrẽ moãboerã pẽrãrẽ, gajigã surara ïgãrẽ iritamugurẽ Marípure goepeyari merã buremugurẽ siiuyupã. ⁸ Ígãsãrẽ siiu, ããrõpereri Marípure wereboegã ïgãrẽ wereadeare wereyupã. Were odo, ïgãsãrẽ Jopegue iriukõãyupã.

⁹ Ígãsã waadeanã gajinã gapã goeripoe ããrõmakã, Jopegue ejamurã iriripoe Pedro ïgã ããrõrã wii wekague Marípure sérëgã m̄urãyupã. ¹⁰ Ígã irogue ããrõgã buro uaboa, baaduadiyupã. Iri wii marã ïgãsã baari ãmuripoe kẽrõ irirosã waasã, ãmugasi tûpãmakã ïãyupã. ¹¹ Irasã tûpãmakã, suñe suríro irirosã deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro mië, yebague dijarimakã ïãyupã. ¹² Iri gasiro poekaguere ããrõpererã waimurã: paárã, yebague sîgãwágãrã, wúrã sãñañurã. ¹³ Marípu ïgãrẽ:

—Pedro, wāgānugā, ūsārē wējē baaka! ārīyupu.

14 Ígū irasū ārīmakū:

—Yū Opu, yu Ígūsānorē neō baañabea. Ņerārē, mu guare baadorebirinerārē neō baabea, ārīyupu.

15 Marīpu Ígūrē dupaturi ārīnemoyupu doja:

—Yū: “Óārā āārīma”, ārīrārē, Ígūsārē: “Ñerā, baaya marīrā āārīma”, ārībirikōāka! **16** Urea Ígūrē irire ūmuadero pūru, iri gasirore ūmugasigue āmūrīkōāyupu doja. **17** Pedro: “¿Naásū ārīdūaro irikuri iri yure ūmuadea?” ārī gūñarikūripoe Cornelio iriuancerā Ígū āārīrī wii makāpuro: “¿Simōya wii noógue āārīrī?” ārī sērēñarā ejañurā. **18** Irogue eja, iri wii marārē: “¿Óota āārīrī, Simón Pedro wākugū?” ārī oeñurā. **19** Pedro Ígū ūdeare gūñagū iriyupu dapa. Ígū irire gūñaripoe Óāgū deyomarīgū Ígūrē:

—Íaka! Úma urrerā āmarā yáma mūrē. **20** Murīgora dijapurumuka! “¿Naásū waarokuri yure?” ārī, neō gūñarikūro marīrō Ígūsā merā waaka! Yū Ígūsārē iriuabu mūrē, ārīyupu Pedrore.

21 Ígū irasū ārīmakū pégu, Pedro dija, Ígūsārē:

—Yuta āārā mūsā āmagū. ¿Nasirirā aarari? ārīyupu.

22 Ígūsā Ígūrē ārīñurā:

—Surara opu Cornelio wākugū guare iriuami. Ígū óārīrē irigū, Marīpūre goepeyari merā buremugū āārīmi. Aārīpererā judío masaka Ígūrē: “Óāgū āārīmi”, ārī ūama. Sugū Marīpūre wereboegū mūrē Ígūya wiigue waadoregu siudoreayupu. Mu Ígū pūro waamakū, mu wererire pégukumi. Irasirirā mūrē sijurā aarirā iriabu, ārīñurā.

23 Ígūsā irasū ãrīmakū pégū, Pedro: “Ñajārika! Õō kārīka dapagā ñamirē!” ãrīyupu. Gajinū gapu Ígūsā merā waakōāyupu. Gajirāde Jope marā Jesúre báremurā Ígūsā merā wapikwāgāñurā.

24 Gajinū gapu Cesareaguere ejañurā. Cornelio gapu, Ígūyarārē, Ígū merāmarādere Ígūya wiigue siuu neeō, Pedrore yúyupu. **25** Pedro Ígūya wii ejamakū, Cornelio makāphrogue bokatírlgū wiria, ñadukupuri merā ejamejāyupu Ígūrē báremugū. **26** Ígū irasirimakū ïā, Pedro gapu Ígūrē tāwāgūnū: —Wāgānugāka! Yude mū irirosūta masakū ãārā, ãrīyupu.

27 Ígūya wiigue weretamu ñajārā, Pedro wárā masaka irogue neréanerārē bokajayupu. **28** Irasū bokajagu, Ígūsārē ãrīyupu:

—Gua judío masaka ãārīrā, judío masaka ãārīmerāya wiiriguere ñajārā, Moisés guare pídeare tarinugābukoa. Mūsā irire õārō masīa. Marīpu gapu gaji bumarārē: “Ñerā ãārīma”, ãrīdorebirami yure. **29** Irasirigū mū iriuannerā yure siurimakū, “Waabea”, ãrīrō marīrō mata aarabu. Dapagora yu õōgue ejasīā, mūsārē: “¿Nasiribu yure siiuari?” ãrī sérēñaduakoa, ãrīyupu.

30 Cornelio Ígūrē ãrīyupu:

—Wapikurinū taria i horanota tres ãārīmakū, i wii yu bere, Marīpure sérēripoe gūñña marīrō sugu ûmu suríro buro goseriñe sāñagū deyoa: **31** “Cornelio, Marīpu mū sérērīrē pémi. Mū bo-porārē iritamurīdere ïāmi”, ãrīmi yure. **32** “Mūyarā ûmarē iriuka, Jopegue Simón Pedro wālkugure siudoregu. Ígū gajigū Simón wālkugū waimurā gasirire ãmugúya wiigue wádiya turo ãārīrī wiigue

ããrõmi. Ígã mã puro ejagã, mûrẽ weregakumi”, ãrõ weremi yare. ³³ Irasirigã mata yaarã ãmarẽ mûrẽ siudoregã iriuabã. Irasirigã mã gãa puro õãrõ aarayo. Marõ ããrõpererã õõrẽ Marípu iñrõ ããrã. Irasirirã ããrõpereri mûrẽ Marípu weredorerire mã guare weremakã péduakoa, ãrõyupã Cornelio Pedrore.

Pedro Cornelioya wii ããrõrãrẽ weredea

³⁴ Ígã irasã ããrõmakã pégu, Pedro ãsã ãrõ werenugãyupã Ígãsãrẽ:

—Yã dapagoragueta pémasã. Diayeta ããrã. Marípu marõ ããrõpererãrẽ surosã ïãmi. ³⁵ Irasirigã ããrõpereri bumarã Ígãrẽ bãremu, õãrõrẽ irirãnorẽ ïábéobirkumi. ³⁶ Marípu Ígãya kerere judío masakare pídi ããrõmí. “Jesucristo merã siñajãrõ bokarãkuma”, ãrõdi ããrõmí. Ígãta ããrõpererã Opã ããrõmí. ³⁷ Ñãrõpereri gãa judío masaka ããrõrõ nikügue waadeare õãrõ masikoa mûsã. Juan masakare bue, Ígãsãrẽ deko merã wãiyemi. Ígã irasiriadero purã, Jesús Galileague buenugãmi. ³⁸ Idere masikoa mûsã. Ílõ Jesús Nazaretmûrẽ Marípu Õágã deyomarígã merã Ígãrẽ turarire sãdi ããrõmí. Marípu Ígã merã ããrõnökôadi ããrõmí. Irasirigã Jesús masakare õãrõrẽ irigorenami. Noó Ígã waaró ããrõpererã wãtã doreri irirãrẽ taumi. ³⁹ Gãa judío masaka ããrõrõ nikügue Jerusalëguedere ããrõpereri Ígã irideare ïábã. Irogue Ígãrẽ curusague pábiatú wëjëma. ⁴⁰ Ígãsã wëjëkeremakã, urenu waaró merã Marípu gapã Ígãrẽ masükôadi ããrõmí. Ígãrẽ masã, purã guare deyoamakã irimi, Ígã dupaturi okarire masiburo,

ãrīgū. ⁴¹ Jesús ãārīpererā masakare deyoabiridi ãārīmí. Gua ditare deyoami. Ígū deyoamakū, gua Ígū merā baa, iiribū. Iripoegueta Marīpū guare beyedi ãārīmí, Jesúre Ígū masūadire Íāmurārē. ⁴² Marīpū Jesúreta masaka ãārīpererā okarārē, boanerādere: “Óārārē taugukoa, ñerā gapure wajamoágukoa!” ãrī beyebure pídi ãārīmí. Irire masakare weredoremi guare Jesús. ⁴³ Ñerā ãārīpererā Jesúre bñremurārē Marīpū Ígūsā ñerō irideare kātigukumi, ãrīrīrē gojanerā ãārīmá ãārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā, ãrī wereyupū Pedro Cornelioya wii nerēanerārē.

Judío masaka ãārīmerāde Óágū deyomarīgūrē opamugādea

⁴⁴ Pedro werenírīrē pérāguere Óágū deyomarīgū dijjayupū. ⁴⁵⁻⁴⁶ Ígū ejadero purū, Ígūsā gajirā ya merā werenímasibrideare wereninugā, usayari merā Marīpūre: “Óātarigu ãārā mū”, ãrī bñremuñurā. Ígūsā irasū ãārīmakū pérā, Pedro merā irogue ejanerā judío masaka Jesúre bñremurā pégukakōäñurā. “Marīpū Óágū deyomarīgūrē iriumi judío masaka ãārīmerādere”, ãrīñurā. ⁴⁷ Irasirigu Pedro Ígū merāmarārē ãrīyupū:

—Marīpū Óágū deyomarīgūrē marī judío masakare iriuderosūta ñisādere iriumi. Irasirirā Ígūsā Óágū deyomarīgūrē opamakā ñārā, marī Ígūsārē deko merā wāiyebirkōärā, ãrīmasīnā máa. ⁴⁸ Irasirirā: “Mūsā Jesucristore bñremurā Ígūsārā ãārā”, ãrī wāiyeka Ígūsārē! ãrī wereyupū Pedro Ígū merāmarārē.

Ígūsārē wāīyeadero pāru, Pedrosārē: “Yoaweyaripoe dujaka gua merā dapa!” ãrīñurā.

11

Pedro Jerusalén marārē Jesúre būremurārē were-dea

¹ Jesús buedoregu beyenerā, gajirā Ígūrē būremurā Judeague ãärīrā: “Judío masaka ãärīmerāde Maríphuare būremuma”, ãrīrī kerere péñurā. ² Pedro Cesareague ãärādi Jerusalēgue dujajamakū ïärā, iro marā judío masaka Jesúre būremurā Ígūrē ãsū ãrī werewua, sérēñauñurā:

³ —¿Nasirigu judío masaku ãärīkeregū, judío masaka ãärīmerāya wiigue ñajāa, Ígūsā merā baáari?

⁴ Ígūsā irasū ãrīmakū, Pedro ãärīpereri Ígūrē irogue waadeare ãsū ãrī wereyupu:

⁵ —Yu Jopegue ãärīgū, Maríphure sérēripoe kērō irirosū waabu yure. Ùmagasigue suñe suríro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yu pāro dijarimakū ïabu. ⁶ Yu iri gasiro poekaguere: “¿Ñeéno ãärīrī?” ãrī, õārō ïágū, ãärīpererā waimurā: paárā, makānúu marā, yebague sígūwāgārā, wárā sāñamakū ïabu. ⁷ Yu Ígūsārē ïáníripoe Maríphu yure: “Pedro, wāgānugāka! Ígūsārē wējē baaka!” ãrīmakū pébu. ⁸ Yu gapu Ígūrē yujubu: “Baabea yu Opu. Gajirā waimurā gua judío masaka baaya marīrā ãärīma. Neō suñarō Ígūsānorē baañabi ãärīkubu”, ãrību Ígūrē. ⁹ Yu irasū ãrīmakū, Maríphu ùmagasigue ãärīgū dupaturi ãrīmi doja: “Yu baadorerārē: ‘Baaya marīrā ãärīma’ ”, ãrībirikōaka! ãrīmi yure. ¹⁰ Urea Ígū irire ïmuadero

pura, iri gasirore ããrípererã merã ûmugasigue ãimuríkõämi doja. ¹¹ Irasiriripoeta umerã ûma Cesarea marã yure siudorerã iriuanaerã yu ããrírõ wiiguere ejama. ¹² Õagü deyomarígü yure: “Ígüsä judío masaka ããrímerã merã waabea’, ãrî gûñabita waaka!” ãrîmi. Irasirigu yu Jope marã Jesúre bûremurã su mojõma pere gaji mojõ suru pêrêbejarã merã waa, Cesareaguere eja, gua ããrípererã Cornelioya wiigue ñajâbu. ¹³ Gua iro ñajâjamakü, Cornelio guare: “Sugü Marípure wereboegü yaa wii ñajâjamakü ïâbu. Ígü yure: ‘Jopegue ûma mûyarârë iriuka, Simón Pedro wâikugure siiudoregü!’ ãrîmi”, ãrî weremi. ¹⁴ “Ígü mûrë Maríphyare weremakü bûremugü, mu, mûyarâ ããrípererã ðârõ tarirâko. Ùmugasiguere Maríph merã ðârõ ushyari bokarâko”, ãrî weremi yure Marípure wereboegü”, ãrîmi Cornelio. ¹⁵ Irasirigu yu Ígüsârë werenugâripoe Õagü deyomarígü marírë neõgora Ígü dijjaderosüta ïgüsâguere dijjiami. ¹⁶ Irasirimakü ïâgü, Jesús ãrîdeare gûñabokabu. Æsüta ãrîmi: “Juan mûsârë deko merã wâiyedi ããrîmí. Yu gapu mûsârë Õagü deyomarígü merã wâiyegüko, Ígü mûsâ merã ããrînîkõâburo, ãrîgü”. ¹⁷ Maríph marírë iriuderosüta Õagü deyomarígûrë iriumi, judío masaka ããrímerâdere, marí Opü Jesucristore Ígüsâ bûremumakü. Ígü irasirimakü ïâgü, Maríphre: “Irasiribirkõäka Ígüsârë!” ãrîmasibiribü yu, ãrî wereyupü Pedro iro ããrîrârë.

¹⁸ Ígü wereadero pura, toe perea:

—Maríph judío masaka ããrímerâdere Ígüsâ

ñerō irideare b̄ajawere, piridoremi, īgūsāde ūmūgasigue īgū merā ñārō usuyari bokaburo, ñārīgū, ñārī, usuyari sīñurā Marīpure.

Antioquía marā Jesúre b̄aremudea

19 Estebārē wējēadero p̄uru, Jesúre b̄aremurārē ñerō iriñurā. Irasirirā surāyeri Feniciague, gajirā Chipre n̄ugūrōgue, gajirā Antioquíague duriwāgāñurā. īgūsā irogue ejarā, Jesúya kerere wereñurā judío masaka ditare. **20** Surāyeri Jesúre b̄aremurā Chipre marā, Cirene marā ñārīñurā. īgūsā Antioquíague eja, judío masaka ñārīmerārē Jesúya kerere wereñurā. “Jesús, marīrē tauḡ, ñārīpererā Op̄a ñārīmi”, ñārī wereñurā īgūsārē. **21** Marīp̄ irasū ñārī wererārē ñārō iritamuyup̄. Irasirirā īgūsā weremakū pérā, iro marā wárā Jesúre b̄aremungāñurā. īgūsā dupiyuro b̄aremudeare pirikōñurā.

22 “Ígūsāde Jesúre b̄aremuma”, ñārīkerere pérā, Jerusalén marā Jesúre b̄aremurā Bernabére Antioquíague iriuñurā: “‘¿Naásū waáari?’ ñārī ñāgū waaka!” ñārīñurā. **23** Irasiriḡ irogue eja, Marīp̄ īgūsārē ñāgū iritamuadeare ñā, b̄uro usuyari merā:

—Marī Op̄a Jesúre ñārō b̄aremuniķa! Ígūrē b̄aremurīrē neō piribirkōāka! ñārī wereyup̄ ñāgūsārē. **24** Bernabé Õāgū deyomarīgūrē opatariḡ, ñāgū, Jesúre ñārō b̄aremugū ñārīyup̄. Irasirirā ñāgū weremakū pérā, wárā masaka Jesúre b̄remuñurā.

25 P̄uru Bernabé Antioquíague ñārādi Saulore Tarsogue ñārīgūrē ñāmagū waayup̄. **26** Ígūrē bokaja, ñāgūsā pērāgueta Antioquíague goeduja, Jesúre b̄aremurā merā su bojorigora iri makāguere

ãärñurã. Iroguere wárã masakare Jesúyare bueñurã. Iripoe merãta iro marãrẽ Jesúre bùremurãrẽ: “Cristoyerá, Cristiano ãäríma”, ãrĩ wäiyeparoriñurã.

²⁷ Bernabé, Saulo merã Antioquíague ãäríripoe gajirã Jerusalén marã Maríphaya kerere weredupiyurã iroguere waañurã. ²⁸ Sugü ïgüsã merã, Agabo wäikugü ãäríyupu. Ígü irogue eja, Õágü deyomarígu masíri síri merã iro marãrẽ:

—Ãärípereroguere masaka uaboarákuma, ãrĩ wereyupu ïgüsãrẽ. Claudio wäikugü romano marã opu ñajádero puru Agabo ïgü ãrídea waayuro. ²⁹ Ígü irasü ãrímakü pérã, Antioquia marã Jesúre bùremurã ãsü ãrñurã:

—Marí Judeague ãärírãrẽ Jesúre bùremurãrẽ marí niyeru oparire, marí sírõ bokatíürõ iriurã! ãrñurã. ³⁰ Irasirirã niyeru neeõ, Bernabé, Saulo merã: “Jesús buedoregu beyenerãrẽ iritamurãrẽ wiaka!” ãrĩ iriuñurã.

12

Santiagore wëjëdea, Pedrore peresu iridea

¹ Iripoere Herodes wäikugü Judea marã opu, suráyeri Jesúre bùremurã Jerusalégue ãärírãrẽ ñerõ irinugäyupu. ² Irasirigu ïgüyará surarare Santiagore Juan tígürẽ sareri mají merã wëjëdoreyupu. ³ Ígürẽ wëjëmakü ñärã, judío masaka usuyañurã. Herodes ïgüsã ushyamakü ñagü, Pedrore ñeádore, peresu iriyupu. Irasiriripoe pã wemasãri morëña maríri baari bosenü pascua bosenü ãäríyuro. ⁴ Ígürẽ peresu iriadero puru, wapiküri bu surarare gorawayu koredoreyupu.

Iri burikʉ wapikurā dita ãārīñurā. “Pascua bosenʉ purʉ, ã̫wiugʉra masaka ūrōgue īgūrē wējēdorebu”, ã̫rī gūñadiyupʉ Herodes. ⁵ Irasirirā Pedrone surara õārō koreníkōāñurā. īgū irogue ãārīripoe Jesúre buremurā gapʉ Marīpure buro sērēbosaníkōāñurā.

Marīpʉ Pedrone peresugue ãārīgūrē taudea

⁶ Herodes Pedrone masaka ūrōgue īgūrē ã̫wiuburi ñamirē pērā surara watopegue peda kōmeda merā s̄hasūadi kārīyupʉ. Gajirā surara pērā makāpʉro wiriarore koreñurā. ⁷ Ñārīpererā kārīripoe gūñaña marīrō sugʉ Marīpure wereboegʉ Pedro ãārīrī taribugue deyoayupʉ. Irasiriro iri taribu poekague õārō boyosiriakōāyuro. Marīpure wereboegʉ Pedroya dñukare túkare, īgūrē yobeyupʉ.

—Murīgora wāgānʉgāka! ãārīyupʉ. ëgū irasū ã̫rimakāta, Pedroya mojōrīrē ëgūsā kōmedari s̄uadea kuradijakōāyuro. ⁸ Marīpure wereboegʉ ëgūrē:

—Yujutúka! Muya gubu suríre sāñaka! ãārīyupʉ.

ëgū irasū ã̫rimakā pégu, yujutú, ëgūya gubu suríre sāñayupʉ. ëgū sāñna odomakā, ãārīyupʉ doja:

—Wekamañē surírore sāñaka! Náka, yʉ merā! ãārīyupʉ.

⁹ ëgū irasū ã̫rimakā pégu, Pedro ëgūrē t̄hayawiriayupʉ. “¿Diayeta Marīpure wereboegʉ yure ã̫wiriagʉ irikuri? Gajipoe irigu kēgʉ iribukoa”, ã̫rī gūñayupʉ. ¹⁰ Marīpure wereboegʉ, Pedro merā surara korerā ãārīpʉrorirārē tari, purʉ gajirārē tari, iri wii ñajāpʉrorirī kōme makāpʉrogue ejañurā. Iro ëgūsā ejamakā, iri makāpʉro basi tūpākōāyuro. Iri makāpʉrore

tariwiria, yoaweyaro waa, Maríphre wereboeg₄ dederiakdāyup₄. Pedro sug₄ta dujayup₄ pama. **11** Maríphre wereboeg₄ dederiadero pur₄, Pedro ïgūrē waadeare õärō pémas̄:

—Diayeta Maríph₄ y₄re wijatadoregu, ïgūrē wereboeg₄re iriuañumi Herodes y₄re ñerō iribirikdāburo, ãríg₄, gaji ãärñpereri judío masaka y₄re ñerō iriduarire kāmutadoregu, ãrī gññayup₄.

12 Irire gññawāgā, Mariaya wiigue ejayup₄. Igo, Juan Marcos wāikug₄ pago ãärñyupo. Iri wiiguere masaka wárā nerē, Maríphre sérēbosarā iriñurā ïgūrē. **13** Irogue ejag₄, Pedro iri wii turo ñajāri makāphrore doteyup₄. ïg₄ dotemak₄ pégo, sugo Rode wāikugo iri wii marārē moāboego: “¿Noā ãärñrī?” ãrī ïágō waayupo. **14** ïg₄ werenírīrē pémas̄, makāphrore tūpābeota usuyari merā ûmañajāa, iro nerēanerārē: “Pedro makāphrore ãärñg₄ kárinami”, ãrī wereyupo. **15** Igo irasū ãrīmak₄ pérā, igore: “Mu irasū ãrīmoāmakdāgō yáa”, ãrī, igo wererire bāremubiriñurā.

Igo gap₄ ïgūsārē: “Diayeta ãrā y₄”, ãrñyupo.

“Iro merē Pedroya y₄jhpürā ãärñko”, ãrīñurā.

16 Pedro gap₄ makāphrore doteg₄ iriyup₄ dapa. Irasirimak₄ waa, iri makāphrore tūpā, ïg₄ iro nímak₄ ïärā, g₄kakdāñurā. **17** ïg₄ gap₄ ïgūya mojō merā irikeo, ïgūsārē toedoreyup₄. Pur₄ wiigue ñajāja, ïg₄ peresu ãärñgūrē Maríph₄ ïgūrē ãiwiriadearere wereyup₄ ïgūsārē:

—Irire wereka, Santiagore, gajirā Jesúre bāremurārē! ãrī were odo, gajirogue waakdāyup₄.

18 Pur₄ boyoripoe peresu korerā Pedro marímak₄ ïärā: “¿Naásū waáayuri?” ãrī gāme

gaguiniñurā īgūsā basi. **19** Irasirigu Herodes īgūyarā surarare Pedrore āmadoreyupu. īgūsā bokabirimakū īāgū, Pedrore koreadinerārē buro sērēña, īgūsā yujabirimakū, īgūsārē wējēdoreyupu. Puru Judeare wiri, Cesareague āārīgū waayupu Herodes.

Herodes boadea

20 Iripoere Herodes Tiro, Sidón wāikuri makārī marā merā buro guayupu. Iri makārī marā baari, Herodeya nikū marā duadea āārīyuro. Irasirirā, īgū guamakū īārā: “Għare baari duabiribukumi”, ārī, īgū purogue irire āmurā waanurā. Irogue eja, Herodeya wii koregu Blasto wāikugħure: “Iritamuka għare!” ārīñurā. īgħi: “Jáu”, ārīmakū pérā: “Herodere werenibosaka, īgħi gua merā guanemobirikōabburo, ārīgħu!” ārīñurā īgħurē. **21** Irasirigu Herodes īgūsā merā werenidħarinh ejamakū, opu sāñarī suriře sāňa, masaka īürō opu doarogue doa, īgūsārē wereniyupu. **22** īgħi irasū werenimakū pérā, masaka gaguiniñurā:

—İi õðo werenigħi masakku āārībemi. Umgasigue marā Opu āārīmi, ārīñurā.

23 īgūsā irasū ārīmakū pégħu, Herodes īgūsārē: “Masakuta āārā yu”, ārībiriyupu. Irasirigu Marīpura bremubiri waja, mata Marīpura wereboegħu Herodere pūrīrikumakū iriyupu. Irasirigu Herodes beka baaweasū boakħoayupu. **24** Iri irasū waadero puru, Jesúre bremurā Marīpuya kerere āārīpereroguere weregorenañurā. Wárā masaka irire pénurā. **25** Bernabé, Saulo merā Jerusalēgue gajirā Jesúre bremurārē iritamu

odo, Antioquíague gāme dujáañurā. Juan Marcos wāikugude īgūsā merā waayupu.

13

Bernabé, Saulo merā Jesúya kerere buenugādea

¹ Antioquíaguere Jesúre buremurā watopegue surāyeri Marípuya kerere weredupiyurā, gajirā masakare buerimasā ãārīñurā. Bernabé īgūsā merāmu ãārīyupu. Gajigu Simón wāikugu ãārīyupu. Īgūrēta masaka: “Nígū” ãrī wāiyeñurā. Gajigu Lucio wāikugu Cirenemu ãārīyupu. Gajigu Manaén wāikugu, Herodes Galilea marā opu dagu merā suro merā masādi ãārīyupu. Gajigu Saulo ãārīyupu.

² Sunu īgūsā bere, Marípure sērēripoe Óagū deyomarīgū īgūsārē wereyupu:

—Bernabére, Saulore beyepíka! īgūsā yure moāboemurā, yu beyesñerā ãārīma, ãrīyupu.

³ īgū irasū ãrīmakū pérā, īgūsā bere, Marípure sērē odo, īgūsāya dipure ñapeo, seretu iriuñurā.

Bernabé, Saulo merā Chipre marārē buedea

⁴ Puru Bernabé, Saulo merā Óagū deyomarīgū īgūsārē iriuderosūta Seleucia wāikuri makāgue waa, irogue eja, doódiru merā Chipre wāikuri nūgūrōgue waañurā. ⁵ Iri nūgūrōma makā Salamina wāikuri makārē eja, judío masaka nerērī wiirigue Marípuya kerere wereñurā. Juan Marcode īgūsārē iritamugorenayupu. ⁶ Puru iri nūgūrōrē tariwerewāgā, Pafos wāikuri makāgue ejañurā. Irogue ejarā, sugu judío masakure yé ãārīgūrē bokajañurā. īgū Barjesús wāikugu ãārīyupu. Griego ya merā Elimas wāikuyupu. Iri

makā marārē: “Umugasigue marā Opuya kerere weredupiyurimasū ãārā yu”, ārīkatogorenayupu. ⁷ Sergio Paulo wāikugu merāmu ãārīyupu. Sergio Paulo iri nūgūrō marā opu, wári masīgū ãārīyupu. Ígū Marīpuya kerere pédugu, Bernabé, Saulore siudoreyupu. ⁸ Irasirirā Ígūsā Ígū pārogue wererā waañurā. Elimas, yé ãārīgū gapu Sergio Paulo Jesúre bāremumakū gāāmebiriyupu. Irasirigu Ígūsā wererire kāmutaduadiyupu. ⁹ Irasirimakū, Saulo Óagū deyomarīgūrē opatarigu, Ígūrē buro ñāyupu. Saulota, “Pablo” wāikuyupu. ¹⁰ Ásū ãārīyupu:

—Mu ãārīkatorikugu, ñegū, ãārīpereri ðārō iririre kāmutaduagu, wātī irirosū ãārā. Marī Opuya diayemarē gorawayuduagu ãārā. ¹¹ Mu irasiriri waja marī Opu mārē wajamoāgukumi. Irasirigu mu koye ñābi dujaguksa. Marī Opu mārē wajamoārōpa abe goesisiririre ñābirikoa, ãārīyupu Pablo Ígūrē. Ígū irasū ãārīrī merāta Ígūrē naítīkōñyuro. Neō koye ñābi dujayupu. Irasirigu Ígūrē tħāwāgābure ãmayupu. ¹² Ígū irasū waamakū Ígū, Sergio Paulo marī Opu Jesúya buerire pēgukakōñyupu. Irasirigu Jesúre bāremuyupu.

Pablo, Bernabé merā Pisidia nikūma makā Antioquía wāikuri makāgue ejadea

¹³ Pura Pablo Ígū merāmarā merā Pafogue ãārānerā wiri taribuja, Perge wāikuri makāgue ejañurā. Iri makā Panfilia wāikuri nikūgue ãārīyuro. Ígūsā Pergegue ejamakū, Juan Marcos gapu Ígūsārē iro pí, Jerusalēgue gāme dujáakōñyupu doja. ¹⁴ Pura Pergegue ãārānerā gaji makā Antioquía wāikuri makāgue waañurā. Iri makā

Pisidia wāik̄ari nik̄gue ãār̄yuro. Irogue eja, judío masaka siñajār̄in̄ * ãār̄imakū ïḡsā nerēr̄ wiigue† ñajāa, doañurā. **15** Iri wii marā oparā Moisés gojadeare, Maríp̄ya kerere weredupiyunerā gojadeare bueadero p̄ru, Pedrosār̄ siiu:

—Guayarā, masakare wereduarā, wereka, ïḡsār̄ õārō ãār̄irikuburo, ãr̄rā! ãr̄inurā.

16 ïḡsā irasū ãār̄imakū p̄gu, Pablo wāgānugā, ïḡya mojō merā irikeo, ïḡsār̄ wereyupu:

—Musā Israel bumarā, gajirā ïḡsā irirosū Maríp̄ure b̄remurā, õō ãār̄rā, yu wererire õārō péka! **17** Maríp̄u, gua judío masaka Israel bumarā b̄remuḡu, gua ñek̄sāmarār̄ beyedi ãār̄mi. Irasiriḡu iripoegue ïḡsā Egip̄togue ãār̄irār̄e wárā masāporemakū iridi ãār̄mi. P̄ru iri nik̄gue ãār̄irār̄e ïḡ turaro merā ãīwiridi ãār̄mi. **18** ïḡsā Egip̄tore wiridero p̄ru, cuarenta bojorigora masaka marír̄ogue waagorenanerā ãār̄má. Irogue ïḡsā ïḡ dorerire tarin̄gākeremakū, Maríp̄u ïḡsār̄ õārō koredi ãār̄mi. **19** P̄ru ïḡsā Canaán nik̄gue ejamakū, iri nik̄ marār̄ su mojōma pere gaji mojō peru p̄rēbejari buri marār̄ Maríp̄u b̄eosīā, gua ñek̄sāmarār̄ pídi ãār̄mi iro ãār̄doregu. **20** Maríp̄u ïḡsār̄ iri nik̄gue pídero p̄ru, cuatrocientos cincuenta bojorigora ãār̄nerā ãār̄má. ïḡsā irogue ãār̄imakū, Maríp̄u ïḡsār̄ doremurār̄e pídi ãār̄mi. ïḡsā Samuel wāik̄gu Maríp̄ya kerere weredupiyudi ïḡu

---

* **13:14** Judío masaka siñajār̄in̄, sábado ãār̄. † **13:14** Judío masaka nerēr̄ wii, sinagoga wāik̄ari wii ãār̄. Irogue ïḡsā siñajār̄in̄ ãār̄imakū nerē, Maríp̄ya werenír̄ gojadea p̄rē buenama.

ãārīnugāripoegue doretūnunerā ãārīmá. **21** Gua ñeküsāmarā Samuere: “Sugʉ gua opʉ gāāmekoa”, ãrī sērēmakʉ pégu, Marípʉ ïgūsā opʉ ãārībure Saúre pídi ãārīmí. Saúl, Cis wāikʉgʉ magʉ, Benjamīya bumʉ ãārīdi ãārīmí. Ígʉ cuarenta bojorigora ïgūsā opʉ ãārīdi ãārīmí. **22** Parʉ Marípʉ Saúre Israel bumarā opʉ ãārīrīrē béo, David wāikʉgure ïgūsā opʉ ãārībure pídi ãārīmí. Åsū ãrīdi ãārīmí ïgūrē: “Davire Isaí magūrē bokabʉ. Buro usuyáa ïgʉ merā. Åārīpereri yʉ gāāmerīrē irigukumi”, ãrīdi ãārīmí. **23** “Sugʉ David parāmi ãārīturiagʉ, mʉsārē Israel bumarārē taugʉ aarigukumi”, ãrī weredi ãārīmí Marípʉ gua ñeküsāmarārē. Irasirigu ïgʉ ãrīderosūta Jesúre iriudi ãārīmí. **24** Jesús masakare buenugāburi dupiyuro Juan ãārīpererā Israel bumarārē: “Mʉsā ñerō irideare bujawere, mʉsā gūñarīrē gorawayuka! Mʉsā irasirimakʉ ïágʉ, mʉsārē deko merā wāiyegʉko”, ãrī buedi ãārīmí. **25** Ígʉ buetūnuburi dupiyuro ïgūsārē ãrīdi ãārīmí: “Mʉsā yure: ‘Guare taugʉ ãārīmi’, ãrī gūñadáa. Åārībea yʉ. Yʉ pharʉ gajigʉ aarigukumi. Yʉ gapʉ ubu ãārīgʉ, ïgūrē neō sʉropebirikoa”, ãrīdi ãārīmí.

26 ‘Yaarā, Abraham parāmerā ãārīturiarā, gajirā ïgūsā irirosū Marípʉre buremurā õõ ãārīrāde õārō péka! Marípʉ marīrē: “Taugʉra”, ãrī kere iriudi ãārīmí. **27** Jerusalén marā, ïgūsā oparāde Jesús marīrē taugʉre ïāmasibirinerā ãārīmá. Siñajärīnʉrikʉ Marípʉya kerere weredupiyunerā gojadeare buekererā, neō pémasibirinerā ãārīmá. Pémasibirisñā, Jesúre wējēdorerā, Marípʉya werenírī gojadea pūgue ãrīderosūta irinerā ãārīmá. **28** Jesús ïgʉ ñerō

irideare bokabirikererā, Pilatore: “Wējēka īgūrē!” ãrī sērēñurā. ²⁹ Irasirirā iripoegue Marīpu ya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue ãrīderosūta Jesúre ãārīpererire iri odo, īgūrē curusague boadire ãīdiju, masāgobe ûtāyegue mádea gobegue pínerā ãārīmá. ³⁰ Īgūrē wējēkeremakū, Marīpu gapu boadiguere masūdi ãārīmí. ³¹ Īgū masādero pūru, wárinurī deyoadi ãārīmí īgū merāmarārē. Dupiyurogue īgūsā īgū merā Galileague wiri, Jerusalēgue wapikugorenarā waanerā ãārīmá. Dapagorare ïisāta īgū masādire ïānerā, īgūyare werema ghayarārē.

³²⁻³³ 'Irasirirā yu, yu merāmū Bernabé māsārē Jesúya kerere wererā aaribá. Iripoegue Marīpu ëgū Jesús merā õārō iriburire weredi ãārīmí għa ñekuśāmarārē. Īgū ãrīderosūta guare īgūsā parāmerā ãārīturiarārē irasiridi ãārīmí Jesúre boadiguere masūgħu. Salmos wālkuri gojadea pūgue ãsū ãrī gojasūdero ãārīlbú: “Yu magħu ãārā mū. Dapagħi mħrē masāmakū yáa”, ãrīdi ãārīmí Marīpu. ³⁴ Gaji pūgue Marīpu ãsū ãrīdi ãārīmí, Jesúre boadiguere masūburire, īgū dħpū boabiriburire: “Iripoegue yu Davire: ‘Óārō irigħura’, ãrīderosūta mħrē irigħukoa”, ãrīdi ãārīmí. ³⁵ Gaji Salmos pū David īgū gojadea pūgue ãsū ãrī gojadi ãārīmí: “Mu dorerire õārō iridiya dħpurre neō boadorebirikoa”, ãrī gojadi ãārīmí. ³⁶ Diayeta werea. David okagu, Marīpu għāġġid mederosūta īgū ãārīdeapoe marārē iritamunikōðādi ãārīmí. Īgū boaderu pūru, īgū ñekuśāmarā darārē yáaderogueta gajirā īgūrē yáanerā ãārīmá. Īgūrē yáadero pūru, īgħya dħpū boakħo yáuro. ³⁷ Jesús Marīpu masūdiya

dapu gapu neõ boabiridero ãäríbú. 38-39 Musã ãärípererã Jesúya kerere yu weremakã, õärõ péka! Ígã merã marã ñerõ irideare kâtiri bokarâko. Ígãrê bñremurãnorẽ Ígãsã ñerõ irideare Marípu kâtigukumi. Moisés doreri iriri merã neõ kâtiri bokabirikoa. 40 Irasirirã musã dapagora marã õärõ pémasïka! Musã õärõ pémasïbirimakã, iripoegue marã Marípuya kerere weredupiyunerã gojaderosüta musâdere waarokoa. 41 Åsü ãrñ gojanerã ãärímá Marípuya wereníri gojadea pûgue:

Õārō péka, yure bəridarimasā! Məsā
okarinurīrē məsārē gajino bəro goerire
īmugura. Gajirā məsārē irire weremakū
pékererā, bəremubirikoa. Irasirirā məsā
bəremubiridea waja bəosūrāko, ārī
gojanerā āārīmā.¹⁵

ãrĩ wereyupʉ Pablo Antioquía marãrẽ. ⁴² Pablosã irire were odo, wiriamakʉ, judío masaka ãärímerã iri wiigue nerèanerã ïgüsãrẽ:

—Gaji siñajārīnh ããřimakū, għare irireta weren-emoka doja! ārī sērēñurā. ⁴³ Irasirirā iri wii nerēanerā wiriamakū, wárā judío masaka, judío masaka irirosū bħremurāde Pablosā wererire bħremusiā, īgħas-sarē tħyañurā. Irasirirā Pablosā īgħas-sarē: “Marīpħu mušsarrē buro mařiñ merā īägħix bħremurir ħnejja!” ārīñurā.

44 Gaji semana siñajärñu ãärñmakü, wárä iri makä marä Marípuya kerere pémurä iri wiigue nerëñurä doja. **45** Igüsä wárä nerëmakü iärä, judío masaka Pablore büro iäturnurä. Irasirirä ñerö

✡ 13:41 Hab 1.5

wereníř meră Pablo wererire: “Diaye ããrĩbea”, ãrĩñurã. ⁴⁶ Ígüsã irasũ ãrĩmakũ pérã, Pablo, Bernabé güiro marĩrõ meră Ígüsärẽ ãrĩñurã:

—Marípჲ dorederosüta gúa mäsärẽ judío masakare íguya kerere werephroriadabu. Mäsä gapჲ irire neõ gäämebea. Marípჲ phro perebiri okari opaburidere gäämebea. Irasirirã gúa judío masaka ããrĩmerã gaphe re iri kerere wereräko. ⁴⁷ Åsüta doredi ããrĩmí Marípჲ íguya wereníř gojadea püguere: Mäsärẽ judío masaka ããrĩmerärẽ yaa kerere were-doregჲ pígukoa. Irasirigჲ ígüsärẽ ããrĩpererä i nikü marä mäsä irire weremakã péränorẽ taugukoa perebiri peamegue waabonerärẽ, ãrïdi ããrĩmí Marípჲ, ãrĩ wereñurã.◊

⁴⁸ Ígüsã irasũ ãrĩmakã pérã, judío masaka ããrĩmerã bero ushayari merä: “Marípჲya kere gapჲ ðãrã ããrã”, ãrĩñurã. Irasirirã Marípჲ beyesúnerã, ígჲ phrogue perebiri okari íg ſísúmurã, Jesúre buremuñurã. ⁴⁹ Irasirirã Marípჲyare ããrĩpererogue iri nikü marärẽ weregorenañurã. ⁵⁰ Irasirimakã ïärã, suráyeri judío masaka Pablosärẽ ñerõ wereníñurã. Ígüsã wererire pérã, gajirã wáro niyeru oparã judío masaka iririkürire buremurã nome Pablosä merä guañurã. Iri makã marä oparäde ígüsã merä guañurã. Irasirirã ígüsärẽ ñerõ irinugã, ígüsäya nikürẽ béowiukõâñurã. ⁵¹ Irasirirã Pablo, Bernabé ígüsäya gubu suríre tuadea niküwerare mojébéoñurã, iri makã marä ígüsã ñerõ iriri waja ïmurã. Irasiri odo, Iconiogue waakõâñurã. ⁵² Ígüsã waakeremakã, Jesúre

---

◊ **13:47** Is 49.6

buremurā gapu irogue ãärírã Ōágã deyomarīgürẽ opatari, buro usuyari merā dujañurã.

14

Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejadea

¹ Pablo, Bernabé merā Iconiogue eja, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Jesúya kerere wereñurã. Ígūsā weremakā pérā, judío masaka, gajirā judío masaka ãärímerāde wárā Jesúre buremunugāñurã. ² Judío masaka Jesúyare pédhamerā gapu, Jesúre buremurārē ñerō wereníñurã. Judío masaka ãärímerārē, Jesúre buremurā merā guamakā iriñurã. Irasirirā judío masaka ãärímerā Jesúre buremurārē ñerō gūñañurã. ³ Ígūsā irasū gūñamakā ïärā, Pablosā gapu yoaripoe iore duja, güiro marírō merā: “Marípu masakare buro mařri merā ïámi”, ãrī bueñurã. Ígūsā buemakā, Marípu ígūyare: “Diayeta buema”, ãrígū, ígū turaro merā iri ïmurírē Ígūsā irimakā iritamuyupu. ⁴ Irasirirā iri makā marā dákawariñurã. Surāyeri judío masaka buerire gāämerā, gajirā Pablosā buerire gāämerā dujañurã. ⁵ Jesúya kerere gāämemerā: judío masaka, judío masaka ãärímerāde, oparā merā nerē, Pablosārē ñerō ãrī, ûtāyeri merā dea wējēduañurã. ⁶⁻⁷ Ígūsā irasū wējēduarire pérā, Pablo, Bernabé merā Licaonia nikügue duriwāgāñurã. Irogue eja, iro marārē Jesúya kerere buegorenañurã. Ígūsā irasū buegorenarā, iri nikū ãärírī makārī Listra, Derbe wāikūri makārīgue ejañurã.

Listrage Pablore ûtâyeri merâ deadea

⁸ Listrage eja, sugu neõ deyoagugueta waa-masibiridire iro doagure bokajañurã. ⁹ Irasirigü irogue doagü, Pablo buemakü péyupü. Ígü pémakü, Pablo su diayeta ïäyupü ïgürë. “Íi Jesûre bùremumi. ‘Ígu yure taumasími’, ãrî gûñakumi”, ãrî gûñayupü Pablo ïgürë ïgü. ¹⁰ Irasirigü turaro merâ:

—Wágâñugâka! ãrîyupü ïgürë.

Ígü irasü ãrîmakü pégu, pariwágâñugâ waayupü. ¹¹ Pablo ïgürë irasirimakü ïärâ, Licaonia marâ ïgüsä ya merâ ãsü ãrî gaguiníñurâ:

—Marî bùremurâ ûmarôgue âârânerâ ûma irirosü deyorâ marî pûrogue dijajama, ãrî gaguiníñurâ.

¹² Irasirirâ Bernabére: “Marî bùremurâ opü Zeus wâikugu âârîmi”, ãrî wâiyeñurâ. Pablo gapüre ïgüsârë werephorodi âârîmakü: “Marî bùremugü Hermes wâikugu âârîmi”, ãrî wâiyeñurâ.

¹³ Iri makâ ñajärô turo Zeure bùremurî wii âârîyuro. Sugü paí iri wiire koregu wekuare, goori ïgü âmuadear e âïwágâyupü. Ígü, iro marâ merâ wekuare wéjë soepeoduadiyupü Pablosârë bùremudugü. ¹⁴ Ígüsä irasü iriduamakü ïärâ, Pablosä ïgüsäya suríre yegue, iro âârîrâ watopegue ûmawágâ, ãsü ãrî gaguiníñurâ:

¹⁵ —Musâ guare, ¿nasirimurâ irasü yári? Guade mäsä irirosüta masaka âârâ. Guadu mäsärë Marípuya kerere ãsü ãrî wererâ aaribá. Keori weadeare béoköäka! Marípü okagu gapüre bùremuka! Ígüta ûmugasi, i nikü, dia, âârîpererâ i ûmugue âârîrârë iridi âârîmi. ¹⁶ Iripoegue âârîpereri buri marârë ïgüsä gââmerô irimakü kâmutabiridi

ãärími. ¹⁷ Masaka ïgürẽ bremubirikeremakã, marírẽ õärõ irigu, ïgã õärõ ãärírikurire ïmumi ãärípererärẽ. Irasirigu deko meremakã yámi. Mari oterire dákakumakã yámi mari baaburire sígã. Irasirigu ushyari merã ãärímakã yámi marírẽ, ãriñurã Pablosã ïgüsärẽ.

¹⁸ Ígüsã irasú ãärímakã pékererã, Pablosãrẽ bremudharã, wekuare wéjé soepeoduadiñurã dapa. Pablosã gapu ïgüsärẽ: “Iropata irika! Iririre pirikóaka!” ãärímakã pérã, irire pirikóañurã pama.

¹⁹ Puru gajirã judío masaka, Antioquia marã, Iconio maráde Listrague ejañurã. Irogue ejarã, Pablore ñerõ wereníñurã. Ígüsã irasú ãärímakã pérã, iro maráde ïgã merã gua, ïgürẽ ñtäyeri merã deañurã. Dea odo: “Íi kðmoakðämi”, ãrî, iri makã turogue tðwágã meépibéokðäñurã. ²⁰ Ígüsã irasirikeremakã, Jesúre bremurã gapu ïgã puro nerëjañurã. Ígüsã nerëjamakã, wágänugã, Ígüsã merã makägue dujáakðäyupu doja. Gajinu gapu Bernabé merã Derbegue waayupu.

²¹ Irogue eja, Jesúya kerere wereñurã. Ígüsã weremakã pérã, wárã iro marã Jesúre bremuñurã. Irire were odo, Listrague goedujáañurã. Iro eja, Iconiogue waañurã. Puru Pisidiama makã Antioquague ejañurã. ²² Iri makärígue weregorenarã, Jesúre bremurãrẽ õärõ ãärírikumakã iriñurã. “Jesúre bremurãrẽ neõ piribirikóaka! Marípu ïgúyarãrẽ doreroguere waadharã, õõguere wári poyari merã ãärírako”, ãrî bueñurã ïgüsärẽ.

²³ Puru iri makäríku marárẽ Jesúre bremurãrẽ iritamumurãrẽ beyeñurã. Beye odo, bere, ãsú ãrî

sērēñurā Marīpure īgūsā būremugārē:
—Gua Opu, ñisā mūyarārē iritamuka! ãrīñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquágue dujáadea

²⁴ īgūsā Pisidia nikūgue weregorenadero pūru, Panfilia nikūgue ejañurā. ²⁵ Iri nikūma makā Pergere Marīpuya kerere were odoaderō pūru, Atalia wāikuri makāgue waañurā. ²⁶ Iri makā ãärānerā Antioquágue dujáarā, doódiru merā waañurā. Iripoegue iri makā marā Jesúre būremurā Pablosārē iriuphrorirā, Marīpure īgūsāya ãärīburire ãsū ãrī sērēbosanerā ãärīmá: “Guapu, mu mařī merā ñisārē mūyare buegorenamakū, õärō koreka!” ãrī sērēnerā ãärīmá. Irasirirā Pablo, Bernabé merā īgūsā buedoreadeare buepeo, iri makārē goeñurā doja. ²⁷ Irasirirā iri makārē goejarā, gajirā Jesúre būremurā merā nerē, ãärīpereri īgūsā Marīpū turari merā iriadeare, Marīpū judío masaka ãärīmerādere Jesúre būremumakā iriadeare wereñurā īgūsārē. ²⁸ Yoaripoe irogure Jesúre būremurā merā ãärīñurā.

15

Jerusalēgue Jesúre būremurā nerēdea

¹ Pablo, Bernabé Antioquágue ãärīripoe gajirā Judea nikū marā irogue eja, Jesúre būremurārē ãsū ãrī buenugāñurā.

—Moisés dorederosūta ãärīpererā mūsāya dūpūma gasirogārē wiiribirimakū, Marīpū mūsārē taubirkumi, ãrīñurā. ² īgūsā irire ãrīmakā pérā, Pablosā īgūsā merā buro gāme

guaseoñurā. Irasirirā Antioquía marā Jesúre būremurā Pablore, Bernabére, gajirā iro marādere Jerusalēgue waamurārē beyeñurā. Āsū ãrīñurā: “Jerusalēgue waaka! Jesús buedoregū beyenerārē, īgūsārē iritamurādere: ‘¿Judea marā buerire diayeta ãārīrī?’ ãrī sērēñarā waaka!” ãrī iriuñurā.

³ Irasirirā Jesúre būremurā īgūsārē iriuadero pūru, Pablo, Bernabé merā Fenicia nikū waa, pūru Samaria nikūrē tariwāgā, judío masaka ãārīmerā īgūsā ñekūsāmarā būremunadeare piri, Marīpuya gapure būremunugārī kerere wererā iriñurā Jesúre būremurārē. Irire pérā, ãārīpererā buro ushayañurā.

⁴ Pablosā Jerusalēgue ejamakū ïārā, Jesúre būremurā, Jesús buedoregū beyenerā, īgūsārē iritamurāde õārō ushvari merā bokatīñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā ãārīpererī īgūsā Marīpū turari merā irideare wereñurā. ⁵ Irogue surāyeri fariseo bumarā Jesúre būremurā ãārīñurā. Pablosā weremakū pékererā, īgūsā gapū wāgānugā, āsū ãrīñurā:

—Judío masaka ãārīmerā Jesúre būremurā, īgūsāya dūpūma gasirogārē wiiriburo. “Moisés doredeare irika mūsāde!” ãrīrō gāāmea īgūsārē, ãrīñurā.

⁶ īgūsā irasū ãrīmakū pé, Jesús buedoregū beyenerā, gajirā īgūsārē iritamurā nerē, irire ãmudharā wereníñurā. ⁷ īgūsā yoaripoe wereníadero pūru, Pedro wāgānugā, wereyupū īgūsārē:

—Yaarā, õārō péka yure! Iripoegue, yū mūsā merā ãārīgūrē Marīpū beyedi ãārīmí, yure īgūya kerere judío masaka ãārīmerārē weredoregū.

Irasirigu Ígū masakare tauri kerere werea, Jesúre bùremuburo, ãrígū. ⁸ Marípu ãärípererā gūñarírē masígū, judío masaka ãärímerárē Jesúre bùremurárē: “Yaarā ãäríma”, ãrī ìmubu, Ígūsādere Óágū deyomarígárē iriumi marírē iriuderosūta. ⁹ Irasirigu marírē Ígūsā merā surosū ïámi. Ígūsā Jesúre bùremumakū, Ígūsādere Ígūsā gūñarígue õärō ãärírikumakū yámi. ¹⁰ Marípu Moisére doreri pídeare marí ñekúsamarā bokatíübırinerā ãärímá. Maríde Ígūsā irirosū bokatíübırikererā, ¿nasirimurā Jesúre bùremurárē judío masaka ãärímerárē irire iridorebukuri? ¿Nasirimurā Marípu judío masaka ãärímerárē Ígūyarā ãärímakū iririre: “Iro ãäríbea”, ãrī gūñabukuri? ¹¹ Ásū gapu gūñarō gāâmea. Marí Opú Jesús marírē maírī merā, Marípu marírē taumi. Irasirigu marírē taurosūta judío masaka ãärímerädere taumi, ãríyupu Pedro Ígūsārē.

¹² Ígū irasū ãrímakū pérā, ãärípererā toepercakóãñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā judío masaka ãärímerā watopegue Marípu turari merā Ígūsā iri ìmudeare weremakū õärō péñurā. ¹³ Ígūsā irire were odoaderopu, Santiagode wereyupu:

—Yaarā, péka yare! ¹⁴ Marípu judío masaka ãärímerárē Ígūyarā ãäríngámakū neõ irideare weresiami Simón Pedro mûsärē. ¹⁵ Marípuya kerere weredupiyunerā werederosūta waabu judío masaka ãärímerárē. Marípuya wereníř gojadea pügue ásū ãrī gojanerā ãärímá Ígū ãrídeare gojarā:

¹⁶ Puru Daviya bumarā Ígūsā oparā ãärídea pereaderopu pügue dupaturi Ígū parāmi

ããrãturiaghe ūgusã Opu sóoghe doja. Irasirigu ñguyarãrẽ ūgusã õärõ ããrãrikumakã irigukoa.

17-18 Irasirirã ããrãpererã judío masaka ããrãmerã yu beyenerã, yure ūgusã Opure bãremurãkuma, ããrimi Maripu masakare irire masidoregu, ãri gojanerã ããrãmã. [◊]

19 'Irasirigu ãsã gññáa yu. Judío masaka ããrãmerãrẽ Jesúre bãremunugãrãrẽ wári: "Ãsã irika!" ãri garibobirkôärõ gãâmea marirã.

20 Irasirirã marã ūgusãrẽ ãsã ãri gojarã: "Keori weadea puro baari pídeare baabirikôaka! Nome merã ñerõ iribirikôaka! Nomede ãma merã ñerõ iribirikôaka! Waimurã wññugü biu wëjéanerãya díkheri diíre baabirikôaka! Díre iiribirikôaka!" ãri gojarã! **21** Iripoegueta marã nerêri wiirigue siñajärñhriku Maripu Moisére doreri pídeare masaka buema. Irasirirã ããrãpereri makãrã marã iri dorerire masikuma. Irasirirã yu ãrâdea ditare gojarã! ãriyupu Santiago ūgusãrẽ.

Judío masaka ããrãmerãrẽ gojadea

22 Irasirirã Jesús buedoregu beyenerã, ūgusãrẽ iritamurã, gajirã ããrãpererã Jesúre bãremurã merã Santiago ãrâdeare: "Irasûta irirã!" ãri, ūgusã merãmarã pêrãrẽ beyenurã Antioquía Pablo, Bernabé merã waamurãrẽ. Irasirirã Judare, Silare beyenurã. Judata, "Barsabás" wãikuyupu. ūgusã Jesúre bãremurã watopegue ããrãrã oparã irirosã ããrãrã ããrãñurã. **23** Pheru ūgusã gojadea pürẽ ūgusã merã iriuñurã. ãsã ãri gojañurã:

[◊] **15:17-18** Am 9.11-12

Gua, Jesús buedoregħ beyenerā, guare iritamurā, gajirā Jesúre buremurā õōgue āārīrā õādorea mħsārē.

Āārīpererā judío masaka āārīmerā Antioquíague, Siriague, Ciliciague āārīrārē Jesúre buremurārē õādorea.

²⁴ Gajirā gua merāmarā mħsā pħrogue ejarā, mħsārē garibogorenañurā. Mħsāya du pħuma gasirogħarē wiiridore: “Āārīpereri Moisés dored eare irika!” ārīgorenañurā. Gua gapu īgħas-särē irire: “Buerā waaka!” ārībiradibu.

²⁵ Irasirirā gua āārīpererā nerē, gua merāmarā Judas, Silas wālkħarrārē beyeabu mħsā pħrogue iriumurā. Īgħas-särē marī mařrā Pablo, Bernabé merā waarrākuma. ²⁶ Masaka Pablosārēta Jesucristo marī Opħya kerere güirol marīrō merā buemakā wěj-ħebda unanerā āārīmá. Mérōgħa tarinerā āārīmá. ²⁷ Judasā mħsā pħrogue ejarā, gua gojadeare wererākuma. ²⁸ Oħġu deyomar īgħu guare għuñarī sħrōsūta: “Gajid orerire pħibirikoa mħsārē”, ārī għuñna. Irasirirā i doreri ditare pírāko:

²⁹ “Keori weadea pħar baari pideare baabirikōāka! Díre iiribirikōāka! Waimurā wānugħu biu wěj-ħebda unerā dikkri di īre baabirikōāka! Nome merā nferō iribirikōāka! Nomede u ma merā nferō iribirikōāka!” I gua dorerire irirā, oħra rē irirāko mħsā. Iropata āārā mħsārē gua wereduari, ārī gojañurā Jesúre buremurā Jerusalēgue āārīrā.

³⁰ Iri pürē goja odo, Pablosārē: “Oħrō waaka!” ārī seretuñurā. Pħarha Pablosā Antioquíague waanurā. Irogue eja, Jesúre buremurārē siu nee,

iri pūrē wiañurā. ³¹ Iri pūrē bue odo, õārī ïgūsā were gojadeare īārā, buro usuyañurā. ³² Judas, Silas merā Marīphya kerere weredupiyurā ãārīñurā. Irasirirā Jesúre bāremurārē Marīph ïgūsārē weredoredeare wereñurā. Ígūsā weremakū pérā, Jesúre bāremurā gapu usuya, õārō gūñaturari merā dujañurā. ³³ Judas iroguere yoaweyaripoe ãārī: “Dujáagħ yáa”, ãrī seretuyupu iro marārē. Irasū ãrīmakū pé: “Óārō waaka! Buero siñajārī merā dujáaka Jerusalēgue. Óābuero iro marā, māsārē iriuannerā”, ãrī dujuñurā. Ígūsā irasū ãrādero puru, Judas, gajirā merā Jerusalēgue dujáakōāyupu doja. ³⁴ Silas gapu: “Óōgue dujagħura”, ãrī gūñasħā, Antioquíague dujakōāyupu dapa. ³⁵ Pablo, Bernabé merā yoaweyaripoe iroguere dujañurā. Irasirirā wárā gajirā merā iro marārē bue, marī Opu Jesúya kerere weregorenañurā.

*Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenagħ
waadea*

³⁶ Mérōgħa puru Pablo Bernabére wereyupu: —Náka, ãārīpereri makārī marī Opu Jesúya kerere marī buegorenadea makārī marārē: “¿Naásū ãārīrikurī?” ãrī, īägorenarā! ãrīyupu.

³⁷ Ígħi irasū ãrīmakū pégħu, Bernabé gapu Juan Marcore āħadħadliyupu. ³⁸ Dupiyurogue Juan Marcos ïgūsā merā Panfiliogue ãārīgħu, Ígħi moārīrē bokatīfūbiridea waja Pablo dupaturi ïgħi rē ãħadħabiriyupu. Irasirigħu Bernabére: “Ígħi rē ãħabirimakķidere õħrokka”, ãrīyupu. ³⁹ Irasirirā ïgħi basi irire buro għame guaseo, dukawariakōāñurā.

Irasirigu Bernabé gapu Juan Marcore aīayupu, doódiru merā Chipre nūgūrōgue waagú. ⁴⁰ Pablode Silare beyeyupu īgū merā waabure. īgūsā buerā waaburi dupiyuro Jesúre būremurā īgūsārē: “Marī Opu mūsārē maīgū òārō koreburo”, ārī sērēbosa, iriuñurā. ⁴¹ Irasirirā Siria nikū, Cilicia nikūdere tariwāgā, Jesúre būremurārē īgūyare bue, òārō gūñaturamakū iriñurā īgūsārē.

16

Timoteo, Pablo, Silasārē wapikawāgādea

¹ Puru Pablo, Silas merā Derbegue, Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Timoteore Jesúre būremugārē bokajañurā. īgū pagode Jesúre būremugō, judío masako aārīyupo. Pagu gapu griego masakū aārīyupu. ² Jesúre būremurā Listra marā, Iconio marāde Timoteore: “Óāgū aārīmi”, ārī īañurā. ³ Irasirigu Pablo Timoteore īgūrē wapikabure aīaduyupu. Judío masaka iri nikū marā gapu Timoteo pagu griego masakū aārīrīrē masñurā. Irasirigu Pablo īgūsā merā guamakū iriduabi, Timoteoya dūpuma gasirogārē wiiriyupu judío masaka irinarōsū irigu. ⁴ Puru Pablo, Timoteo merā waa, īgūsā gojadea pūmarē Jesúre būremurārē īgūsā ejari makārī marārē wereñurā. Iri pū Jerusalēgue Jesús buedoregu beyenerā, īgūsārē iritamurā: “Āsū irika!” ārī gojadea pū aārīyuro. ⁵ īgūsā irire weremakū pérā, Jesúre būremurā: “Jáu”, ārī, gūñaturari merā Jesúre būremunemoñurā. Gajirāde ūmūrikū Jesúre būremubirinerā, būremunemowāgāñurā.

Pablo kērōgue irirosū Macedoniañarē īādea

6-7 P̄uru Pabloñā Asia nikūgue Jesúya kerere buerā waaduarārē Óāgū deyomarīgū waadorebiriyupu. Irasirirā īgūsā Frigia nikūrē taria, Galacia nikūdere taria, Misia nikū t̄erogue eja, Bitinia nikūgue waadadiñurā. Óāgū deyomarīgū gapu iroguedere waadorebiriyupu. **8** Irasirirā Misia nikū t̄erore tariwāgā, Troas wāikuri makāgue buajañurā. **9** Irogue iri ñamirē Pablo kērōgue irirosū sugu Macedonia nikūmu īgū p̄ero nímakū īāyupu. “Guare Macedonia marārē iritamugū aarika!” ārī siiuyupu. **10** Pablo kērō irirosū waadeare guare weremakū pérā: “Marīpū iri nikū marārē īgūya kerere weredoregu iriugu irikumi marīrē”, ārī gūña, guayare āmu, Macedoniague waakōābu. ((Yu Lucas i pūrē gojabude īgūsā merā waabu.))

Pablo, Silas merā Filipogue waadea

11 Irasirirā Troague āārānerā doódiru merā Samotracia wāikuri nūgūrōgue taribuja, gajinu gapu Neápoligue waabu. **12** Iri makārē taria, Filipo romano marāya makāgue ejabu. Iri makāta Macedonia nikūma makārīrē doreri makā āārībū. Irogure yoaweyaripoe āārībū. **13** Judío masaka siñajārīnu āārīmakū, īgūsā Marīpure sērērā nerēnarōrē āmarā waara, iri makā t̄ero, dia wekague waabu. Irogue eja, iro nerēanerā nomerē Jesúya kerere were doanibu. **14** Irogure sugo Tiatira wāikuri makāmo, Lidia wāikugó õārī surí diiari suríre duarimasō āārīmō. Marīpure b̄aremugō āārīmō. Irasirigu Marīpū igore Pablo wererire õārō pémasīrī merā pé b̄aremumakū irimi. **15** Irasirigu Pablo igore, igoya wii marā

ãärípererärẽ deko merã wãiyemi. Ígū wãiyeadero púru, ãsū ãrīmo:

—Musā yure: “Diayeta Jesúre bñremugõ ãärīmo”, ãrī gñnarã, yaa wiigue dujaka! ãrīmo ghare.

Igo irasū ãrīmakã pérã, igoya wiigue dujabu.

¹⁶ Sunu iro marã Marípore sérerã nerēnarõgue dupaturi waarã, wãtã ñajásñudeore bokajabu. Igo gajirärẽ moäboego ãärīmo. Irasirigo wãtã masíri sîri merã masakare: “Ãsū waarokoa mñsârẽ”, ãrīboka, wáro niyeru wajatabosamo igo oparärẽ.

¹⁷ Igo gua noó waaró gua merã waagó, ãsū ãrī gaguinímo:

—Ígūsā Marípu ãärípererärẽ doregure moäboerimasā ãärīma. Marípu marírẽ tauri kerere werema mñsârẽ, ãrī gaguinimo.

¹⁸ Wárinurí ghare garibomakã, Pablo gãmenugã, wãtã igoguere ãärígürẽ ãsū ãrīmi:

—Jesucristo wãi merã, Ígū turari merã mñrẽ: “Igore iropata wirika!” ãrīmi.

Ígū irasū ãrīmakãta, wãtã igore wiriakðãmi.

¹⁹ Wãtã igore wiriadero púru, masakare: “Ãsū waarokoa”, ãrī weremasñbiri, igo oparärẽ niyeru wajatanemobosabirimo pama. Irasirirã, igo oparã gapu Pablo, Silare ñeã, iri makã marã oparã purogue ãiama. ²⁰ Púru wereśärírẽ beyerimasã purogue Ígūsârẽ ãiija, ãsū ãrīma:

—Ísā judío masaka ãärīma. Maríya makã marärẽ gariborã yáma. ²¹ Ígūsā marírẽ buerã, marí romano marã iririkñrire iridorebema. Irasirirã Ígūsā buerire gãämbea. Ígūsā doreridere irimasñbea, ãrīma.

22 Ígūsā irasū ãrīmakū pérā, masaka wárā irogue ãārīrā Pablosā merā guama. Weresãrīrē beyerimasā gapu Pablosāya suríre túweadore, yuku merā tārādorema. **23** Ígūsārē bero tārā odo, peresu irima. Ígūsārē korebure õärō ïāduripídorema. **24** Irasirigū Ígūsārē koregu gapu iri wií dekoma taribugue Ígūsārē Ígūsāya guburire taboa majírīma goberigue suadobo, õärō biadobokõáyupu.

25 Puru ñami deko ãārīmakā, Pablosā Marípure sérē, bayapeoñurā. Ígūsā irasū bayamakā, gajirā peresugue ãārīrā péñurā. **26** Ígūsā bayaripoe gūñaña marírō nikū bero ñomeyuro. Irasiriro iri wiide bero gāmeñā, suro merā ãārīpereri iri wiima makāpúrori tūpāpereakõáyuro. Peresugue ãārīrārē Ígūsā kōmedari merā suadeadaride kurakõáyuro. **27** Irasū waamakā, Ígūsārē koregu yobe, iri wiima makāpúrori toyomakū ïágū: “Peresu ãārānerā duriwiriapereakõáñuma”, ãrī gūñayupu. Irasirigū Ígūsāya sareri majírē ãí, Ígū basi sareboardagū iriadiyupu. **28** Ígū irasirimakā ïágū, Pablo Ígūrē gaguiníyupu:

—Mu basi ñerō neō iribirikõáka! Æäriperekõää gua, ãrīyupu.

29 Ígū irasū ãrīmakū pégu, sīágodore, Pablosā puero ûmawágā, Ígūsāya guburi puero naradari merā ejamejáyupu. **30** Puru Ígūsārē ãíwiu, ãsū ãrī sérēñayupu:

—¿Nasirigukuri, yu Marípu yure taumakā gāámegū? **31** Pablosā yujuñurā:

—Marí Opu Jesucristore báremuka! Mu ya wii marāde Ígūrē báremuburo. Musā Ígūrē

burenumumakă ñāgă, Marípă musärē taugukumi, ñrñură.

³² Irasū ñrñ odo, ñgăya wii marādere Jesúya kerere wereñură. ³³ Nami deko püră ñgăsärē koreadi ñgăsăya kămirē koeyupă. Ígă koe odoaderō püră, Pablosă ñgürē, ñgăya wii marādere deko meră wāÿeñură. ³⁴ Ñgăsärē wāÿeadero püră, Pablosärē ñgăya wiigue ñia, baari ejoyupă. Ígă, ñgăya wii marā meră Marípäre buremusiă, bero usayáñură.

³⁵ Boyoripoe opară surarare iriuñură, peresu wii koregäre Pablosärē wiudoreră. ³⁶ Iri wii koregu irire pégu, Pablosärē ñrñyupă:

—Opară musärē wiridoreañură. Irasiriră güiro marírō usayari meră wirika! ñrñyupă.

³⁷ Ígă irasū ñrñmakă pégu, Pablo gapă ñrñyupă surarare:

—Opară gua ñerō irideare bokabirikereră, masaka wáră ñürō guare tărădoreama. Ígăsă, gua romano mară ñäríkeremakă, tărădoreama. Pură peresu iriama. ¿Dapague guare masaka ñäbero wiudhari? Aäríbea. Ígăsă basita wiură aariburo guare, ñrñyupă Pablo.

³⁸ Ígă irasū ñrñmakă péră, surara Pablo ñrñdeare oparărē wereră waañură. Pablo, Silas romano mară ñäríma, ñrñrī kerere péră, opară güigorañură.

³⁹ Irasiriră Pablosă puro ejară, ñsū ñrñură:

—Kätki, gua musärē peresu iriadeare! Irasū ñrñ odo, ñgăsärē peresugue ñärñnerărē wiu: “Guaya makărē wirika!” ñrñură. ⁴⁰ Irasiriră Pablosă peresugue ñärñnerărē wiria, Lidiaya wiigue waañură. Irogue eja, Jesúre buremură nerëanerărē bokajară, ñärō günaturanemomakă iriñură. Pură waakõañură.

17

Tesalónica marā Pablo, Silas merā guadea

¹ Pablo, Silas merā waara, Anfípolire, Apoloniare taria, Tesalónicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nererī wii ãārīyuro. ² Irogue eja, Pablo iri wiigue waayupu īgū gaji makārīrē irinaderosūta. Ùre semana judío masaka siñajārīnurī ãārīmakū, iro marārē Marīphuyare werenayupu. ³ Åsū ãrī bueyupu:

—Marīphu iriudi, Cristo ãārīmi. Marī ñerō iridea waja ñerō taridi ãārīmí. īgū boadero p̄urū, Marīphu gapu īgūrē masūdi ãārīmí marī õārō ãārīburire. Ïí Jesúz yu åsū ãrī weregu, īgūta Cristo ãārīmi marīrē taugu. Åsūta ãrī werea, Marīphuya kerere īgūsā gojadea pūguere, ãrī wereyupu.

⁴ īgū irasū ãārīmakū pérā, surāyeri judío masaka ñerō wererire: “Diayeta ãārā”, ãrī b̄remuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wárā griego masaka Marīphure b̄remurīmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, b̄remuñurā. Irasirirā īgūsāde ñerō merā waañurā. ⁵ Gajirā judío masaka irasirimakū ñerō, Pablosārē ñāturi, wárā ñerā moāmerārē siiu neeō: “Pablo ñerō merāmarā merā ñerō irigu yámi”, ãrī gaguinírā waaka i makā marārē, ãrī iriuñurā. Irasū ãrī gaguinírā, ãārīpererā iri makā marārē Pablosā merā guamakā iriñurā. Irasirirā Jesúre b̄remugū Jasón wāñkuguya wiima makāphore turaro merā tākoro, ñajāa, Pablosārē ñāmadíñurā masakaguere wiaduarā. ⁶ ñerō merārē bokabirisā, Jasōrē, gagirā Jesúre b̄remurādere ñeā tāwāgā, iri makā marā oparā p̄rogue ãia, irogue eja, gaguiníñurā:

—Pablosā ãārīpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marīya makārē ejasiama. ⁷ Íi Jasón Ígūsārē Ígūya wiigue ñajādoreami. Íisā ãārīpereri marī romano marā opu dorerire tarinugāma. “Gajigʉ musā Opʉ, Jesú斯 wālkugʉ ãārīmi”, ãrī buema masakare, ãrī gaguiníñurā oparārē.

⁸ Ígūsā irasū ãrī gaguinímakū pérā, ãārīpererā iri makā marā, Ígūsā oparāde Pablosā merā guañurā. “¿Naásū waáari?” ãrī gaguinísirikōñurā. ⁹ Irasirirā oparā Jasōrē, Ígū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturi Pablosārē iritamubirikōñaka!” ãrī, niyeru wajaridore, wiukōñurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰ Purʉ iri ñamita Jesúre bñremurā Pablosārē Bereague iriukōñurā. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue waañurā. ¹¹ Judío masaka Berea marā gapu Tesalónica marā nemorō Jesúya kerere õärō péduañurā. Irasirirā irire: “¿Diayeta ãārīrī?” ãrī masiduarā, ûmʉrikʉ Marípʉya werenírī gojadea pñmarē bueníkōñurā. ¹² Irasirirā wárā Jesúre bñremuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede bñremuñurā. ¹³ Pablo, Berea marārē Marípʉyare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere ãrī, Pablosā merā guamakū iriñurā. ¹⁴ Ígūsā irasirimakū Íärā, Jesúre bñremurā Pablore mumurō merā dia wádiya tñrogue iriuñurā. Ígū merāmarā gapu Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā. ¹⁵ Pablore ãñwñgñerā Atenas wālkuri makāgue eja, Ígūrē irogue pí, Bereague gãme dujáakōñurā doja. Irogue dujajarā, Pablo

Ígã: “Murígora Silas, Timoteode õõgue aariburo”, ãrĩ kere iriuadeare wereñurã Ígãsãrẽ.

Pablo Atenague ãärídea

¹⁶ Pablo Atenague Silas, Timoteore yúgu, iri makã marã keori weadeare wári opamakã Ígã, buro bujawereyupu. ¹⁷ Irasirigü judío masaka nererõ wiigue Ígãsã merã werenígü waayupu. Irogue gajirã judío masaka ãärímerã Marípüre buremurã ãäríñurã. Ígãsã merädere wereníyupu. Ùmrírikü iri makã marã Ígã bokajarã merã wereníyupu. ¹⁸ Gajirã ûmade Epicúreos wâiküri bumarãyare buerimasã, gajirã Estoicos wâiküri bumarãyare buerimasã Pablo merã wereníñurã. Ígã weremakã pérã, ãsü ãrĩ gãme sérëñañurã:

—¿Naásü ãrĩ wereduagü yári, ñi iropa werenígü? ãríñurã.

Pablo Jesúyare, Ígã masã muríadeare weremakã pérã, gajirã ãsü ãríñurã:

—Gajiro marã Ígãsã buremurãyare weregu irikumi, ãríñurã. ¹⁹ Irasirirã Ígãsã nererõ Areópago wâikürogue Pablore ãríñurã. Irogue ãija, Ígãrẽ ãríñurã:

—Gua maama bueri mu wererire masiduakoa. ²⁰ Mu bueri gajirosü ãärã. Irasirirã gua: “¿Naásü ãriduaro yári iri?” ãrĩ masiduakoa, ãríñurã Pablore.

²¹ Ñäärípererã Atenas marã, gajiro marã iri makã ejaneräde maama bueri ditare werenídhuñurã.

²² Irasirigü Pablo Areópagogue Ígãrẽ ãijadero puru, wâgãñugã, ãsü ãrĩ wereyupu Ígãsãrẽ:

—Keori weadeare mûsã ñäärípererã õärõ buremua. Irire masia yu. ²³ I makã mûsaya makârẽ naagorenagü, mûsã buremurõrẽ ïabu. Sugü mûsã

buremugärē sīdea soepeorogue gojatúdeadere īābu. “Umugasigue marā Opā marī masīna marīgūrē buremurō aārā”, ārī gojatúdeare īābu. Musā īgūrē masībirikeremakū, īgūrēta werea yu musārē, ārīyupā Pablo. Irasū ārī odo, ārīnemoyupā doja:

24 —Marīpā i umurē aārīpereri iridi aārīmí. Umugasi, i nikū Opā aārīmi. Masaka iridea wiirire aārībemi. **25** Marī iritamurīrē gāāmebemi. Īgū gapā marīrē iritamumi. Marī aārīrikārire, aārīpereri gajinodere sīmi. Okari opamakā yámi. Yujhāāmakā yámi marīrē.

26 'Marīpā sugu ūmūu merāta aārīpereri buri marā aārīmakā iridi aārīmí, īgūsārē i nikū aārīpereroguere aārīburo, ārīgū. “Oōpa yoaripoe okarākuma īgūsā aārīrōguere”, ārī pídi aārīmí. **27** Marīpā: “Yure aāmarā bokaburo”, ārīgū, irasiridi aārīmí. īgūrē marī bokaburo, ārīgū, yoarogue aārībemi. Marī merāta aārīmi. **28** Marīpā marīrē aārīmakā yámi. īgū marīmakā marībukuyo. Marī okari, marī irimasīrī, marī aārīrikārire sīgū aārīmí. Musā bayarire gojarimasāde āsū ārī gojanerā aārīmá: “Marīde ūmugasigue marā Opā pūrā aārā”, ārī gojanerā aārīmá. **29** Irasirirā marī īgū pūrā aārīrā, keori masaka weadeare īgūsā gūñarō merā irideare: “Marīpā irirosū aārīmi”, ārī gūñabirikōārā! Marīpā, masaka oro, plata, ūtāyeri merā keori weadea irirosū aārībemi. **30** Marīpā iripoegue marā īgūrē masīmerā īgūrē buremubirimakā irasū ūkōādi aārīmí. Irasirigū, dapaguere pama marīrē aārīpererā i nikūgue aārīrārē: “Musā ūnerō irideare bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka!” ārīmi. **31** Pūrā Marīpā

ãārīpererā ñerārē wajamoãrīnū ejamakū, īgū beyedi Jesús merā ãārīpererā i nikūgue ãārīrārē diayeta irigukumi õārārē beye, ñerā gapure bēobu. Jesús boadero purū, Marípu ëgūrē masūgū, īgū beyedi ãārīrīrē ìmudi ãārīmí ãārīpererārē, ãrī wereyupū Pablo Atenas marārē.

³² Ëgū Jesús boadigue masādeare weremakū pérā, gajirā ëgūrē ubu bërikōãñurā. Gajirā gapū:

—Dupaturi ire mū weremakū péduakoa doja, ãrīñurā.

³³ Pablo ëgūsārē piri waakōãyupū. ³⁴ Gajirā, ëgū wererire pénemodharā ëgū merā waañurā. Irasirirā Jesúre bëremunugāñurā. Ëgūsā merā sugū Dionisio wāikugū Areópagogue oparā merā nerērīmasū ãārīyupū. Gajigo Dámaris wāikugode gajirā merā Jesúre bëremunugāyupo.

18

Pablo Corintogue ejadea

¹ Purū Pablo Atenague ãārādi waa, Corinto wāikuri makāgue ejayupū. ² Irogue judío masakū Aquila wāikughe Ponto nikūmūrē bokajayupū. Aquila, ëgū marāpo Priscila merā Italia nikūgue ãārīnerā ãārādima. Ëgūsā irogue ãārīripoe romano marā opū Claudio wāikugū ãārīpererā judío masakare Romarē wiridoremakū, Aquila ëgū marāpo merā Corintogue ejanerā ãārīmá. Ëgūsā irogue ãārīmakū, Pablo ëgūsārē ëágū waayupū. ³ Ëgūde ëgūsā moãrikurinorēta moágū ãārīyupū. Irasirigu dujakōãyupū ëgūsā merā moãbu. Ëgūsā surí gasiri merā wiiri irirā ãārīñurā. ⁴ Pablo, judío masaka siñajärñurikū ëgūsā nerērī wiigue waa,

judío masakare, judío masaka ãārīmerādere Jesúya kerere werenayupu, īgūsā iri kerere: “Diayeta ãārā”, ãrī gūñaburo, ãrīgū.

5 Timoteo, Silas merā Macedoniague ãārānerā Pablo p̄rogue īgūsā ejadero p̄uru, Pablo surígasiri merā wiiri moārīrē piri, ūmūrikū judío masakare Jesúya kerere diaye ãrīrī merā bueyupu:

—Jesús ãārīmi marī yoaripoe yúdi. Īgūta Marīpu iriudi, Cristo ãārīmi, ãrīyupu.

6 Īgū irasū ãrī buekeremakū, judío masaka gapu īgūrē péduabiriñurā. Irasirigu īgūsā ñerō werenírī merā īgūrē werew̄amakū pégu, Pablo īgūsārē: “Buenemobirikoa”, ãrī īmugū īgūya suríre iroma nikū tuadeare pásiri, ãsū ãrīyupu:

—Marīpu dorederosūta m̄usārē bueabu. M̄usā gapu yure péduabea. Irasirirā m̄usā péduabiri waja perebiri peamegue waarakoa. Irasirigu yu m̄usārē bueadeare pirigukoa. Dapagorare judío masaka ãārīmerārē buegu waagura, ãrīyupu.

7 Irasū ãrī, iri wiigue ãārādi wiria, Ticio Justo wāikuya wiigue waayupu. īgūya wii judío masaka nerērī wii turo ãārīyuro. īgū Marīp̄ure b̄uremugū ãārīyupu. **8** Nerērī wii opu Crispo wāikugū, ãārīpererā īgūya wii marāde Jesúre b̄uremuñurā. Gajirā Corinto marāde wárā Jesúya kerere pérā, īgūrē b̄uremunugāñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā, īgūsā Jesúre b̄uremurīrē īmurā. **9** Su ñami Pablore kērōgue irirosū marī Opu īgūrē ãsū ãrī wereyupu:

—Güibirkōäka! Neō piriro marīrō yaa kerere bueníkōäka i makā marārē! **10** Yu, mu merā ãārā.

Irasirirā masaka mərē ñerō irimasibema. I makārē wárā yaarā ãärīma, ãrīyupu.

¹¹ Irasirigu Pablo iro marā merā su bojori gaji bojori deko ãärīyupu Marīphya kerere buegu.

¹² Iripoere romanomu Galión wāikugu Acaya nikū marā opu ãärīripoe judío masaka suro merā nerē, Pablore ñeā, Galión p̄rogue ãija, ¹³ ãsū ãrīñurā:

—Íi masakare: “Ãsū gapu irika, Marīphre b̄uremurā!” ãrī buegu, i nikūma doreri gapure béodoremi, ãrīñurā Galiōrē.

¹⁴ Ígūsā irasū ãrīmakū, Pablo Ígūsārē werebu iriripoeta Galión gapu judío masakare ãrīyupu:

—Ígū ñerō iriadero p̄uru tamerārē yu péboakuyo m̄usā judío masaka weresārīrē. ¹⁵ M̄usā dorerire tarinugāmakū, m̄usā basi ãmuka! Ire masibea yu. Irasirigu irire: “Irasūta irika!” ãrīmasibirkoa, ãrīyupu.

¹⁶ Irasū ãrīgūta Ígūyarā surarare Pablore weresārārē b̄ewiudoreyupu. ¹⁷ Irasirimakū ïärā, ãärīpererā iri wii ãärīrā Sóstenērē judío masaka nerērī wii opure ñeā, Galión iürō páñurā. Ígūsā pámakū Íágū, Galión gapu: “Ígūsā gāñamerō iriburo”, ãrī ïäkōðayupu.

Pablo Antioquíague goedujáa, dupaturi buegorenadea

¹⁸ Pablo Corintogue yoaripoe ãärīyupu dapa. P̄uru Jesúre b̄uremurārē: “Waagá yáa”, ãrī odo, doódiru merā Priscila, Aquila merā Siriama makāgue waakōñurā. Ígū doódiru merā waaburi dupiyuro Cencreague ãärīgū, Marīphre: “Ãsū irigura m̄urē b̄uremugū”, ãrīderosūta Ígūya poarire

Wuuapeokõādoreyupu. 19 P̄uru īgūsā merā waa, Efeso wāikuri makāgue eja, Priscila, Aquilare píkōā, judío masaka nerērī wiigue waayupu. Iri wiigue eja, judío masaka iro nerēanerā merā Marīphuyare wereyupu. 20 Īgū irasū weremakā pérā, īgūrē: “Yoaripoe dujaka gúa merā!” ãrādiñurā. Īgū gapu: “Dujabea mūsā merā”, 21 ãrīgūta īgūsārē seretuyupu:

—Jerusalēgue bosenū ūāgū waagú yáa. Marīpu gāāmemakū dupaturi ūāgū dujaribukoa māsārē, ārīyupu.

Irasū ãrī odo, Efesogue ãärādi doódiru merā waakōäyupu. ²² Irasirigu Cesareare tariwāgā, Jerusalégue eja, iro marā Jesúre bñremurárē õädoregu ejayupu. Puru Antioquíague waayupu doja. ²³ Irore yoaweyaripoe ãärī, puru Galaciama makärígue Frigiamma makärírē dupaturi eja, iri makärī marárē Jesúre bñremurárē bue, ïgūsârē õärō usuyari merā ãärírikumakē iriyupu.

Apolos Efesogue buedea

²⁴ Iripoere judío masaku Apolos wāikugʉ, Alejandría wāikʉri makāmʉ Efesogue ejayupʉ. Ígʉ õārō weregu, Maríphya werenírī gojadeare masīgʉ ãārīyupʉ. ²⁵ Gajirā Ígūrē marī Opʉ Jesúya kerere weresianerā ãārīmá. Irasirigu ushyari merā Jesús irideare diaye ãrīrī merā wereyupʉ. Irasirikeregʉ, Juan masakare deko merā wāiyedea ditare masīyupʉ. ²⁶ Güiro marīrō judío masaka nerērī wiigue ãārīrārē buenugāyupʉ. Ígʉ buerire péanerā Priscila, Aquila ìgūsāya wiigue ìgārē ãia, irogue õārō diaye ãrīrī merā wereñurā Ígʉ

Maríphuyare masibirire. ²⁷ Puru Apolos Acayague waaduamakü, Jesúre baremurā īgūrē su pū gojabosañurā. Irasirirā Jesúre baremurārē Acayague aārīrārē: “Apolore oārō bokatūrīñeāka!” aārīrī pūrē īgū merā iriuñurā. Irasirigu Apolos irogue ejamakü, Marípu īgūsārē maīgū, īgū merā oārō iritamuyupu. ²⁸ Irasirigu Apolos aārīpererā iūrō judío masakare oārō turari merā:

—Marípu iriudi, mūsā yoaripoe yúdi, Cristo aārīmi. īgūta Jesús aārīmi, aārīyupu. Irasirirā Maríphuya werenīrī gojadea pūrē keoro weremakü pérā, judío masaka: “Diaye aārībea”, aārīmasibiriñurā.

19

Pablo Efesogue buedea

¹ Apolos Corintogue aārīripoe Pablo gapu ūtāyuku watopegue taria, Efesogue eja, wārā Jesúre baremurārē bokajayupu. ² Bokaja, īgūsārē sērēñayupu:

—¿Mūsā Jesúre baremurā, Óāgū deyomarīgūrē bokatūrīñeārī? aārīyupu.

īgūrē yujūñurā:

—“Óāgū deyomarīgū aārīmi”, aārīmakü, neō pébiribu gua.

³ Pablo īgūsārē sērēñayupu doja:

—¿Noāya buerire pédero puru, deko merā wāiyeri mūsārē? aārīyupu. īgūsā gapu yujūñurā:

—Juāya buerire gua pédero puru, guare wāiyema, aārīñurā.

⁴ Pablo aāsū aārīyupu doja:

—Juan masakare ñgūsā ñerē irideare bujawere, gūñarīrē gorawayurārē wāiyedi ãärīmí. Irasū wāiyekeregū: “Yū purū aaribure buremuka!” ãrī buedi ãärīmí. Irasū ãrīgū: “Jesúre Marīpū iriudire buremuka mūsā!” ãrīgū iridi ãärīmí, ãrīyupū Pablo.

⁵ Ígū irasū ãrīmakū pérā, marī Opū Jesús wāi merā wāiyesūñurā Ígūrē buremurīrē ñmurā. ⁶ Purū Pablo ñgūsāya dipu weka ñgūya mojōrī merā ñapeomakū, Óágū deyomarīgū dijijayupū ñgūsārē. Ígū dijijamakū, gaji masā ya werenírī merā ñgūsā werenimásbirideare wereníñurā. Marīpū ñgūsārē weredorerire wereñurā. ⁷ Ígūsā ãärīpererā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora ãärīñurā.

⁸ Pablo iri makāguere hrerā abe ãärīgū, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, güiro marīrō Marīpū marī Opū ãärīrī kerere masakare werenayupū. Irire gūñaturari merā weremakū pérā: “I diayeta ãärā”, ãrīñurā. ⁹ Gajirā gapū Marīphyare péduamerā, Ígū wererire buremubiriñurā. Irasirirā masaka péurogue marī Opūya bueri: “Ñegoráa”, ãrī wereñurā. Ígūsā irasū ãrīmakū pégū, Pablo gapū Jesúre buremurārē siiu wiria, Tiranno wāikuguya bueri wiigue waayupū. Iroguere ûmúrikū masakare buenayupū. ¹⁰ Pe bojorigora bueyupū ñgūsārē iri wiiguere. Ígū irasū buemakū, ãärīpererā Asia nikū marā judío masaka, judío masaka ãärīmerāde marī Opūyare pēpreakõãñurā.

¹¹ Pablo iri makāgue ãärīmakū, Marīpū Ígū turari merā ñgūrē wári iri ñmurīrē irimakū iriyupū. ¹² Irasirimakū ñärā, masaka surí gasiri, Pabloya dūpū pērēadea gasirire pūrīrikurā phro ãiñanañurā.

Ígūsā ãiāmakū, pūrīrikurā iri gasirire moāñā, tarinañurā. Wātēa ñajāsūnerāde irire moāñā, wirisūnañurā.

¹³⁻¹⁴ Iripoere gajirā judío masaka wātēärē béowiugorenarā iriñurā. Ígūsā Esceva wālkugū pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejārāgora ãārīñurā. Esceva paía opu ãārīyupu. Ígū pūrā Pablo irirosūta marī Opu Jesú斯 wāi merā wātēärē béowiuduarā, ãsū ãārīñurā:

—Jesús, Pablo weredi wāi merā dorea mūsārē. Wirika mūsā ñajādire! ãārī béowiudiñurā. ¹⁵ Ígūsā irasū ãārīkeremakū, wātī masakuguere ñajādi ãsū ãārīyupu:

—Jesúre, Pablore masīa. Mūsā gapure masībea. ¿Niísāno ãārīrī mūsā? ãārīyupu.

¹⁶ Ígū irasū ãārīmakūta, wātī ñajāsūdi gapu pari meebeja, būro turaro merā Ígūsā ãārīpererārē ñeā, tarinugāyupu. Ígūsārē pá, kāmitú, Ígūsāya suríre yeguepeokōāyupu. Irasirirā surí marīrā, kāmikurāgue ūmawiriañurā. ¹⁷ Ígūsā irasū waadea kerere pérā, ãārīpererā Efeso marā, judío masaka, judío masaka ãārīmerāde péguka, būro güiñurā. Irasirirā marī Opu Jesú斯 wārē õārō goepeyari merā būremunūrā pama.

¹⁸ Irasirirā wárā dupiyuro Jesúre būremunugānerā gapu Ígūsā ñerō irideare masaka péurogue weretarirā ejañurā. ¹⁹ Ígūsā merā wárā yéa ãārīrā ãārīñurā. Irasirirā Ígūsā bayirma gojadea papera turirire irogue ãiā, masaka ñürō irire soebéokōāñurā. Ñeārīpereri iri wajakudeare Ígūsā keoñamakū, cincuenta mil niyeru koeri wajakudeadiyuro. ²⁰ Ígūsā irasirimakū ñaderō pūru,

ñamurik  w r  masaka Mar puya kerere p r ,  g  turari mer  Jesúre b remun g nur .

²¹ Iras  waadero p rh, Pablo  s   r  g n yup : “Macedonia nik  waap rori, iri nik r  taria, Acaya nik dere taria, Jerusal gue waag ra. Iro mer ta Romar   g  waag ra”,  r  g n yup .
²² Irasirig   g  waaburi dupiyuro p r   g r e iritamur r  Erasto, Timoteore iriuyup  Macedonia que. Pablo gap  suguta dujayup  dapa Asiaguere.

Efeso mar  Pablo mer  gua, gaguin dea

²³ Pablo Efesogue   r ripoe gajir  iro mar  buro weren r  mer   g r e  turi ur , masaka w r  Jesúre b remumak   r . ²⁴ Sug  plata w ik ri k me mer  mo r mas  Demetrio w ik g  Pablore  turiw g yup .  g  plata mer  iro mar  b remug  Artemisa w ik g o b remur  keori wiiring r  weanayup .  g , gajir  mo r  mer   g s  weadeare masakare duar , w ro wajatana ur . ²⁵ Irasirig  Demetrio  g  mer  mo r r , gajir   g  iriros  plata mo r r  siu nee ,  s   r yup :

—Y  mer mar ,   r o p ka! Irire mas a m s . Mar  weadeare duari mer  w ro wajata,   r o   rk o aa. ²⁶ Pablo buedadere mas .  s   r  buegorenami: “Masaka b remur  keori weadea, turari opar  iriros    r bea.  m gasigue mar  Op  iriros  ne    r bea, keori weadea   r ”,  r  buemi. Irire p r , w r  masaka    mar ,   r perero Asia mar de  g  buedeare: “Diayeta   r ”,  r  g n ama. ²⁷ I mar r  buro goea. Mar ya mo r  wajamar k buro y a. Mar  b remug 

Artemisaya wiide ubu ããrĩrĩ wii dujakõãrokoa. Dapagueta ããrĩperero Asia marã bãremuadima ignore. Masaka Pablo wererire bãremurã sõõ gapu merã ignore bãremunemobirkuma pama, ãrãyupu Demetrio ïgüsärẽ.

28 ïgû irasû ãrãmakû pérã, bûro guarí merã:

—Artemisa, Efeso marã bãremugõ turago ããrĩmo, ãrã gaguinípuroriñurã.

29 ïgüsã gaguinímakû, gajirã wárã Efeso marã: “¿Naásû waari?” ãrã pémasibirikererã, ïgüsâde gaguinípereakõãñurã. Irasû gaguinírãta Gayore, Aristarcore ñeã, iri makã marã nerêrõgue ïgüsärẽ tâawágãñurã. Gayo, Aristarco Macedonia marã, Pablore wapikwágãnerã ããrĩñurã. **30** ïgüsärẽ ñeãmakû ïágû, Pablo gapu masaka wárã watopegue ïgüsärẽ weregu waaduadiyupu. Jesûre bãremurã gapu waadorebiriñurã. **31** Gajirã iri nikû marã oparâde, Pablo merãmarã ïgûrë: “Gua mûrë dorea: ‘ïgüsã nerêrõgue waabirikõãka!’ ” ãrã kere iriuñurã.

32 Irogue nerêanerã bûro gaguinírã iriñurã dapa. “¿Nasirirã marî õõgue nerêrî?” ãrãmasímerã ïgüsã gããmerõ gaguinímirékõãñurã. **33** Irasirirã judío masaka ïgüsâyagure Alejandro wâikugure gaguinírã ïûrõgue túmeénúñurã ïgüsärẽ weredorerã. Irasirigû ïgû gapu ïguya mojõ merã irikeo: “Iropata gaguiníka, toeaka!” ãrãduadiyupu. “Gua judío masaka ñerõ iribeia”, ãrã wereduadiyupu. **34** ïgû judío masakû ããrîrîrê ïámasírã, ããrîpererã suro merã pe hora gaguiníñurã:

—Artemisa, Efeso marã bãremugõ turago ããrĩmo, ãrã gaguiníñurã.

³⁵ Ígūsā būro gaguinímakū ñāgū, sugū iri makā marā oparārē iritamugū masakare toedore, ãsū ãrīyupū:

—Musā, Efeso marā õärō péka! Artemisa, marī būremugō turago ãärīmo. Igore būremurī wiire, igo keori ûmugasigue dijarideadere korerā ãärā marī. Irire ãärīperero marā õärō masīma. ³⁶ “I diaye ãärībea”, ãrīmasībema. Irasirirā iropata gaguiníka, toeaka! Gaguinínemobirkōäka pama! Diaye gūñaka musāde! Noó gāämerō pémasīri marīrō gajinorē iribirikōäka! ³⁷ Ílsā musā ñeānerā marī būremurī wiirimarē neō yajabirama. Marī būremugōrē ñerō neō ãrī wereníbirama. Ígūsā ñerō iribirikeremakū, Ígūsārē ñeā, õõgue ãíriayo. ³⁸ Demetrio, ígū merā moärā Ígūsārē weresādharā, weresārīrē beyerimasā pürogue waaburo. Irogue i nikū marā oparā iñrōgue Ígūsārē weresādeare ãumumasīma. ³⁹ Oparā i makā marārē siiu neeömakū ñārā, gajino sérēdharā, werenírā aarika! ⁴⁰ Dapagā musā guarī merā gaguiníadea kerere marī oparā pérā: “Marīrē tarinugādharā yáma”, ãrī weresābukuma. Irasirirā marī būro gaguiníadea waja marīrē weresāmakū neō yuhumasībiribukoa, ãrīyupū oparārē iritamugū Ígūsārē. ⁴¹ Irire were odo: “Iropata ãärā. Waaka musāya wiirigue!” ãrīyupū.

20

Pablo Macedoniague, Greciague ejadea

¹ Ígūsā irasū ãrī gaguinímirēdero purū, Pablo gapū Jesúre būremurārē siiu neeō, Ígūsārē õärō ãärīrikudoregū, wereyupū. Were odo, mojō

ñeā, īgūsārē seretu, Macedoniague waakōāyupu. ² Irogue eja, iroma makārī marārē Jesúre būremurārē īgū werenírī merā ñārō gūñaturamakū iriyupu. Puru Greciague waayupu. ³ Irore urrerā abegora ãārīyupu. Puru Siria nikūgue doódiru merā taribujabu iriripoe judío masaka: “Mārē ñerō iridharā iriama”, ãārīrī kerere péyupu. Irasirigu: “Maa merā Macedoniagueta dujáagura doja”, ãārī gūñayupu. ⁴⁻⁵ Gua, īgū merā waaburi dupiyuro gajirā īgū merāmarā Troas wāikūri makāgue waa, guare yúñurā. ÍIsāku ãārīmá: Sópater wāikugu Bereamuh, Pirro wāikugu magū ãārīmí. Gajirā Tesalónica marā pērā Aristarco, Segundo wāikurā ãārīmá. Gajigu Derbemu Gayo wāikugu, gajiguh Timoteo, gajirā Asia marā Tíquico, Trófimo ãārīmá. ⁶ Ígūsā yúripoe gua gapu pā wemasārī morēñā marīrī baari bosenuh puru, Filipogue ãārānerā doódiru merā su mojōma nūrī taribuja, Troague ejabu. Irogue ëgūsārē bokaja, ëgūsā merā su semana dujabu.

Troague Pablo naadea

⁷ Siñajārīnhu ãārīmakū, gajirā Jesúre būremurā merā pārē dūkawa baamurā nerēbu. Pablo gajinuh gapu waabu ãārīsīā, yoaripoe buemi ëgūsārē. Nami deko ãārīmakū bue odobirimi dapa. ⁸⁻⁹ Gua nerērī taribu, ure kaya wekama taribu, sīāgori wāri opari taribu ãārībh. Pablore iro ãārīrā péripoe suguh maamu Eutico wāikugu ventanague doami. Pablo ëgūsārē yoaripoe buemakū, ëgūrē wuhja ejayuro. Irasirigu kārītari, yebague yuridijakōāmi. Ígū yuridijamakū ëārā, ëgū puru waa, kōmoadiguere

ã̄wāgū doboma. ¹⁰ Ígūsā irasū irimakā ūāgū, Pablo dijari, maamurē pábua ã̄wāgūnú, Ígūsārē weremi:
—Gukabirikōāka! Okami dapa, ã̄rīmi.

¹¹ Ígū irasū ã̄rīmakā, maamā kōmoadigue ã̄rīkeregu, masākōāmi. Ígū masāmakā ūāgū, Pablo dupaturi māria, pārē dākawa, Ígūsā merā baami. Ígū irasiriadero pāru, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogā Ígūsārē bue odo, wiriakōāmi. ¹² Ígū wiriadero pāru, irogue nerēanerā Eutico kōmoadigue masādire usuyari merā Ígūya wiigue ã̄iāma.

Pablosā Troas ã̄rānerā Miletogue waadea

¹³ Pablo gūare ã̄rīderosūta doódiru merā Ígū dupiyuro Asogue waabu. Ígū gapu Ígū waaduaderosūta maague waami. ¹⁴ Asogue gūare bokaja, gūa merā doódirugue ñajāa, Mitilenegue waami. ¹⁵⁻¹⁶ Gajinu iro merā waara, Quío wāikuri nūgārō bokatīrōgue ejabu. Gajinu waara, Samogue ejabu doja. Iro merā waa, Trogilio wāikrogue kārību. Pablo, Pentecostés bosenu dupiyuro Jerusalēguere ejaduagu, gūare: “Asiare yoaripoe ã̄rīdūabirikoa yu”, ã̄rīmi. “Irasirirā Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurā!” ã̄rīmi. Irasirirā gajinu gapu waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marā Jesúre būremurā oparārē weredea

¹⁷ Pablo Miletogue ã̄rīgū, Efeso marā Jesúre būremurā oparārē kere iriumi Ígū pāro aari-doregu. ¹⁸ Ígūsā Ígū pāro ejamakā, Ígūsārē ã̄rīmi:

—Asiague ejagu, musā merā neōgora yu irideare ðārō masāa musā. ¹⁹ Musā merā ã̄rīgū,

marī Opayare iribu. Irasirigu mūsārē neō tarinugābiribu. Masaka Jesúre būremubirimakū īāgū, orebu. Judío masaka yure wējēduakeremakū, mūsārē buebu. ²⁰ Mūsā nerērōgue, mūsāya wiiriguedere āārīpereri mūsā õārō āārīrikaburire buebu. ²¹ Judío masakare, judío masaka āārīmerādere irireta buebu. “Óārō péka! Mūsā ñerō iririre piri, Marīpuya gapure õārō irinugāka! Marī Opū Jesúre būremuka!” ārī buebu. ²² Irasirigu dapagorare Óāgū deyomarīgū dorederosūta Jerusalēgue waagú yáa. Irogue yure āsū waarakoa, ārīmasibirikoa dapa. ²³ Yū ejadea makārīku Óāgū deyomarīgū āsū ārīmi yure: “Mu irogue waamakū, masaka mūrē peresu iri, ñerō tarimakū irirākuma”, ārīmi. Iri ditare masīa. ²⁴ Irire masīkeregū, güibea. Yaa okaridere mañbea. Marīpū masaka āārīpererārē mañrī merā īāmi, ārīrī kerere marī Opū Jesús weredoremi yure. I ditare īgū yure moārī pídeare iripeoduáa.

²⁵ ‘Yū mūsā merā āārīgū, Marīpū īgūyarārē doreri kerere weregorenabu. Dapagorare mūsā neō dupaturi yure īānemobirikoa. Irire masīa yū. ²⁶⁻²⁷ Irasirigu dapagārē irire werea mūsārē. Āārīpereri Marīpuyare īgū yure weredoredeare werebu mūsārē. Irasirirā mūsā āārīpererā irire: “Neō pébea yū”, ārīmasibirikoa. Perebiri peamegue waamakū, īgūsā pédubiridea waja āārīroko. Yaa waja āārībirikoa. ²⁸ Irasirirā Marīpuyare õārō péduripíka! Mūsā Jesúre būremurārē, Óāgū deyomarīgū mūsārē koredorerādere: “Óārō péka mūsāde!” ārī wereka! īgū magū boagū dí

béodea merā Marīpʉ īgūsārē īgūyarā aārīmakā iridi aārīmí. Irasirirā īgūsārē ðārō koreka, oveja korerā īgūsāyārā ovejare ðārō korederosūta! ²⁹ Yʉ waadero pʉrʉ, gajirā aārkatorimasā, makānū marā diayéa ovejare wējēdharā irirosū mʉsā pʉro ejarākuma. īgūsā bueri merā mʉsārē dʉkawarimakā iridharākuma. ³⁰ Pʉruguerē gajirā mʉsā merāmarāta mʉsārē Jesúre bʉremurārē aārkatorākuma īgūsā buerire pédorerā. ³¹ Irasirirā ðārō pémasīka! Ure bojorigora ūmirī, ūmirī oreri merā mʉsā aārīpererārē werebu. Irasirirā yʉ weredeare gūñaníkōaka!

³² 'Dapagorare Marīpʉre sērēbosagura mʉsārē koreburo, aārigū. īgū mʉsārē mařī merā īārī kerere buerā, ðārō aārīrikharāko. Ūmirikʉ īgū turari merā mʉsārē īgūrē bʉremunemomakā yámi. Mʉsārē īgūyarārē aārīpererārē ðārīrē sīgukumi īgū iripoegue aārīderosūta. ³³ Yʉ mʉsā merā aārīgū, mʉsāya niyerure, mʉsāya surídere: "Ure sīka!" neō aārbiribʉ. ³⁴ Yʉ basi moādea waja merā, yʉ gāāmerīrē, yʉ merāmarā gāāmerīdere bokabu. Irire ðārō masīa mʉsā. ³⁵ Marī moā wajatadea merā gajino opamerārē iritamurō gāāmea. Ire mʉsārē iri īmubʉ: "Āsū iririkʉka mʉsāde!" aārigū. Marī Opʉ Jesús aārīdeare gūñaka! Āsū aāryupʉ: "Sugʉ gajino sīgū gapʉ īgū sīrīrē ūneāgū nemorō ushayami", aāri weremi Pablo Efeso marā Jesúre bʉremurārē.

³⁶ Irasū aāri odo, Pablo īgūsā merā ūnadukʉpuri merā ejamejā, Marīpʉre sērēmi. ³⁷⁻³⁸ Sērē odo: "Mʉsā dupaturi neō ūnemobirikoa ure", īgū aārīdeare gūñarā, bʉro bʉjawereri merā dujama. Irasirirā aārīpererā īgūrē pábua, orema. Pʉrʉ īgūrē

perague tuyabuajama ḡua doódiru merā waamakā īāt̄uyarā.

21

Pablo dupaturi Jerusalēgue waadea

¹ Ḡua Efeso marārē Jesúre b̄uremurārē seretu odo, doódiru merā Cos wāik̄uri n̄uḡrōgue diaye waakōāb̄u. Gajin̄u Rodas wāik̄uri n̄uḡrōrē taria, Pátara wāik̄uri makāgue ejab̄u. ² Irogue eja, doódiru Feniciague waaburidirure bokaja, iriru merā waab̄u doja. ³ Waa, Chipre wāik̄uri n̄uḡrōrē tariarā, iri n̄uḡrō kúgapu dujamakā īāb̄u. Irore taria, Siria nikūrē eja, Tiro wāik̄uri makāma perague ejab̄u. Irogue doódirure moārā iriruma doebejire píma. ⁴ Irogue eja, Jesúre b̄uremurārē bokaja, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarin̄urī īḡusā merā āārīlb̄u. īḡusā Óāḡu deyomarīḡu masīrī sīsūnerā āārīlsīā, Pablore: “Jerusalēgue waabirikōāka m̄urē wējērī!” ārī werema. ⁵ īḡusā irasū ārīkeremakā, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarin̄urī p̄ur̄u, waakōāb̄u. Ḡua waamakā, āārīpererā Jesúre b̄uremurā, īḡusā marāposā nome, īḡusā pūrā iri makā t̄rogue ḡuare īāt̄uyarā ejama. Irasirirā ḡua āārīpererā īḡusā merā perague buáa, iroma īmiparogue īnaduk̄hpuri merā ejamejāja, Marīp̄ure sērēb̄u. ⁶ Paru īḡusārē pábua seretu odo, doódiru merā waakōāb̄u. īḡusā gapu īḡusāya wiirigue majākōāma.

⁷ Irasirirā ḡua Tirore āārānerā waa, Tolemaida wāik̄uri makāgue ejab̄u. Irogue eja, Jesúre b̄uremurārē õādore, sunu īḡusā merā āārīlb̄u. ⁸ Gajin̄u gapu Pablo ḡua merā maague waami,

Cesarea wāik̄ari makāgue waagá. Irogue eja, Felipe wāik̄ugu Jesúya kerere weregorenaḡya wigue waa, īgū merā āārl̄bá. Felipe Jesúre b̄uremurā su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā baari guerenerā watope āārl̄di āārl̄mí.
9 Felipe pūrā wapikurā nōome, marāp̄a marīrā nome āārl̄má. Īḡsā Marīp̄a weredorederosūta īḡuya kerere wereturiarā nome āārl̄má. **10** Gua irore yoaweyaripoe āārādero puru, Agabo wāik̄ugu Marīph̄ya kerere weredupiyuḡa Judeague āārādi guare īāḡ ejami. **11** Īḡu ḡua p̄uro eja, Pabloya yujwēñaridare āī, īḡu basi īḡuya guburire, īḡuya mojōrīrē shami. Sua odo, guare ār̄mi:

—Āsū ār̄mi Ōāḡ deyomarīḡ ȳre: “Idare opaḡ Jerusalēgue ejamak̄, m̄a basi ida merā s̄uaderosūta judío masaka s̄uarākuma īḡrē. Sua odo, judío masaka āār̄merārē īḡrē wiārākuma”, ār̄mi ȳre, ār̄i weremi Agabo guare.

12 īḡu irasū ār̄imak̄ pérā, ḡua Cesarea marā merā Pablore: “Jerusalēguere waabirikōāka!” ār̄i wereb̄u. **13** Pablo gapu guare ār̄mi:

—¿Nasirimurā iropa ore, ȳre buro bujaweremak̄ yári? Jerusalēgue īḡsā ȳre sua, peresu irimak̄ õārokao. Marī Op̄a Jesúya kerere werede a waja ȳu boamak̄ õārokao. Ñerō ȳre āār̄keremak̄ waagura, ār̄mi.

14 Irasirirā ḡua īḡrē: “Waabirikōāka!” ār̄nerā pirikōābu pama. Āsū ār̄bu:

—Marī Op̄a īḡu gāāmerōsūta iriburo, ār̄ikōābu.

15 Puru guayare āmu, Jerusalēgue waakōābu.

16 Irogue waamak̄, gajirā Cesarea marā Jesúre b̄uremurā ḡua merā waama. īḡsā merām̄u

Mnasón wāikugʉ Chipremʉ ããrīdi, yoaripoe Jesúre bñremugʉ ããrīmí. Irasirirã Jerusalégue eja, īgūya wiigue īgū merã ããrībá.

Pablo Santiagore īāgʉ ejadea

¹⁷ Gua Jerusalégue ejamakã, iro marã Jesúre bñremurã usuyari merã bokatñima. ¹⁸ Gajinʉ Pablo gʉa merã Santiagore īāgʉ waami. Īgʉ puroguere ããrīpererã Jesúre bñremurã oparã, nerēnerã ããrīmá. ¹⁹ Pablo īgūsārē ñādore odo, judío masaka ããrīmerärẽ ããrīpereri Marípʉ īgʉ merã irideare weremi. ²⁰ Īgū weremakã pérã, Marípʉre: “Óñtaria mʉ”, ãrī, usuyari sīma. Pʉru ãsū ãrīma Pablore:

—Guayagʉ, ire ñārō masia mʉ. Wárã judío masaka Jesúre bñremukererã, ããrīpererã: “Moisés doredeadere iriro gāâmea dapa”, ãrīma. ²¹ Gajirã masaka ãsū ãrī werewʉama mārẽ: “Īgū judío masaka ããrīmerã ããrīrōgue ããrīgū, judío masaka irogue ããrīrārẽ Moisés doredeare iridorebemi. Īgūsā pūrārẽ īgūsāya düpʉma gasirogārẽ wiridorebemi. Marī judío masaka iririkʉrire iridorebemi”, ãrī werewʉama. ²² Īgūsā mʉ ñōrẽ ejayupʉ, ãrīrī kerere pérã, nerẽ, mārẽ turirákuma. Iro tamerärẽ, ¿nasirigʉkuri mʉ? ²³ Ñsū irika! Ñōrẽ wapikʉrã ñma ããrīma. “Marípʉre bñremurã, ñsū irirāral!” ãrīnerã ããrīma. ²⁴ Īgūsā merã Marípʉya wiigue waaka! Mʉde īgūsā irirosūta irika! Moisés doredeare irirā waamurã yáma. Irasirigʉ Marípʉ ñürōrẽ īgūsā iriri wajare wajaribosaka! Mʉ irasiriadero pʉru, īgūsāya poarire wʉñadorerákuma. Mʉ irasirimakã

ĩãrã, ããrãpererã masaka mûrẽ werewhadeare: “Ãrãkatorã iriñuma”, ãrãrãkuma. “Igûde Moisés doredeare õãrõ irigu ããrãmi”, ãrãrãkuma. **25** Judío masaka ããrãmerãrẽ Jesúre bûremurãrẽ gúa gojadea pûrẽ iriusiabu. Åsû ãrã gojabu: “Keori weadea puro baari pídeare, waimûrã wâñugû biu wëjëanerãya díkuri diíre baabirikôåka! Díre iiribirikôåka! Nome merã ñerõ iribirikôåka! Nomede ûma merã ñerõ iribirikôåka!” ãrã gojabu gua, ãrãma Pablore.

Maríphya wiigue judío masaka Pablore ñeädea

26 Irasirigu Pablo gajinu gapu wapikurã ûma merã Maríphya ïürõ Moisés doredeare irigu waayupu. Pura Maríphya wiigue ñajää, Pablo paíre ãrãyupu: “Su semana døyáa, gua Moisés doredeare iri odoburo. Gua odorinu ããrãmakü, guaku waimûrã ejorãrẽ ãrãrãkao. Maríphya ïürõ ïgûsãrẽ wëjë soepeoka! ãrãrã!” ãrãyupu.

27 Igûsã Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marã judío masaka Pablore Maríphya wiigue ããrãgûrẽ ïãñurã. Irasirirã gajirãrẽ iri wii ããrãrãrẽ ïgû merã guamakü iri, Pablore ñeä, åsû ãrã gaguiníñurã:

28 —Guayarã Israel bumarã, guare iritamuka! ïíta ããrãmi, ããrãpereroguere marîrẽ ñerõ ãrã werenígorenagü. “Judío masaka ñegorama. Moisés doredea wajamáa. I wiide ñegoráa”, ãrã buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigue ãiñajágü ñerõ irigu yámi i wiire, ãrãñurã.

29 Pablo iro dupiyuro Trófimo merã makâgue ããrãmakü ïãnerã ããrãsã, Pablo ïgûrẽ Maríphya wiigue ãiñajágü irikumi, ãrã gûññañurã. Trófimo

Efesomu judío masaku ããr̄ibí ããr̄iyupu. Irasiriro ïḡnorẽ iri wiiguere ñajãmasñña marñyuro.

³⁰ Pablore weresã gaguinímaku pérã, iri makã marã ããr̄ipererã buro guañurã. Irasirirã ûmañajãa, Pablore ñeã tããwiria, iri wii makãþrorire mata biakõãñurã. ³¹ Íḡusã Pablore w  j  murã iriripoe gajirã surara opuguere wererã waañurã. Íg   p  rogue eja: “Ããr̄ipererã Jerusal  n marã ner  , buro guari merã gaguin  r   iriama”, ãr   wereñurã. ³² Íg  usã iras   ãr  maku p  gu, surara opu ïg  yar   surarare, ïg  us  r   dorer  dere siiu nee  , ïg  usã merã Pablore w  j  duar   p  rogue   maw  g  yupu. Íg  usã ejamaku ï  r  , Pablore p  ner   piriñur  . ³³ Surara opu Pablo p  rogue eja, ïg  yar   surarare ïg  r   ñe  adore, pe k  meda merã suadoreyupu. Íg  usã sua odomaku ï  g  , surara opu masakare s  r  ñayupu:

—¿Ni  no ããr  r  ? ¿Nasiriari, Íg   m  s   ìrasiri-maku? ãr   s  r  ñayupu.

³⁴ Íg   iras   ãr  maku, masaka gapu: “Ã  s   iriami”, ãr  , gajirã gajiros  , gajirã gajiros   gaguin  mir  k  o  ñur  . Íg  usã iras   gaguin  maku, surara opu ne   diaye p  biriyupu. Irasirigu ïg  yar   surara ããr  r   wiigue Pablore ã  adoreyupu. ³⁵⁻³⁶ Íg  usã irogue ïg  r   ã  amaku ï  r  , w  r   masaka: “W  j  k  o  ka ïg  r  !” ãr   gaguin  , t  yañur  . Irasirirã surara ïg  us  ya wii makãþuro m  r  lar   ejar  , Pablore ã  k  o  a m  r  ñur  , masaka ïg  r   w  j  r  , ãr  r  .

Pablo masakare: “Ne   ñer   iribeayu”, ãr   were-dea

³⁷ Iri wiigue eja, ïg  r   peresu irimur   iriripoe surara opure:

—Yu, mu merā werenídakaoa, ãriyupu.

Pablo griego ya merā werenímaku pégu, surara opu gapu ãriyupu:

—¿Mu griego yare masírī? ³⁸ ¿Sóo ãärādi, Egiptomu meta ãärrī mu? Ígu romano marā oparā merā gámekéāduagu, wára cuatro mil wéjérimasārē siiu neeō, masaka marírogue ãīayupu. ¿Ígu meta ãärrī mu?

³⁹ Ígu irasū ãrimaku pégu, Pablo yujuyupu:

—Yu, Ígu meta ãärā. Judío masaku ãärā. Tarso, Cilicia nikū ãärrī makā deyoabu. Ubu ãärrī makāmu ãäribea. Irasirigu murē serēa. Ísā masaka merā wereníoreka yure! ãriyupu.

⁴⁰ Ígu irasū ãrimaku pégu, surara opu: “Jáu, wereníka!” ãriyupu. Irasirigu Pablo murīrogue murīnugā, íguya mojō merā masakare toeburo, ãrigu, irikeoyupu. Ígu irasirimakū ïārā, toekōāñurā. Ígusā toemaku, Pablo hebreo ya merā wereyupu Ígusārē:

22

¹ —Yaara, yu irideare musārē weremaku, õārō péka! ãriyupu Pablo.

² Ígu hebreo ya merā werenímaku pérā, masaka toepereakōāñurā. Irasirigu Pablo Ígusārē ãsū ãī wereyupu:

³ —Yu judío masakuta ãärā. Cilicia nikū Tarso wāikuri makāgue deyoabu. Iro deyoadi ãärikeregu, õō Jerusalén masābu. Gamaliel wāikugu buemi yure. Irasirigu marī ñekusāmarārē Moisés doreri pídeare õārō masīa. Irasirigu musā irirosūta yude Marípu doredeare õārō yáa. ⁴ Iripoeguere

Jesúre b̄aremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wējēdorebu. Umarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu. ⁵ Paía opu, ãārīpererā judío masaka oparā yu ãrīrīrē: “Irasūta iriunami”, ãrī weremasīma m̄asārē. Ígūsāta yure su pū gojabosama marīyarā Damasco marārē Jesúre b̄aremurārē ñeādorerā. Irasirigu iri pū merā Jesúre b̄aremurārē ñeāgu waadibu, õõ Jerusalēgue Ígūsārē ãija peresu iribu.

Pablo Ígū Jesúre b̄aremungādeare weredea

⁶ 'Goeripoe ãārīmaku, yu Damascogue ejabu iriripoe gūññaña marīrō ûmugasi buro kūmijūrō yu purore goesisiribu. ⁷ Irasū waamaku, yebague meémejā, puru ãsū ãrī werenimaku pébu. “Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yári mu?” ⁸ Ígū irasū ãrīmaku pégu: “¿Noā ãārīrī mu?” ãrī sērēñabu. Ígū gapu: “Yu, Jesús Nazaretmu mu ñerō iriguta ãārā”, ãrīmi yure. ⁹ Yu merā ãārīnerā iri goesisiririre ïágukakōāma. Irire ïākererā, Jesús yure werenimaku pébirima. ¹⁰ Puru: “Yu Opu, ¿nasirigukuri yu?” ãrī sērēñabu Ígūrē. Ígū yure yujumi: “Wāgānugā, Damascogue waaka! Irogue sugu ãārīpereri yu murē iridoreburire murē weregukumi”, ãrīmi. ¹¹ Büro kūmijūrō waadea yaa koyere neõ deyomarīmaku irikubu. Irasirirā yu merāmarā yaa mojōgue ñeā, Damascogue ãiāma.

¹² 'Yu iro ejadero puru, Ananías wāikugu, Marīpure b̄aremugu, Moisés dorededeare õārō irigu yure ïágu ejami. Ígū iro marā judío masaka ãārīpererā b̄aremugu ãārīmí. ¹³ Ígū yu puro ejanugāja: “Yaagu Saulo, mu dupaturi koye ïáguko doja”, ãrīmi. Ígū irasū ãrīmakuta, dupaturi ïābu

doja. Irasirigu Ananías yu paro nímaku ñärõ ñäbu. ¹⁴ Yu ñämasñadero paru, yure ñärmi doja: “Irpoegue Marípu maru ñeküsamaru baremudi mure beyesiadi ñärimí, ñigu dorerire ñärõ iribure, ñigu magüre ñerõ opabire ñäbure, ñigu werenírire pébure. ¹⁵ Irasirigu ñäripereru masakare mu ñädeare, mu pédeare weregorenagukoa. ¹⁶ Dapagorare yoaripoe yúbiriköka! Wäganugä, deko meru wäjyedoreka, mu maru Opu Jesüre baremurire ñimugu! Marípure: ‘Jesüre baremua, irasirigu yu ñerõ irideare kätika!’ ñärí seréka, mu ñerõ irideare kätiburo, ñigu!” ñärmi Ananías yure.

Pablo judío masaka ñärimeräre Marípu ñigure buedoredeare weredea

¹⁷ ’Paru Damascogue ñäradi i maku Jerusalégue dujajagu, Marípuya wiigue ñigure serégu waabu. Irogue kerõ irirosu waaríre ñäbu. ¹⁸ Irogue Jesüs yure deyoa, weremi: “Jerusalén maru yaare mu weremaku péduabema. Irasirigu murigora gajirogue waaka!” ñärmi. ¹⁹ ñigu irasu ñärimaku pegu, ñigure ñärbu: “Yu Opu, Jerusalén maru yu irideare ñärõ masima. Yu judío masaka nererí wiirigue ñäriräre mure baremuräre ñea pá, peresu iribu. ²⁰ Muya kerere weredi Estebäre ñigusä wejümaku, ñigure wejéraya surí wekamaru korebosabu. ‘Óärõ irirä, wejëma’, ñärí güñabu”, ñärí werebu yu Opure. ²¹ Yu irasu ñärimaku pegu, yu Opu weremi: “Yoarogue waaka! Judío masaka ñärimeräre buedoregu iriugura mure”, ñärmi, ñärí wereyupu Pablo ñigusäre.

Surara opu Pablo meru werenídea

22 Pablo: “Y_u Op_u Jesús judío masaka ãārīmerārē buedoregu iriugura”, ãrīrīrē pérā, b_uro guarí merā gaguiníñurā:

—Dapagorare ï ãārīnemobirkōāburo. Dapagorata boaburo, ãrī gaguiníñurā.

23 Irasū ãrī gaguinírā, ïgūsāya surí wekamarē wējāsiri, nikūwera merā meésirinurā.

24 Irasirimak_u ïgū, surara op_u ïgūyarārē Pablore ïgūsāya wiigue ãñajādoreyup_u. Pablore: “¿Nasirirā masaka m_urē guarí merā gaguinírī?” ãrī masiduag_u ïgūrē tārādoreyup_u. **25** Irasirirā ïgūrē sua, tārāmurā iriripoe Pablo gap_u ïgū p_uro nígūrē surarare doregure ãrīyup_u:

—Y_u romano marāya nikūm_u ãārā. Irasirirā weresārīrē beyerimas_u y_ure: “Ãsū iriamí ñerō irig_u”, ãrī weresābirikeremak_u, ubugorata tārāmasibea m_usā y_ure, ãrīyup_u.

26 ïgū irasū ãrīmak_u pégu, surarare doregu ïgū op_ure weregu waayup_u:

—Óärō pémasika! “Romano marāya nikūm_u ãārā y_u”, ãrāmi. Irasirigu ñerō iribirikōāka ïgūrē! ãrīyup_u.

27 ïgū irasū ãrīmak_u, surara op_u Pablore sērēñag_u waayup_u:

—¿Diayeta romano marāya nikūm_u ãārīrī m_u? Wereka y_ure!

Pablo gap_u ïgūrē:

—Ígūta ãārā, ãrī y_uj_uyup_u.

28 Surara op_u ïgūrē ãrīyup_u:

—Y_u romanom_u ãārīduag_u wáro niyeru wa-jarib_u.

Pablo ïgūrē ãrīyup_u doja:

—Y_u tamerā romanoma makāgue deyoab_u. Irasirig_u deyoag_ugueta romanom_u ãārīdi ãārā y_u.

²⁹ Íg_u irasū ãrīmak_u pérā, íg_urē tārāboanerā güi wiriakōāñurā. Surara op_ude Pablo romanom_u ãārīrīrē pégu, kōmedari merā íg_urē s_ua tārādoreadeare gūñag_u, güiyup_u.

Pablo judío masaka oparā p_uro ãārīdea

³⁰ Irasirig_u gajin_u gap_u judío masaka Pablore weresādeare masíd_uagu, paía oparārē, gajirā ãārīpererā judío masaka oparārē siiu neeøyup_u. Íg_usā nerēmak_u íág_u, Pablore íg_usā s_uadea kōmedarire kura, ãi, íg_usā íürō doboyup_u.

23

¹ Pablo judío masaka oparārē íābokatíñunugāja, ãsū ãrīyup_u:

—Yaarā, y_u okaro bokatíürō Maríp_u íürō ðārō ãārīrik_ua, ãrī péñáa. Irasirig_u gūñarikuro marírō ãārīkōáa.

² Íg_u irasū ãrīmak_u pégu, paía op_u Ananías Pablo werenírīrē péduabi íg_u p_uro ãārīrārē íg_uya disire pádoreyup_u. ³ Irasirig_u Pablo Ananíare ãsū ãrīyup_u:

—Maríp_u m_urē wajamoág_ukumi gajirārē m_uyure pádoreri waja. M_u irikatorik_ugu ãārā. Y_ure: “Moisés doredeare tarin_ugāa”, ãrī íákeregu, m_ugap_u iri dorerire tarin_ugāa, gajirārē y_ure pádoregu, ãrīyup_u.

⁴ Irasū ãrīmak_u pérā, iro ãārīrā ãsū ãrīñurā Pablore:

—Ñerō ãrī wereníbirikōáka paía op_ure Maríp_u beyedire!

⁵ Íg_usā irasū ãrīmak_u pégu, Pablo ãrīyup_u doja:

—Yaañā, yu masibirkubu ñigū paía opa ããrñirñē. Masigū irasū ãrñbiriboakuyo. Marípura wereníri gojadea púguere: “Másaya makā marā opare ñerō ãrī wereníbirikóaka!” ãrī gojasúdero ããrñbá.

⁶ Irogue ããrñrā: Saduceo bumarā, gajirā fariseo bumarā ããrññurā. Irasirigu ñigūsārē ñigū, Pablo buñuro wereníyupu:

—Yaañā, yude fariseota ããrñā. Fariseo bumu maguta ããrñā. Irasirirā masaka boanerā masärñrē yu buñremurā waja yure wajamoñdakoa, ãrñyupu.

⁷ ñigū boanerā masärñrē weremakū pérā, fariseo, saduceo bumarā merā gāme guaseonugāñurā. Irasirirā iri wiigue suro merā ããrñnerā ããrñkererā, gāme dükawariakóañurā. ⁸ Saduceo bumarā: “Masaka boanerā masabirkuma. Marípure wereboerā maríkuma. Masaka boanerā yuñupürñide maríko”, ãrī wererā ããrññurā. Fariseo bumarā gapu ããrñpereri irimarē buñremurā ããrññurā. ⁹ Irasirirā irimarē gāme guaseo, buñro gaguinínugāñurā. Irasirirā suráyeri fariseo bumarā Moisés doredeare buerimasā wágāñugā, wereññurā:

—Masaku boadi, o Marípure wereboegu diayeta ñi merā wereníakumi. Irasirirā ñigūrē ñerō iriami, neō ãrñmasibea. ñigūrē wajamoñrā, Marípure ñerō irirā iribukóaa marí, ãrññurā.

¹⁰ ñigūsā buñro gaguinímakā ñigū, surara opu gapu Pablore güisáyupu. “ñigūrē ñeñ, tääwëjásiribéokóabukuma”, ãrígū, ñigúyarā surarare: “Pablore ãñaka, dupaturi marí ããrñrī wiigue!” ãrī iriuyupu.

¹¹ Iri ñamita marí Opu Jesús Pablore deyoa, wereyupu:

—Gūñaturaka! Güibirikōāka! I makā Jerusalén marārē yaa kerere wereaderosūta Roma marādere weregħu waaka! ārħyupu.

Judío masaka Pablore wějēdħadea

¹² Gajinu gapu surāyeri judío masaka Pablore wějēdħarā nerē, ãsū ārħnurā:

—Dapagħi merā neō baabiri, iiribirkōārā! ļigħiġi wějēmerā uamerāta boarā! ļigħiġi wějebirimak, Marīpu marīrē wajamoāburo, ārħnurā.

¹³ Irasū ārī werenírā cuarenta nemorō āārħnurā.

¹⁴ Puru paía oparā, gajirā judío masaka oparā purogue wererā waanurā:

—“Dapagħi merā neō baabirkōārā! ļigħiġi wějēmerā uamerāta boarā! ļigħiġi wějebirimak, Marīpu marīrē wajamoāburo”, ārħabu, ārħnurā.

¹⁵ Irasirirā mħsā, mħsā merāmarā oparāde ārlkatori merā kere iriu ka surara opħiguere!

“Namigħi Pablore dupaturi ļigħi irideare weremak pédha koo”, ārħika ļigħiġi! Surara opu iri kerere pégħu, Pablore oħogħi āiwwa għidher regħaq kumi. Irasirirā maague yúrā, ļigħi oħrē ejaburo dupiyuro ļigħiġi wějēmurā, ārħnurā.

¹⁶ Pablo tīgħi magħi gapu ļigħi sā irasū ārī werenimak pēyupu. Irasirigu Pablore surara āārħi wiigħi āārħi ļigħiġi weregħu waayupu. ¹⁷ Pablo irire pégħu, sugħi surarare siiu wereyupu:

—Ii maamnu mha opħare gajino weredħayupu. Irasirigu ļigħi purogue āiħi! ārħyupu.

¹⁸ ļigħi irasū ārħimak pégħu, surara Pablo tīgħi magħiġi ļigħi opu purogue āiħi, ārħyupu:

—Pablo peresugue ããrígú yare ñí maamurẽ mu
puro iriuami. Ígu mrẽ gajino weregu aarigú iri-
ami, ãríyupu.

19 Ígu irasu ãrímaku pégu, surara opu maamurẽ
íguya mojõrẽ ñeá túâwâgu, masaka péberogue
sérêñayupu:

—¿Naásu ãríbu iriari mu yare?

20 Maamu gapu ígure ãríyupu:

—Judío masaka opara mrẽ ígsã purogue
Pablore ãíadorerákuma. Mrẽ ãsu ãrí wereníama:
“Ñamigáre dupaturi Pablore sérêñaduakoa
ígu irideare õáró masímurá”, ãíkatorákuma.
21 Irasirigu ígsãre yújúbirikóåka! Uma cuarenta
nemoró maague Pablore wéjémurá duriri merá
yúsiama. “Dapagá merá neó baabirikóåárá! Ígure
wéjémerá uameráta boará! Ígure wéjébirimaku,
Marípu maríre wajamoáburo”, ãráma, ãrí
wereyupu maamu surara opure.

22 Ígu irasu ãrímaku pégu, surara opu gapu:

—Waaka doja! Irire gajiráre neó werebirikóåka!
ãríyupu ígure.

Surara opu Pablore Félix purogue iriudea

23 Maamu waadero puru, opu péra íguyará
surarare doreráre siiu wereyupu:

—Yaaá surarare doscientos gubu merá
waamuráre, setenta caballu weka peyamuráre,
doscientos sareri yuku oparádere Cesareague
waamuráre ígsãyare ãmudorerá waaka! Ígsã
ãmu odomaku, dapagá ñami nueve ãírímaku,
ígsãre siiuaka! **24** Pablo peyamurá caballuadere
ãmubosaka! Irasirigu õáró waagukumi. Õáró píá

waaka, īgūrē opa Félix puro Cesareague! ārīyupu surara opa īgū dokamarārē.

25 Irasū ārī odo, Félire su papera pū āsū ārī gojayupu:

26 Yh, Claudio Lisias, mārē opa Félire yu būremugūrē ūādorea.

27 Judío masaka ñ Pablo wāikugure ñeā, wējēadima. īgū romano marā nikūmu aārīrīre masīgū, yu gapu īgūrē īgūsā wējēboadire yaarā surara merā wijatagu ejabu. **28** Irasirigu īgūrē īgūsā weresādeare masīduagū judío masaka oparā puro ājjabu. **29** Judío masakaya doreri ditare īgū tarinugādea waja īgūsā weresāmakū pégu, īgūrē peresu iribiribu. Ñeéno waja wējēmasiñā maribu īgūrē. **30** Irasirigu judío masaka īgūrē wējēkōārā, ārīrī kerere pégu, mu purogue iriua. īgūrē weresānerā mu purogueta waa, mārē weresārā waaburo, ārību īgūsārē. Iropata aārā, ārī gojayupu surara opa Félire.

31 Irasirirā surara īgūsā opa doreaderosūta iri ñami merā Pablore Antípatris wāikuri makāgue aāñurā. **32** Gajinu gapu surara gubu merā waanerā iro merāta īgūsā aārīrī wiigue gāme dujáakōāñurā. Caballua weka waanerā dita Pablore Cesareague aā tariañurā. **33** Puru Cesareague Pablore aāja, surara opa īgū iriuadea pūrē Félire wiañurā. Irasirirā Pablore Félix purogueta píkōāñurā. **34** Félix iri pūrē bueña odo, āsū ārī sērēñayupu:

—¿Dií nikūmu aārīrī ñ?

—Cilicia nikūmu aārīmi, ārī yujuñurā.

35 Félix Pablore ārīyupu:

—Mʉrē weresānerā ñōrē ejamakʉ, mʉ wererire pégʉra, ãrīyupʉ.

Irasū ãrī odo, opʉ Herodes dagʉya wiigue Pablore pí, ïgʉyarā surarare koredoreyupʉ.

24

Pablore Félix ñürō weresādea

¹ Su mojōma nʉrī tariadero pʉru, paía opʉ Ananías Cesareague waayupʉ. Ígʉ merā gajirā judío masaka oparā, gajigʉ masakare wereníbosarimasū Tértulo wāikʉgʉde opʉ Félire Pablore weresārā waañurā. ² Pablore ïgʉsā nererōgue ãijamakʉ, Tértulo ïgärē Félire ãsū ãrī weresāngāyupʉ:

—Gua opʉ, wári masírī merā guare i nikū marārē doregʉ ãärā mʉ. Mʉ doreri merāta i nikū ñōrī gorawayuro yáa. Gãmekēärō marírō ñōrō ãärīkōaa. ³ Irasirirā gua ãärīperero marāgue mʉ merā ñōrō usayáa. ⁴ Yoaripoe mʉ merā wereníbirikoa. Irasirigu yʉ mʉ merā mérōgā werenímakʉ péka dapa! ⁵ Gua ire weredʉakoa mʉrē. Íí Pablo wāikʉgʉ guare garibotarimi. Ñäärípereri nikügue judío masakare guarí merā gaguiní, ïgāsā basi gãme dʉkawarimakʉ irigorenami. “Nazarenos” wāikʉri bumarā opʉ ãärīmi. ⁶ Marípʉya wiire Ígʉ ñerō iridʉamakʉ ñärā, ïgūrē peresu irimurā ñeābʉ, gua judío masakaya dorerire Ígʉ tarinʉgārī waja ïgūrē wajamoādʉarā. ⁷ Gua irasiridʉamakʉ ïgʉ, surara opʉ Lisias wāikʉgʉ gapʉ gua pʉro eja, ïgūrē turaro merā ēmakōāmi. ⁸ Pʉru Lisias, gua ïgūrē weresānerārē mʉ pʉrogue iriuami. Ígʉ irasū ãrīmakʉ pérā, ñōgue aarabʉ. Mʉ basita ïgūrē

sérēñagū, ãärípereri gua ñgūrē weresãrīrē diayeta ãríma, ãrígukoa, ãrÿupu Tértulo Félire.

⁹ Gajirā judío masaka iro ãärírāde: “Tértulo diayeta wereními”, ãrñurā. ¹⁰ Ígūsā irasū ãrímakū pégu, opu Félix Pablore mojō merā irikeo, weredoreyupu. Pablo ãrÿupu ñgūrē:

—Wári bojori i nikū marãrē m̄ dorerire õärō masña yu. Irasirigu yaamarē usuyari merā m̄rē weregura. ¹¹ Pe mojōma pere su gubu peru pérēbejarinurita taria, yu Jerusalégue Marípura b̄remugū ejadero puru. Irire diaye masídugū, gajirārē sérēñaka! ¹² Yu iri makāgue ãärímakū, yure weresānerā yu gajirā merā guaseomakū neō ñäbirama. Marípuya wiire, judío masaka nererī wiiriguedere, noó gajiro iri makā marãrē gua gaguinímakū iribirabu. ¹³ Irasirirā yure weresānerā: “Ãsū iriamí, irasirigu waja opami”, ãrímasibema. ¹⁴ M̄rē gaji gapure weregura. Gua ñekúsamarā Marípura, Moisés doreri pídeare, Marípuya kerere weredupiyunerā gojadeare b̄remuderosūta yu b̄remua. Irire b̄remukeregū, Jesús buedeaderē b̄remua. Yure weresānerā: “Jesús bueda ãríkatori ãärā”, ãrí wereníma. ¹⁵ Ígūsā: “Marípua ãärípererā masaka boanerārē õärârē, ñeradere masúgukumi”, ãrí gūñarōsūta yude gūñáa. ¹⁶ Irasirigu yu Marípua ñürō, masaka ñürôdere yu turaro bokatíñürō õärō iridukaoa.

¹⁷ Yaa makā Jerusalérē yu wiriadero puru, wári bojori gajirogue naagorena, puru iroguenta dujáabu. Irogue eja, yaarā boporârē niyeru sígū ejabu. Irogue ãärígú, Marípua ñürō waibure

soepeoduadibu ïgûrë buremugu. **18** Marípuya wiigue waa, ïgû iñurõ Moisés doredeare yu iriripoe judío masaka Asia marã yure bokajama. Yu merã gajirã masaka mérâgã ãärîmá. Neõ ïgûsârë gua gaguinimaku iribiribu. **19** Judío masaka Asia marã yu Marípuya wiigue irideare ïänerã, yure: “Ñerõ iriami”, ãrï wereсадuarã, õõgue mu iñurõgue wereсадuarã aariburo. **20** ïgûsâ aaribirimaku, judío masaka oparã õõgue ãärîrã yu ïgûsâ oparârë wereadeare péanerã: “Ãsû ãärâ”, ãrï wereсадuarã, wereсадuburo. **21** I tamerârë yure wereсадumasîma. Yu ïgûsâ merã ãärîgû, buro turaro merã: “‘Boanerâ masârâkuma’, ãrïdea waja yure wajamoâduakoa”, ãrïbu ïgûsârë, ãrï wereyupu Pablo Félire.

22 ïgû irasû ãrîmaku pégu, Félix gapu Jesúre buremurâ iririkurire õärõ masîsîa, ãsû ãrîyupu Pablore:

—Iropata pégura. Surara opu Lisias ejadero puru, murë yu iriburire wereguko, ãrîyupu.

23 Irasû ãrï odo, Pablore koregure: “Pere-sugue õärõ koreka ïgûrë! Iri wiigueta naáa ãärîkõâburo. ïgû merâmarã ïgûrë iritamuduamaku kâmutabirkõâka!” ãrîyupu.

24 Yoaweyaripoe tariadero puru, Félix ïgû marâpo judío masako Drusila wâlkugo merã eja, Pablore ãridoreyupu, Jesucristore ïgû buremurîrë weremaku péduarã. **25** Pablo ïgûsârë ãsû ãrîyupu: “Marípu masakare diayemarë irimaku, ïgûsâ basi ñerõ iriduarire iribirimaku gâämëmi. I ãmu peremaku, Marípu ãärîpererã ñerârë wajamoâgukumi”, ãrï weremaku, Félix gapu péguka, güi, “Waaka!” ãrîyupu ïgûrë:

—Gajipoe yare gajino moārī marīmakū siiugura doja mārē, ārīyupu.

²⁶ Félix irasū ārīkeregu: “Pablo yare niyeru siburo”, ārīgū, īgū merā werenígū wári īgūrē si-iunayupu. “Gajipoe irigu niyeru sīmakū īgūrē wiubukoa”, ārī gūñadiyupu. ²⁷ Pe bojori p̄ru, Porcio Festo wāikugu Félire gorawayugu, opu ñajāyupu. Irasirigu Félix gapu īgū opu āārīrīrē wirigu, judío masaka merā ðārō āārīduagu, Pablore peresuguetā āārīdorekōäyupu dapa.

25

Pablo, Festo merā werenídea

¹ Urenu īgū opu āārīrī ñajādero p̄ru, Festo Cesareague āārādi, Jerusalēgue waayupu. ² īgū irogue ejadero p̄ru, paía oparā, gajirā judío masaka oparā Pablore īgūsā weresādeare Festoguere wererā waañurā. ³ īgū p̄ro eja, turaro merā: “Ḡare iritamuka! Pablore oō Jerusalēgue āāridoreka!” ārī sérēñañurā. īgūsā īgūrē maague aarigáre: “Wéjekōārā!” ārī āmuyusiadiñurā. ⁴ Festo gapu īgūsārē yujyupu:

—Pablo Cesareague peresu āārīmi dapa. Mérōgā p̄ru irogue goedujáaḡko doja. ⁵ Pablo ñerō iririkugu āārīmakā īārā, m̄sā oparā Cesareague yu merāta waa, īgūrē weresārā waaburo, ārīyupu.

⁶ Irasirigu Festo su semana pere, gaji semana urenu waaró merā Jerusalēgue āārādi Cesareague goedujáakōäyupu. īgū dujajadero p̄ru, gajinu gapu weresārīrē beyeri wiigue waayupu. Iro eja, opu doarogue doa, Pablore āāridoreyupu. ⁷ Pablo irogue ejamakā īārā, judío masaka Jerusalén merā

aaranerā īgū puro waa ejanugā, īgūrē wári ñerī weresādiñurā. Irasū ãrī weresākererā: “Ãsū irimakū ïäbū”, neõ ãrīmasibiriñurā.⁸ Púru Pablo īgū irideare wereyupu:

—Judío masaka dorerire, Marípuya wiima dorerire, romano marā opu doreridere neõ tarinugābiribū yu, ãrīyupu.

⁹ Festo gapu judío masaka merā õärō ãärīduagu, Pablore sérēñayupu:

—¿Jerusalégue waaduakuri? Irogue mu irideare yure weremakū, īgūsā mürē weresādeare weremakū péduakoa, ãrīyupu.

¹⁰ īgū irasū ãrīmakū, Pablo yujuyupu:

—Yu õõ romano marārē weresārīrē beyerogue ãärīsiáa. Irasirigu Jerusaléguere waaduabirikoa. Õota yure irire beyero gāâmea. Judío masakare neõ ñerō iribiribū. Mu irire õärō masíko. ¹¹ Yu ñerō iridi tamerā: “Yure wējēbirikōaka!” ãrībiriboakuyo. īgūsā yure ãrīkatori merā weresādea ãärīmakū, neõ sugu opuguere wiamasíña máa. Yu irideare romano marā opure beyemakū gāâmekoa, ãrīyupu Pablo Festore.

¹² īgū irasū ãrīmakū pégu, Festo īgū merāmarā merā werení odo, Pablore ãrīyupu doja:

—Mu irideare romano marā opure wereduamakū, īgū púrogue iriugura mürē, ãrīyupu.

Pablo, opu Agripa werededea

¹³ Yoaweyaripoe púru Festo opu ñajádero púru, Judea marā opu Agripa wāïkugu, īgū tīgō Berenice merā Cesareague Festore õädorerā waañurā.

¹⁴ Agripa iore yoaripoe ãärīmakū, Festo Pablore īgūsā irideare wereyupu īgūrē:

—Óõrē sugu ãärími Félix peresu iridi. ¹⁵ Yü Jerusalëgue ãärímakü, paía oparā, gajirā judío masaka oparā ïgürē yüre weresärā ejama. “Ígū ñerō iridea waja wëjëdoreka!” ãrī sërëma yüre. ¹⁶ Yü gapu: “Gua romano marā ubugorata gajirärē neõ wëjëdorebea. Irasirirā sugu masakure weresänerä ïgüsä wereśadi merā wereśärirē beyerimasü ïürö gäme werenibirikererä: ‘Wëjëkōäka! ãrīmasibema’, ãrī yujubu. ¹⁷ Irasirigu ïgürē weresänerä yu merā õõgue ïgüsä ejadero püru, yooboro marirö gajinu gapu wereśärirē beyeri wiigue waabu. Iro eja, opu doarogue doa, ïgüsä wereśadire ãridorebu. ¹⁸ Ígū yü puro ejamakü ïäärā, ïgürē weresänerä wägänugäma. Ígüsä wägänugämakü ïäggü: “Ígū ñerī irideare wári weremurā yáma”, ãrī güñadibu. Ígüsä gapu: “Ígū ñerī irimakü ïäbü”, ãrī neõ weremasibrima. ¹⁹ Judío masaka buremurí ditare weresäma. “Jesús wäikugu boa, püru masädi ãärími”, ïgū ãrīdea waja wereśama ïgürē. ²⁰ Nasirimasibirisü, ïgürē sërëñabu: “¿Jerusalëgue mude yu merā waaduakuri? Irogue yu merā waasiä, mu irideare wereaso yüre”, ãrību ïgürē. ²¹ Yü irasü ãrīmakü pégu: “Iroguerre waaduabirikoa, Romano marā opu gapure yu irideare weregu waaduakoa”, ãrīmi. Irasirigu yu gapu ïgürē õota piköäbü dapa. “Yü muré iriumakü, romano marā opu Augusto puro waagukoa mu”, ãrību ïgürē, ãrī wereyupu Festo Agripare.

²² Agripa Festore ãrīyupu:

—Yude ïgū weremakü péduakoa.

—Jáu, ñamigäta ïgürē péguakoa mu, ãrīyupu.

²³ Gajinu gapu Agripa, ïgã tígõ Berenice merã iri makã marã nerẽrã taribugue waañurã. Irogue ñajãrã, oparã sãnãrã surí merã ñajãñurã. Gajirã surara oparã, iri makã marã oparãde ïgãsã merã ñajãñurã. ïgãsã nerẽadero puru, Festo Pablore ãíridoreyupu. ²⁴ Pablo ïgãsã purogue ñajãjamakã, Festo iro ãárãrãrẽ ãíyupu:

—Opu Agripa, ãárãpererã i taribugue nerẽanerã õãrõ péka yure! Wárã judío masaka Jerusalén marã, i makã marãde ïírẽ weresãma yure. “Wéjekõaka ïgürẽ!” ãírã gaguiníma. ²⁵ ïgãsã irasã ãíkeremakã, yu gapu ïgãsã ïgürẽ wéjerõ gãamea, ãírã wajare bokabiribu. Irasirigu opu Augustore ïgü irideare weregu waaduakoa, ãímakã: “ïgü purogue iriugura”, ãírã gûñabu. ²⁶ Yu gapu ïgürẽ ïgãsã weresãdeare õãrõ masíbirisilã, opu Augustore irimarẽ gojabiribu dapa. Irasirigu ïgürẽ ãíridoreabu, ïgü irideare musã péuro weredoregu. Opu Agripa, ïgü irideare weremakã mu péaderu puru, ïgürẽ sérenã, puru yu õãrõ gojaguko a pama marã opu Augustore. ²⁷ Sugu masakure ïgü ñerõ irideare masíbirikererã, marã opu Augusto purogue iriumasínã máa. ïgürẽ weresãdeare õãrõ masíbirikererã ïgürẽ iriurã, ubugorata iriubukoa, ãíyupu Festo Agripare.

26

Pablo Agripare weredea

¹ Irasirigu Agripa Pablore:

—Wereka yure mu irideare! ïgãsã murẽ weresãdeare mu yujumakã péduakoa, ãíyupu.

Ígã irasñ ãrõmakã pégu, Pablo ígãya mojõrẽ soemu, ígã irideare werenugãyupu:

² —Opu Agripa, dapagorare mñ yure were-doremakã, buro usuyáa. Irasirigu yu irideare, judío masaka yure weresâdeare ãârõpererire murẽ weregura. ³ Gua judío masaka iririkurire gua gãme wereníridere õärõ masïko. Irasirigu bopoñarĩ merã yu weremakã, õärõ péka!

Pablo Jesúre bñremuburi dupiyuro ígã ãârõrikudeare weredea

⁴ 'Aârõpererã judío masaka yaa nikñ marã, Jerusalén marâde yu majigügueta ígusã merã ãârõdeare masima. ⁵ Yu maamügueta fariseo bumñ ãârõdi ãârõbá. Murẽ irire wereduarã, weremasima. Aârõpererã gua judío masaka watopeguere fariseo bumarã gua bñremurírẽ gajirã nemorõ õärõ yáma. ⁶ Marípñ gua ñeküsamarãrẽ masaka boanerãrẽ masügura, ãrõdeare yu bñremurí waja yure weresãrã õõgue iriuma wajamoâburo, ãrõrã. ⁷ Gua judío masaka, Israel bumarã pe mojõma pere su gubu peru pêrõbejari buri marãgora, Marípñ marã boadero puru masüburire usuyari merã yúa. Irasirirã ñmurí, ñamirí Marípñre bñremuníkõaa. Opu Agripa, gua irire yûkeremakã, surâyeri judío masaka weresâma yu irire bñremurí waja. ⁸ Musã gapu, ¿nasirirã Marípñ boanerãrẽ masüburire bñremuberi?

Pablo Jesúre bñremurãrẽ ígã ñerõ iriunadeare weredea

⁹ 'Iripoegue Jesús Nazaretmurẽ bñremurãrẽ yu bokatñrõ ñerõ iriduadibu. ¹⁰ Jerusalëguere paía oparã dorero merã wárã Jesúre bñremurãrẽ

peresu iribu. Irasirigu oparā īgūsārē wējēdoremaku, yude neō kāmutabiribu. ¹¹ Āārīpererī īgūsā nerērī wiirigue ñajāa, Jesúre b^uremurārē ñerō iriunabu, īgūrē b^uremurīrē piriburo, ārīgu. īgūsā merā buro guabu. Gaji makārīguedere irasūta ñerō irigorenabu.

Pablo Jesúre b^uremunugādeare weredea

¹² 'Irasirigu Damascogue Jesúre b^uremurārē ñerō irigu waadibu, paía oparā yure: "Gua dorero merā waaka!" ārīmaku pégu. ¹³ Opu Agripa, yu maague waamaku, ãsū waabu. Goeripoe ãārīmaku, ûmugasigue abe ûmumu gosero nemorō goesesiribu yu puro, yu merā waanerā purodere. ¹⁴ Gua ãārīpererā yebague meémejābu. Sugu yure hebreo ya merā werenimaku puebu. "Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yári mu? Mu yure ñerō irigu, mu basita ñerō yáa", ārīmi yure. ¹⁵ Igu irasū ãārīmaku pégu, yu gapu: "¿Noā ãārīrī mu?" ãārī s^ureñabu. Marī Opu gapu ãsū ãrīmi: "Yu, Jesús, mu ñerō iriguta ãārā. ¹⁶ Wāgānugāka! Yu murē deyoa, yure moāboegu ãārīburo, ārīgu. Irasirigu mu yure ïādeare, purugue yu murē ìmuburidere gajirārē weregukoa. ¹⁷ Yu murē judío masaka ãārīmerārē buebure iriugura. Judío masaka, judío masaka ãārīmerāde murē ñerō irimaku wijatagura. ¹⁸ Yu murē judío masaka ãārīmerārē buedoregu iriugukoa, yaa kerere masiburo, ārīgu. Irasirirā ñerīrē pirirākuma. Koye ïāpāmerā, nañtñārōgue ãārīrā irirosū ãārībirikuma. Boyorogue ãārīrā irirosū ãārīrākuma. Wātī īgūsā opu ãārībirikumi pama. Marīpu gapu īgūsā Opu ãārīgukumi. Irasirigu, īgūsā yure b^uremumaku ïāgu, Marīpu īgūsā ñerī irideare kātigukumi.

Ígūsārē Ígūyarā ãārīmakū irigukumi”, ãrīmi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire yuhdea

19 'Opʉ Agripa, ūmʉgasigue Jesús yure werenideare tarinugābiribʉ. **20** Irasirigu Damasco marārē Ígūya kerere werephororibʉ. Phʉ Jerusalén marārē, ãārīpererogue Judea marārē werebu. Judío masaka ãārīmerādere werebu. “Mʉsā ñerō irideare bujawere, mʉsā gūñarīrē gorawayuka! Marīpʉ gāñamerī gapʉre irika! Irasirirā mʉsā gūñarī gorawayuadeare ìmurāko”, ãrī buebʉ Ígūsārē. **21** Yʉ irire buedea waja judío masaka Marīpʉya wiigue yʉ ãārīgʉrē ñeā wējēdʉharā irima. **22** Ígūsā irasirikeremakū, Marīpʉ gapʉ yure iritamuníkōāmi. Irasirigu ãārīpererā oparārē, ubu ãārīrādere yʉ Ígūya kerere wererire neō piribea. Iripoegue Moisés, gajirā Marīpʉya kerere weredupiyunerā, phʉgue ãsū waarokoa, ãrīdeare werea. ãsū ãrī gojanerā ãārīmá: **23** “Cristo, Marīpʉ iriudi buro ñerō tarigukumi. Ígū boadero phʉ, Ígūta masapʉrori, neō dupaturi boabirkumi. Irasirigu Ígū masakare taugʉ ãārīrīrē judío masakare judío masaka ãārīmerādere masimakū irigukumi”, ãrī gojanerā ãārīmá, ãrī wereyupʉ Pablo Agripare.

Pablo Agripare: “Jesúre buremuka!” ãrī weredea

24 Ígū irasū ãrīripoeta Festo gaguiníyupʉ:
—Pablo, mirēgū yáa. Wári buetarisīā, mirērīmasū waáa, ãrīyupʉ.

25 Pablo gapʉ Festore ãrīyupʉ:

—Yu opa, mirēbea. Yu wereri diayeta ãārā. Irasirigu ire goepeyaro merā werea. ²⁶ Opá Agripa gapa, yu wereri ãārīpererire õārō masikumi. Irire masia yu. Irasirigu ìgūrē güiro marirō werea. Yu Jesúyare werega, yayerogue werebea, ãrīyupá Pablo Festore. Irasú ãrī odo, ãsú ãrīyupá Agripa:

²⁷ —Opá Agripa, Marípuya kerere weredupiyunerā gojadeare b̄aremua mu. Mu irire b̄aremurirē masia yu, ãrīyupá.

²⁸ Agripa ìgūrē yujuyupá:

—Iropagā werekeregá, ¿yare Jesúre b̄aremumakú iriduari? ãrīyupá.

²⁹ Ìgú irasú ãrīmakú pégu, Pablo yujuyupá ìgūrē:

—Jesúyare wári, o mérögá werega, musá ãārīpereraré yu irirosú ìgūrē b̄aremumakú gāāmea. Marípuguer irire sérēbosáa. Yu peresugue ãārīgú irirosú musá ãārīmakú tameraré gāāmebea, ãrīyupá.

³⁰⁻³¹ Ìgú irasú ãrīmakú pérá, Agripa, Festo, Berenice gajirá ìgúsa merā doaneráde wāgānugá, gaji taribugue waa, ìgúsa basi ãsú ãrī gāme wereníñurá:

—Ìgūrē i waja wējérō gāāmea, ãrīrī máa. I waja peresu iriro gāāmea, ãrīrīde máa, ãrī gāme wereníñurá.

³² Irasirigu Agripa ãsú ãrīyupá Festore:

—Pablo romano mará opáre yu irideare wereduakoa, ìgú ãrībirimakú, marí ìgūrē peresugue ãārīgúrē wiukdāboakuyo, ãrīyupá.

¹ Irasirirā Pablore, gajirā peresu ãārīrādere doódiru merā Italia nikūma makā Romague gua merā iriuma. Julio wāikugʉ surara opʉdere iriuma īgūsārē koredorerā. īgūsā romano marā opʉ Augusto wāikugʉyarā surara ãārīmá. ² Gua Adramitio wāikuri makā marāya doódiru Asia nikūma perague waadiru merā waabʉ. Gajigʉ Aristarco wāikugʉ Macedonia nikūma makā Tesalónica wāikuri makāmude gua merā waami.

³ Gajinʉ gapʉ Sidón wāikuri makāma perague ejabʉ. Irogue ejadero pʉrh, Julio Pablore bopoñarī merā īā, īgūrē īgū merāmarā pʉro naadoregʉ iriumi, īgūsā īgū gāāmerīrē sīburo, ãrīgū. ⁴ Gua iri makāgue ãārānerā doódiru merā waamakʉ, buro mirū guare gajipārēgue wējāputaribujubʉ. Irasirirā Chipre wāikuri nūgūrō kúgapʉ dujamakʉ taribʉ. Iro gapʉ mirū wējāpubiriweyabʉ. ⁵ Ciliciare, Panfiliadere taribʉ. Pʉrh Licia nikūma makā Mira wāikuri makāgue ejabʉ.

⁶ Gua irogue ejamakʉ, surara opʉ gajiru doódiru bokajami. Iriru Alejandriague aaradiru, Italiague waaburidiru ãārībú. Irasirigʉ guare irirugue ñajādoremi. ⁷ Iriru merā waarā, mirū guare buro wējāpu kāmutamakʉ, yoaripoe yoobobʉ. Buero ñerō tariri merā waa, Gnido wāikuri makā bokatīrō ejabʉ. Irore gua tarimakʉ, mirū dupaturi buro wējāpubʉ. Gua waaderoguere ejamasībiribʉ. Irasirirā Creta wāikuri nūgūrōgue waa, Salmón wāikuri ñorōrē tariadero pʉrh, mirū guare neō wējāputaribujubibʉ pama. ⁸ Iri nūgūrō turo taria, gariboretarianerāgue “Óārī pera” wāikurogue ejabʉ. Iri pera Lasea wāikuri makā pʉrogue ãārībú.

9 Gua yoaripoe yooboadea waja puibu waaburo mérögā dayabu. Irasirigu Pablo doódiru moãrãrẽ weremi:

10 —Péka! Marí dapagora waamaku, iru doódiru, doeberide dederibukoa. Marídere miriboama goegeráa, ãrãdimi.

11 Ígu irasu ãríkeremaku, surara opu Pablo wererire pébirimi. Doódiru opu, iriru wejatugu wereri gapare barememmi. **12** Ígsã ejadea pera gapu puibu tamumaku, ñegorayuro. Irasirirã: “Fenice wãikuri makägue waakõadorea. Gajipoe irirã irogue puibu tamubukoa”, ãríma. Fenice, Creta nugärõma makã abe ñajärõ gapu ããrírí makã ããríyuro. Iri makãma pera gapure miru wejäpubiriweyayuro.

Wádiyague buro miru waadea

13 Irasirirã sur gapu miru wejäpuweyamaku ããrí, doódiru moãrã: “Óárinu ããrírokoa”, ãrí guñadima. Gua irirure ñajãa, Creta nugärõ turo waabu Fenicegue waadharã. **14** Mérögā puru buro miru nordeste wãikuri aaribu. **15** Irasiriro guaya doódirure miru wejäpubéokõabu. Miru iro wejäpumaku gãme goroamasibiri, miru wejäpuro gaputa waabu. **16** Gua Cauda wãikuri nugärõgu turogue ejamaku, miru wejäpubiriweyabu. Irasirirã gua buro moãtarianerãgue doódirumaru médiru kumagärẽ õáro tuãmu suapeobu. Iriru wádiru mirimaku, Ígsã ñajãburidirugu ããríbu. **17** Irirugu ãuapeo odo, wádirure pugubudari merã suanemoma miru merã waariri, ãrírá. Puru güi, Sirte wãikuri ïmiparo miëgue maríré miru ããrí, ãrírá, Ígsã miru ñeãrí gasiri suatúdea gasirire kuradijukõama.

Ígūsā kuradijuadero p̄ar̄u, mirū wējāpuro gap̄ata waab̄u. ¹⁸ Gajin̄u gap̄u m̄urārōta b̄uro mirū wējāpumakū ïārā, iriruma doebirire diague b̄éob̄u. ¹⁹ Gajin̄u gap̄udere iriruma ãārīñrē diague b̄éob̄u. ²⁰ Yoaripoe ñípirinurī ãārīmakū, abe ùm̄um̄u, neñukāde neñ deyomarīma. B̄uro mirū wējāpub̄u dapa. Irasirirā: “Iro diaye waakōāa”, ãrī masīñā marīb̄u guare. “Mirī boakōärāko”, ãrī gūñab̄u.

²¹ Irasiriḡu yoaripoe gua baabirimakū ïāgū, Pablo gua watopegue ãārādi wāgānugā, ãārīpererärē ãrīmi:

—Muñsañ yu Cretague weredeare pémakū õägorabukuyo. Marī iro wirimerā, irure poyanorē, doebiridere dedeubiriboakuyo. ²² Irasirirā dapagorare yu weremakū péka! Gūñaturaka! Güibirkōäka! Neñ suḡu boabirkoka. Iru doódiru dita dederirokoka. ²³ Yu Marīpuyagu ãārā. Ígūrē b̄uremuua. Dapagā ñami Ígūrē wereboeḡu yure deyoami. ²⁴ Asū ãrāmi: “Pablo, neñ güibirkōäka! Mu romano marā op̄ure mu irideare wereguk̄ko. Marīp̄u m̄urē mañrī merā ïāgū, mu sērēaderosūta m̄urē, mu merāmarā irugue ãārīrādere tauḡukumi”, ãrāmi. ²⁵ Irasirirā gūñaturaka! Marīp̄u Ígūrē wereboeḡu yure ãrāderosūta waamakū iriḡukumi, ãrī b̄uremuua. ²⁶ Irasiriro marīrē nūgūrōgue mirū wējāpumeétúrokoka, ãrī weremi Pablo.

²⁷ Su ñami, pe semana gua Cretare wiriadero p̄ar̄u, wádiya Adria wāikadiya mirū b̄uro wējāpuro gap̄ata waab̄u dapa. Ñami deko ãārīmakū, doódiru moãrā: “Marī nikūgue ejarā irisuyua”, ãrīma. ²⁸ Irasirirā pūgubudague

kōmerūrē s̄uatúdiju keoñama. Ígūsā keoñamakū, treinta y seis metrogora ūkūābu. Mérōta waa, dupaturi keoñamakū, veintisiete metrogora ūkūābu. ²⁹ Irasirirā ñami ãārīyomakū, ûtāyerigue meétuabukoa, ãrī güirā, ãsū irima. Wapikuri majī kōme majíripare iriyaburigue pūgubudari merā s̄uatúadeare wejaturo gapu meéyoma irirure tūñeäpauburo, ãrīrā. Irasiri odo: “Murīgora boyoro gāāmeadáa”, ãrī gūñarikūma. ³⁰ Iri ñamita irirure moãrā gapu duriduarā irima. Irasiri gaji kōme majírire wejadupiyuro gapu meéyomurā yáá, ãrīkato, doódirumarū médirugärē ãidju, iriru merā duriduarā irima. ³¹ Ígūsā duriduarā makā ïágū, Pablo surara opare Ígūyarā suraradere weremi:

—Ísā iru moãrā médirugā merā waamakū, m̄usā ãārīpererā taribirikoa, ãrīmi.

³² Ígū irasū ãrīmakū pérā, surara gapu médirugā Ígūsā s̄uadearire dititá, diague békōāma.

³³ Boyoburi dupiyuro Pablo Ígūsārē baadoregu, ãsū ãrīmi:

—Pe semanagora waáa, m̄usā baamerāta buro gūñarikuro. ³⁴ Irasirigu tariduarā baaka! ãrī, buro sērēa. Neō sugu m̄usā dederibirikoa. M̄usāya poadaride neō dederibirikoa, ãrīmi.

³⁵ Irasū ãrī odo, Pablo pārē ãi, ãārīpererā ïürō Marīpure: “Mu merā usuyáa”, ãrī, irire d̄ukawa baami. ³⁶ Ígū baamakū ïárā, Ígūsāde ãārīpererā gūñatura baama. ³⁷ Gua irirugue ãārīrā ãārīpererā doscientos setenta y seis gora ãrībū. ³⁸ Irasirirā Ígūsā ãārīpererā baayapi, p̄urū irirugue ãārīrī, wári trigore diague béoma, kārāwāridiru dujaburo, ãrīrā.

Doódiru ūmiparogue soemurībeja mirīdea

³⁹ Boyoripoe doódiru moãrā nūgūrōrē ūboka: “Āsū wāikūri nūgūrō ãārā”, ārī ūamasibrima. Dupatūgūguere ūmiparo ãārīmakū ūrā: “Sōõ buanumuarā! Gajipoe irirā iro majābukoa”, ārīma.

⁴⁰ Irasirirā kōme majīrīrē ūgūsā sūadeadarire ditimeédijubéokōāma. Iri odo, wejadupabu wejaturi ūgūsā sūadeadarire kurama. Purū iriru wejadupiyuro gapu ãārīrī surí gasirore ūwāgūnúma mirū ãābaburo, ārīrā. Irasiriro ūmiparo purū gapu numuabu. ⁴¹ Numua, wejadupiyuro gapu ūmiparo ūkūāberogue soemurībejabu. Neō soebumasīna marību. Iriru wejaturo gapu makūrī pagari meétuamakū waariakōābu.

⁴² Irasū waamakū ūrā, surara gapu ārīma:

—Iru mirīmakū, marī peresu irianerā bánumuā, duriakōābukuma. Irasirirā ūgūsārē wējēpeokōārā! ārī wereníma ūgūsā basi.

⁴³ Ūgūsā opu gapu Pablore taudagħu: “Neō sugħare wējēbirikōāka! Æārīpererā bámasīrā mata nūgūrō tħrogue bánumuaka!” ārīmi. ⁴⁴ “Gajirā taboa majīrī merā, gaji iriruma waariadea majīrī merā payanumuaka!” ārīmi. Irasirirā ãārīpererā iri merā bánumuā, õārō tariperekōābu.

28

Pablo, Malta wāikūri nūgūrōgue ejadea

¹ Æārīpererā tħrogue majānħugādero puru iri nūgūrōrē ūmasību. Malta wāikūri nūgūrō ãārīdero ãārībū. ² Iri nūgūrō marā masaka għare õārō irima. Deko meremakū, għare bero yasakubu. Irasirirā għare peame diubosa, sūmadorema. ³ Pablode pea

bojoñajāri seagʉ waa, seatīāmi. Ígʉ seatiāripoe ãña ígʉ seadeague ãärādi peame asiri güiwirigu, Pablore ígʉya mojōgue kūrīmeésiami. ⁴ Ígūrē kūrīmeésiamakʉ ïārā, iri nʉgūrō marā ígʉsā basi ãsū ãrī gāme wereníma:

—Íí masakare wējēdi ãärīkumi. Ígʉ dia wádiyare tariadi ãärīkeremakʉ, marī bʉremugō masakare wajamoādorego Ígūrē okadorebirikumo, ãrādima.

⁵ Pablo gapʉ ãñarē peamegue wējāsiri meeépeokōāmi. Neō pūrīsübirim. ⁶ Irasirimakʉ ïārā, iro marā gapʉ: “Bijiakōärokao”, ãrīma. Ígūrē bijibirimakʉ ïārā: “Gūñaña marīrō kōmoakōägukumi”, ãrīma doja. Yoaripoe Ígʉ pūrīsübirimakʉ ïārā: “Íí sugʉ ûmʉgasigue marā opʉ ãärīkumi”, ãrīma.

⁷ Gua majādero pʉro iri nʉgūrō marā opʉ Publio wāïkʉya nikū ãärībú. Guare ígʉya wiigue siiuami. Irasirirā gua urenu ígʉ merā ãärīmakʉ, guare õärō irimi. ⁸ Publio pagʉ nimakʉri yojo merā sīrīgʉ Ígʉ kārīrōgue peyami. Irasirigu Pablo Ígūrē ïāgʉ waa, ígʉya taribugue ñajāa, Marīpʉre sērē odo, ígʉya mojōrī merā Ígʉ weka ñapeo, taumi. ⁹ Ígūrē taumakʉ ïārā, ãärīpererā gajirā iri nʉgūrō marā pūrīrikurā Pablo pʉro ejama. Ígʉsā ejamakʉ ïāgʉ, Pablo Ígʉsādere taumi. ¹⁰ Ígʉ irasirimakʉ ïārā, wári gajino sīma, guare Ígʉsā bʉremurīrē ìmurā. Purʉ gua waaburi dupiyurogā ãärīpereri gua gāāmerī, gua baaburidere doódirugue durisābosama.

Pablo Romague ejadea

¹¹ Gua iri nʉgūrōgue urerā abe ãärādero pʉru, doódiru Alejandríague aaradiru merā waabʉ doja.

Iriru iri n̄ugārōgue puib̄ tamudero ãārīb̄. Iriru wejadupiyurore pērā masaka b̄uremurā Cástor, Pólux wāikurā keori weadea ãārīb̄. ¹² Gua iriru merā waa, Siracusa wāikuri makāma perague ejab̄. Irore urenu ãārīb̄. ¹³ Iri makārē wiriwāgā, iri n̄ugūrō turo taria, Regio wāikuri makāgue ejab̄. Gajin̄ gap̄ ḡua waariroe ḡua p̄ur̄ gap̄ mirū wējāpuwāgārib̄. Irasirirā gajin̄ gap̄ta Puteoli wāikuri makāgue ejab̄. ¹⁴ Irogue gajirā Jesúre b̄uremurārē bokajab̄. Īḡsā guare: “Su semana ḡua merā dujaka!” ãārīmakū pérā, su semanagora īḡsā merā dujab̄. P̄uru Romague waarā, maa merā waab̄. ¹⁵ Gajirā Roma marā Jesúre b̄uremurā ḡua waari kerere pérā, Apio wāikuri makāgue guare bokatīrīrā ejama. Iri makā doe-biri duari makā ãārīb̄. P̄uru maague yoaweyaro waariroe naarā kārīrī wiiri, ure wii ãārīrōgora gajirā ḡare bokatīrīrā ejama. īḡsā bokatīrīrā ejamakū īāgū, Pablo us̄uyari merā Marīphre: “M̄rē us̄uyari sīa”, ãrī, siñajā gūñaturakōāmi. ¹⁶ Romague ḡua ejadero p̄ur̄, surara op̄a peresu ãārīrārē Pablo merā ãānērārē iro marā peresu ãārīrārē korerā op̄are wiami. Pablo gap̄re: “Suḡta ãārīduamakā õāroko”, ãrī, suḡa surara īḡrē korebure pími.

Pablo Roma marārē buedea

¹⁷ Uren̄ p̄ur̄ Pablo judío masaka oparārē iro ãārīrārē siiu neeōmi. īḡsā nerēperemakū īāgū, ãsū ãrīmi:

—Yaañā, ȳ marīyarārē, marī ñek̄sāmarā iriu-nadeadere tarin̄gābirikeremakū, Jerusalén marā ȳure ñeā, romano marā oparāguere wia, ȳure peresu irima. ¹⁸ Romano marā oparā gap̄ ȳure

sērēñā wiuduadima wējērō gāãmea, ãrīrī bok-abirisíä. ¹⁹ Marīyarā judío masaka gapu neõ yure wiuduabirima. Ígūsā irasirimakã Íagã: “Romano marā opure yu irideare weredorerā iriuka!” ãrī sērēbu. Irire sērēgã, yu gapu marīyarārē: “Ñerō irima”, ãrī weresābiribu. ²⁰ Irasirigu musārē ire werebu siiuabu. Marī judío masaka yoaripoe yúdi, marīrē taugu, Jesucristo ãärīmi. Yu Ígūrē buremurī waja peresugue i kōmeda merā suasūdi ãärā, ãrī weremi Pablo judío masaka oparārē.

²¹ Ígūsā Ígūrē ãrīma:

—Neõ su papera pu, marīyarā Judea marā, muyamarē gojadea purē ñeâbea. Ígūsā õõgue naarā ejanerāde murē neõ ñerō ãrī weresābirima. Gajirāde: “Ñerō irimi”, ãrī werebirima guare. ²² I ditare masña. Ñaärīpererogue marā masaka mu merāmarārē: “Ígūsā bueri ñegoráa”, ãrī wereníma. Irasirirā mu buerire péduakoa, ãrīma.

²³ Irasirirā sunu irire wereníburinurē beye odo, waakõäma. Purh irinu ejamakã Íärā, wárā masaka Pablo ãärīrī wiigue ejama. Irasirigu boyoripoe ãärīmaku, Ígūsārē buenugädi, bueneäkõämi. Marīpu Ígūyayarārē doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marīphya kerere weredupiyunerā gojadeadere buemi, Jesúre buremuburo, ãrigã. ²⁴ Surāyeri Ígū buerire buremuma. Gajirā gapu neõ péduabirima. ²⁵ Irasirirā surosu guñabiri, wirianokõäma. Ígūsā wiriaripoe Pablo ãrīmi:

—Óágã deyomarígã Marīphya kerere weredupiyugu Isaías merā marī ñeküsãmarārē diayeta weredi ãärīmí. Ásu ãrī weredi ãärīmí:

- 26** Masakare ãsū ãrī weregu waaka: “Umuriku musā yaare pékererā: ‘Irasū ãrīduaro irikoa’, ãrī neõ pémasibea. Umuriku yu õärō iririre ïäkererā: ‘Irasū ãrīduaro irikoa’, ãrī neõ ïamasibea”, ãrī wereka ïgūsārē!
- 27** Yaa werenírīrē pémerā diayeta pémasibema. Irasirirā gāmipürī pémerā, koye ïapāmerā irirosū ãärīma. Irasū ãärīmerā ïamasī, õärō pémasibukuma. Irasirirā yu pémasirī sīrīrē oparā yure b^uremubukuma. Irasirigu ïgūsārē tauboakuyo, ãrīdi ãärīmī.◊
- 28** Irasirirā musā yure péduabiri waja dapagora merā Marīpu masakare tauri kerere judío masaka ãärīmerā gapure wererā waarāko. ïgūsā gapu pérakuma, ãrīmi Pablo judío masaka ïgū puro nerēanerārē.
- 29** ïgū irasū ãrīmaku pérā, ïgūsā basi buro gāme turi wirima.
- 30** Pe bojorigora Pablo iro marā ïgūrē wayudea wiigue ãärīmī. ïgū iri wiigue ãärīrī waja ïgūsārē niyeru merā wajarinami. Iri wiigue ãärīgū, ïgūrē ïärā ejanarārē usuyari merā bokatīñeānami.
- 31** Güiro marīrō Marīpu ïgūyarārē doreri kerere, Jesucristoya keredere buenami. Neõ sugu ïgūrē: “Buebirikōäka!” ãrībirima.
- Iropata ãärā.
Lucas

◊ 28:27 Is 6.9-10

Marípuya Kerere Wereri Turi New Testament in Siriano

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786